

КУЛЬТУРА

WWW.KIMPRESS.BY

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-АСВЕТНІЦКАЯ ГАЗЕТА

Фота Мікалая ПЯТРОВА, БелТА

С. 2

"НА РАДЗІМЕ І З КАРЫСЦЮ ДЛЯ ГРАМАДСТВА"

Паводле добрай традыцыі, 24 мая ў Палацы Рэспублікі Прэзідэнт нашай краіны Аляксандр Лукашэнка сустрэўся з навучэнцамі — пераможцамі міжнародных прадметных алімпіяд, творчых конкурсаў і фестываляў, лаўрэатамі спецыяльных фондаў Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па сацыяльнай падтрымцы адораных навучэнцаў, студэнтаў, таленавітай моладзі. І сустрэча — зноў жа, па традыцыі — распачалася з калектыўнага здымка на памяць.

С. 13

С. 4 — 5

С. 11

С. 22

Таленты могуць разлічваць на дапамогу дзяржавы

Салістка Нацыянальнага цэнтра музычнага мастацтва імя У.Мулявіна Марыя Новік уганаравана Гранд-прэміяй і званнем лаўрэата спецыяльнага фонду Прэзідэнта па падтрымцы таленавітай моладзі. Фота Мікалая ПЯТРОВА, БЕЛТА

(Пачатак на стар. 1.)

Прэзідэнт павіншаваў маладых людзей з заканчэннем чарговага навучальнага года і тымі творчымі дасягненнямі, якія яны здзейснілі на працягу яго. А гэта — не проста перамогі ў прэстыжных міжнародных творчых конкурсах, фестывалях і прадметных алімпіядах. Яны — сведчанне таго магутнага стваральнага патэнцыялу, якім сёння можа ганарыцца Беларусь. Не выпадкова Кіраўнік Дзяржавы значную ў сваім звароце да таленавітай моладзі: “Ствараючы нашу маладую суверэнную дзяржаву, выступаючы сваю арыгінальную мадэль развіцця, мы абіраемся і абіраем на духоўныя сілы і творчы патэнцыял беларускага народа, яго здольнасці, інтэлект і працавітасць”.

Падтрымка адораных дзяцей і моладзі ў Беларусі з’яўляецца адным з прыярытэтных накірункаў сацыяльнай палітыкі. Прычым, у адрозненне ад многіх іншых краін, у нашай рэспубліцы падобная работа носіць сістэмны і практычны характар. Пятнаццаць гадоў таму ў краіне былі створаны спецыяльныя фонды Кіраўніка дзяржавы па падтрымцы адораных вучняў і таленавітай моладзі. За гэты час іх лаўрэатамі і стыпендыятамі сталі больш як 22 тысячы маладых людзей, іх педагогаў і творчых калектываў. Але гэтым дапамога дзяржавы маладым талентам не абмяжоўваецца — іх далейшы творчы лёс пільна адсочваецца, таму пры неабходнасці любы малады чалавек можа атрымаць падтрымку ў рэалізацыі сваіх творчых праектаў і ініцыятыў. Для максімальнай эфектыўнасці гэтай работы створаны спецыяльныя банкі даных адоранай і таленавітай моладзі.

“Кожны з вас, лаўрэатаў і стыпендыятаў прэзідэнцкіх фондаў, уключаны ў іх і заўсёды можа разлічваць на ўвагу і дапамогу дзяржавы ў рэалізацыі сваіх даследчых і творчых праектаў”, — запэўніў маладых Аляксандр Лукашэнка. Кіраўнік дзяржавы падкрэсліў, што сёння ў краіне створана трывалая сістэма сацыяльных ільгот для лаўрэатаў спецыяльных фондаў у многіх сферах іх жыцця і дзейнасці.

Разам з цёплымі словамі віншаванняў, Прэзідэнт звярнуўся да моладзі са словамі пра тую высокую адказнасць, якая ўскладаецца на іх як на прадстаўнікоў сваёй нацыі. “Вам дадзены ўсе магчымасці для асобнага росту і дасягнення дасканаласці ў любімай справе. Галоўнае — правільна распарадзіцца імі, не закапаць бязмэтна свой талент у зямлю, а паспяхова раскрыць яго на Радзіме і з карысцю для грамадства”, — адзначыў Аляксандр Лукашэнка.

“Калі творчы чалавек адрываецца ад сваіх каранёў, то рана ці позна ў яго душы высыхае жыватворная крыніца натхнення і ўтвараецца духоўная пустэча. І таму ніколі не здраджайце і не забывайце родную Беларусь. Цаніце і паважайце сваіх бацькоў і настаўнікаў, будзьце ўдзячныя за тое, што яны для вас зрабілі”, — падкрэсліў Кіраўнік дзяржавы.

Лепшыя з лепшых — уладальнікі першых прэміяў міжнародных творчых спаборніцтваў і алімпіяд — атрымалі з рук Прэзідэнта дыпламы, пасведчанні і нагрудныя знакі лаўрэатаў спецыяльных фондаў. А ў адказ маладыя таленты прадставілі невялікую канцэртную праграму.

Таццяна КОМАНОВА

Студэнтка Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Аляся Скарабагатая, якая 24 мая на сустрэчы Кіраўніка дзяржавы з таленавітай моладдзю падарыла ўласную карціну Аляксандру Лукашэнку, ад яго імя атрымала падарунак. Яго ўручыў міністр культуры краіны Павел Латушка.

Падарунак Прэзідэнта міністр культуры Рэспублікі Беларусь Павел Латушка ўручыў Алясі Скарабагацей у музеі Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў.

сар Уладзімір Зінкевіч сказаў пра студэнтку: “Аляся з самага пачатку сваёй адукацыі ў Акадэміі — лідэр, яна пастаянна думае толькі пра творчасць, жыве ў ёй, увесь час клапоціцца пра тое, як сфарміраваць сябе. Не толькі працуе для сябе, але і стварае той свет, якім захапляюцца ўсе, хто побач”.

Сама Аляся сказала карэспандэнту “К”, што такая ўвага вельмі прыемная для яе і стане добрым стымулам да далейшай працы. Работы маладой творцы, якія выстаўляюцца ў музеі побач з жывапісам, графікай і скульптурамі калег-студэнтаў, уяўляюць з сябе не апісанне, а роздум над жыццёвымі з’явамі.

Падарунак Прэзідэнта

“У нашай краіне праводзіцца сістэмная, мэтанакіраваная палітыка па падтрымцы таленавітай моладзі, і адной з яе праяў з’яўляецца дзейнасць спецыяльнага фонду Кіраўніка дзяржавы па падтрымцы таленавітай моладзі. Сёння я маю вялікі гонар ад імя Прэзідэнта перадаць падарунак для Алясі са словамі ўдзячнасці за тое, што яна — самаадданы чалавек, творца, надзвычай актыўны і ў грамадскай дзейнасці. Мы можам ганарыцца тым, што ў нашай краіне — тысячы таленавітых маладых людзей”.

Педагог дзяўчыны, загадчык кафедры манументальна-дэкаратыўнага мастацтва БДАМ, прафес-

Літаральна за некалькі гадзін да ўрачыстай сустрэчы ў Палацы Рэспублікі, у сценах Гарадской ратушы міністр культуры нашай краіны Павел Латушка і старшыня спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі Ніна Мазай прывіталі маладых талентаў, якія вылучыліся ў мінулым годзе сваімі творчымі дасягненнямі.

А гэтых перамог было нямала: узнагародамі і заахвочваннямі спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі ў 2009 годзе былі адзначаны 326 навучэнцаў і 38 калектываў мастацкай творчасці. Звесткі пра ўсіх іх занесены ў адпаведны банк даных.

Ва ўрачыстай атмасферы лаўрэатам былі ўручаны дыпламы, па-

Імкненне да ўдасканалення

сведчанні і нагрудныя знакі спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. А ў сваім прывітальным слове міністр культуры падкрэсліў,

што з гэтага моманту для іх пачынаецца новы жыццёвы этап, які будзе вымагаць пастаяннага імкнення да ўдасканалення і ўласнага развіцця — толькі так можна будзе годна пад-

трымліваць сваё высокае званне лаўрэатаў фонду.

Т.К.

На здымках: у зале Гарадской Ратушы; моладзь вітае Ніна Мазай.

Лейтматыў — Перамога

27 мая пад час прэс-канферэнцыі ў Нацыянальным прэс-цэнтры намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Тадзуш Стружэцкі зназначыў, што тэма 65-годдзя Вялікай Перамогі стане лейтматывам VIII Рэспубліканскага фестывалю нацыянальных культур.

Яна будзе ўсяляк прадстаўлена і пад час працы 40 нацыянальных падворкаў (на мінулым фэсце іх было 27), і ў больш чым 70 фестывальных мерапрыемствах. “К” пісала ўжо, што пэўныя акцыі ў рамках нацыянальнага свята адбудуцца ў Гродне ўпершыню. Да прыкладу, як паведаміла газеце галоўны спецыяліст упраўлення Гродзенскага аблвыканкама Людміла Лебедзь, у “Вогнішчы Памяці”, прысвечаным 65-годдзю Перамогі над нямецка-фашысцкімі захопнікамі, будучы браць удзел ветэраны Вялікай Айчыннай вайны з усіх нацыянальных суполак Беларусі...

Намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Тадзуш Стружэцкі распавёў і пра тое, што ўдзел у VIII Рэспубліканскім фестывалі нацыянальных культур будучы браць, як мяркуецца, міжнародныя і замежныя дэлегацыі, прадстаўнікі пасольстваў розных краін у Беларусі, а таксама — гарадоў-пабрацімаў Гродна.

Пад час фестывалю запланавана разгледзець прапанову аб яго ўступленні ў Міжнародную арганізацыю фестывалю, каб прыцягнуць яшчэ большую ўвагу ўсяго свету да гэтай унікальнай культурнай падзеі, што не мае аналагаў ні на постсавецкай прасторы, ні ў Еўропе.

Наш кар.

Сорак Гран-пры

Галоўны мастак ААТ “Шклозавод “Нёман” Вольга Падліпаліна паведамляе “К”, што да VIII Рэспубліканскага фестывалю нацыянальных культур у Гродне прадпрыемства ўжо вырабіла сорак прызоў для нацыянальных культурна-асветніцкіх аб’яднанняў, што 4 чэрвеня з’явіцца ў горадзе над Нёманам.

Аўтар сёлетняга Гран-пры — сама Вольга Падліпаліна. А першы сяміквет да першага фестывалю, што прайшоў у Гродне ў 1995-м, стварыла заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Людміла Мягкова, потым знешнім выглядам галоўнага прыза займаўся Васіль Самахвалаў... Але з кожным фэстам новы галоўны мастак захоўваў канцэпцыю ўзнагароды — суквецце культур, крыху відазмяняючы яе форму.

Гран-пры для нацыянальных суполак — сапраўдны мастацкі твор. Па ўнікальнасці і значнасці яго можна параўнаць хіба што з прызамі для нашага знакавага кінафестывалю “Лістапад” (гэтыя ўзнагароды таксама вырабляе шклозавод “Нёман”).

— У сваёй працы мы павінны былі не толькі адпавядаць высокаму статусу фестывалю ў Гродне, — распавядае Вольга Падліпаліна, — але і выразна адлюстравать непарушную еднасць прадстаўнікоў шматлікіх нацыянальных культур, што спрадвек жывуць на Беларусі. Таму кожны з п’ялёткаў сімвалічнай кветкі ўспрымаецца як частка непарушнага цэлага. Ваза як канструктыўны элемент мае адмысловы сімвалічны выгляд: “рыфлёнка” закручваецца ў спіраль, якая таксама аб’ядноўвае складнікі кампазіцыі.

А.С.

На здымку: Гран-пры VIII Рэспубліканскага фестывалю нацыянальных культур у Гродне.

На пасяджэнні калегіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь

Грашова ааддача і кадравы рэзерв

26 мая прайшло пасяджэнне калегіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. На ім аналізавалася дасягненне мэтавых прагнозных паказчыкаў сацыяльна-эканамічнага развіцця ў студзені — сакавіку бягучага года, а таксама ішла гаворка аб дзейнасці ўпраўлення Міністэрства культуры па павышэнні эфектыўнасці работы з кадрамі ў арганізацыях рэспубліканскага падпарадкавання.

запрацавала больш эфектыўна? Якую стратэгію прапануе эканамічнае ўпраўленне, якія ініцыятывы агучыць, каб без адміністрацыйнага прымусу трапіць у заканадаўча абгрунтаванае рэчышча вынікавай пазабюджэтай дзейнасці? Гэтыя пытанні міністра культуры Рэспублікі Беларусь Паўла Латушкі надалі пасяджэнню большую канструктыўнасць.

Начальнік эканамічнага ўпраўлення Вольга Кананюк мяркуе, што будучыня — за развіццём прадзюсерскіх структур, якія вывучалі б рынак культурных паслуг, рэгулявалі адносіны паміж спажыўцамі і носьбітамі культуры. А паколькі асноўны пазабюджэты даход прыносяць кінатэатры, канцэртныя арганізацыі і дыскатэчны рух, дык і тэхнічнае забеспячэнне павінна адпавядаць патрэбам часу. Урэшце, касавы поспех прынёс, скажам, не столькі фільм “Аватар”, колькі 3D-кінаабсталяванне. Але як хутка можна будзе ўбачыць ягоны эфект у райцэнтраўскіх кіназалах? Патэнцыйныя інвестары пакуль жадаюць укладаць грошы ў пашырэнне тэхнічных магчымасцей сталічных і абласных устаноў культуры. А сістэма DOLBI ёсць на сёння толькі ў 30-і кінатэатрах, а ўсяго іх у рэспубліцы — за сотню... Словам, у праект Рашэння пасяджэння калегіі былі занесены даволі канкрэтныя пункты па ўдасканаленні пазабюджэтай дзейнасці ўстаноў культуры.

Пад час пасяджэння гаворка ішла і пра дасягненне мэтавага паказчыка па энергазберажэнні. Выканалі гэты паказчык 64 % арганізацый Міністэрства культуры. На планавы ўзровень не здолелі выйсці Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, Мінскі завод “Светокон”, “Белпрамкультура” ў Гомелі і Віцебску, “Гродна-тэатмантаж”, Белдзяржфілармонія... Прычына, па словах начальніка ўпраўлення капітальнага будаўніцтва і матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння Віктара Рымашэўскага, — недастатковае фінансаванне мерапрыемстваў па энергазберажэнні.

Не забыцца на атэстацыю

Загадчык сектара кадравай работы Ірына Анціпенка прааналізавала работу структурных падраздзяленняў Міністэрства культуры па ўдасканаленні сістэмы кадравага ўліку, падборы, падрыхтоўцы, павышэнні кваліфікацыі кіраўнікоў і спецыялістаў сферы культуры. Да прыкладу, актуальным застаецца пытанне кадравага амаладжэння па той простае прычыне, што не паўсюдна вядзецца карпатлівы пошук і падбор маладых, здольных да кіравання і крэатыўных у творчым плане работнікаў.

Андрэй СТАРЖЫНСКІ

Сустракаючы гасцей, генеральны дырэктар нашага тэатра Уладзімір Грыдзюшка правёў іх па адноўленым будынку, распавядаючы пра сцэнічныя ноў-хаў. Пазней адбыліся экскурсіі ў Нацыянальную бібліятэку Беларусі, Нацыянальны мастацкі музей, прагляд оперы “Набука”. А генеральны дырэктар Тбіліскага тэатра Давід Сакварэлідзе, сеўшы за раяль у Музычнай гасцёўні, прапанаваў у адказ свой напаяўправізацыйны падарунак.

Пад час афіцыйных перамоў стала канчаткова зразумела, як многа могуць даць адзін аднаму нашы тэатры. Гасцей, вядома, уразілі вынікі рэканструкцыі — тым больш, што іхні тэатр цяпер зачынены на рамонт. Нас — што ў Грузіі неўзабаве з’явіцца тры оперныя тэатры: не толькі ў Тбілісі і Батумі (дзе, дарэчы, пачалася творчая кар’ера Ф.Шаляпіна), але і ў Кутаісі. Тут оперная сцена адкрывецца ўжо ў лістападзе. Яшчэ ў Грузіі плануецца стварыць свой Цэнтр опернага мастацтва, адкрыць філіял Акадэміі “La Scala”, а да нас прывезці — вечар аднаактовых балетаў, сярод якіх — і новая пастаноўка сусветна вядомага, папраўдзе культывага харэографа сучаснасці Іржы Кіліяна.

шкада, што аранжыроўка песні “Матэлыкі” не прадугледжвала выбітных Юліных сола. Яны маглі б яшчэ болей упрыгожыць песню!..

Усе ўдзельнікі групы “3 + 2”, уключаючы сёстраў Алену і Нінель Карповічаў, — салісты Прэзідэнцкага аркестра Беларусі на чале з Віктарам Бабарыкіным.

— Гледзячы “Еўрабачанне”, — распавёў Віктар Уладзіміравіч, — ужо на сярэдзіне паўфіналу не сумняваюся, што нашы пройдуць абавязкова. Было бачна, што яны хваляваліся, але хлопцы саліравалі чыста, дый дзвючатыя скарылі сваімі ўсмешкамі. У іх удалым выступленні вялікая заслуга прадзюсераў тэлеканала АНТ, якія неспрэчна займаліся іхняй падрыхтоўкай да “Еўрабачання”: і песню прыдбалі, і строі адметныя пашылі. Дый спе-

Колькі будзе “Тры плюс два”?

Даведаемся сёння ўвечары

Не трэба быць экстрасэнсам, каб прадказаць: сёння ўвечары мінакоў на нашых вуліцах значна паменее. Уключышы тэлевізары, мы будзем “хварэць” за нашых хлопцаў і дзяўчат, што склалі групу “3 + 2” і рушылі скараць еўрапейскі песенны Алімп. Ужо тое, што яны мінулі “бар’ер” паўфіналу і выйшлі на новы этап шоу-спаборніцтва, — перамога. І іхняе выступленне, якое пачуюць прыхільнікі “Еўрабачання” ў многіх краінах, — яшчэ адно сведчанне адкрытасці нашай краіны да ўсяго свету.

Песню “ад Беларусі” можна без усялякіх перабольшванняў назваць сапраўдным “сумесным праектам”. Музыку напісаў вядомы расійскі кампазітар і прадзюсер Максім Фадзееў, словы — польская паэтка Малька Чаплін. За раялем — знаны шведскі музыкант Роберт Уэлс. А ў складзе вакальнай групы — не толькі беларусы, але і ўраджэнец Арменіі, для якога наша краіна стала другой радзімай, Егізар Фарашан.

Маці выканаўцы была першай, каму мы датэлефанаваліся.

— Мы ўсе так хваляваліся, калі глядзелі паўфінал! — сказала Сільвія Егізараўна ад усёй сям’і (дарэчы, спяваюць у Фарашанаў усе, а па бацькоўскай лініі ледзь не ўсе сваякі Егізара — прафесійныя вакалісты). — Нашы дзеці спявалі вельмі добра! А напярэдадні я сніла: нібыта стаю на вуліцы і гляджу на неба. Раптам зорка стала падаць — трэба загадаць жаданне. І я папрасіла, каб нашы дзеці занялі першае месца. Ледзь падумала — зорка падаць перастала, быццам мяне пачула. Таму праз вашу газету я хачу звярнуцца да

ўсяго беларускага народа: падтрымайце нашых дзяцей! Я веру што калі мы з’яднаемся і перададзім ім сваю станоўчую энергію, яны абавязкова гэта адчуюць!..

Самымі строгімі “суддзямі” звычайна бываюць настаўнікі. Мы звярнуліся да знакамітага опернага саліста Рыгора Палішчука, які цяпер выкладае ў Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў:

— Егізар Фарашан займаецца ў маім класе, бо паступіў на вакальнае аддзяленне. Арцём Міхаленка — таксама, але факультатыўна, бо навучаецца па іншай спецыяльнасці. Я задаволены сваімі вучнямі і іхнім выступленнем. Спявалі яны добра, прыцягнулі ўвагу яшчэ і відовішчам. Абодва яны — таленавітыя. У Арцёма — шыкоўны па тэмбры голас, дый сам ён надзвычай артыстычны. І, калі будзе займацца, мог бы ў будучым рэалізаваць сябе і на опернай сцэне. Вельмі прыгожы, але больш камерны па моцы голас у Егізара.

Яшчэ адна ўдзельніца групы “3 + 2”, таксама студэнтка БДУКІМ, — Юлія Шышко займаецца ў класе знанай салісткі Беларускай оперы Алены Шведавай:

— У Юліі ёсць усё, каб стаць не толькі эстраднай спявачкай, але і опернай: голас, розум, настойлівасць, добрае самалюбства, якое можа дапамагчы пераадолець любыя складанасці. Да таго ж, паводле сваёй першай адукацыі, атрыманай у Гродзенскім вучылішчы мастацтваў, Юлія — музыказнаўца, да ўдзелу ў праекце “Новыя галасы Беларусі” выкладала ў Слоніме сольфеджыю. А гэта значыць, ніякімі інтанацыйнымі, рытмічнымі, гарманічнымі складанасцямі яе не спалохаць. Дый таленавітая яна! Таму і намагаемся мы разам з канцэртмайстрам Таццянай Молакавай наблізіць яе да опернага ўзроўню. Бо голас (а ў Юліі вельмі рэдкі тэмбр) — набытак нацыі. А прыгожыя, адметныя галасы — сапраўдная спеўная эліта. І мне крыху

вакі не падвялі: са сваёй задачай — справіліся! Нават у тым, што яны стаялі на месцы, а не скакалі, як іншыя, была свая “фішка”, бо ўся ўвага скіроўвалася менавіта на іх.

А неспадзяванак на “Еўрабачанні” хапае. Таму, якім бы ні быў канчатковы вынік, нашым салістам трэба працаваць ды працаваць, каб рухацца наперад. Любы конкурс — толькі першая прыступка на творчым шляху. Але я ганаруся, што ў нашым аркестры выпяваюць вакалісты, якія могуць паспяхова ўдзельнічаць у падобных форумах. Літаральна днямі яшчэ адна наша салістка — Ірына Патаповіч вярнулася з XIX Міжнароднага конкурсу “Discovery” ў Варне (Балгарыя), дзе спаборнічалі прадстаўнікі 18-і краін, са Спецыяльным прызам Міжнароднай асацыяцыі WAFА, якую можна лічыць аналагам FIDOF. Адзначыла яе і журы, уключаючы такую вядомую балгарскую прымадонну, як Пеця Буюкліева. Дарэчы, спявала там Ірына Патаповіч не толькі кампазіцыю з рэпертуару малдаўскай салісткі Нэлі Чабану, але і сваю ўласную песню “Без цябе”. Першая версія была на рускай мове. А напярэдадні конкурсу, звярнуўшыся ў Пасольства Балгарыі, мы папрасілі зрабіць пераклад. І ў Варне Ірына спявала па-балгарску! Аранжыроўка гэтай песні, зробленая Сяргеем Сухамліным, была прызнана на конкурсе лепшай. Так што і надалей будзем рыхтаваць сваіх салістаў на конкурсы!

Сімвалічна, што пажаданні поспеху групе “3 + 2” даслаў саліст Гомельскай абласной філармоніі Дзяніс Вяршэнка, які будзе прадстаўляць Беларусь на конкурсе “Славянскага базару ў Віцебску”:

— Па маім цвёрдым перакананні, песня атрымліваецца якаснай толькі тады, калі пішуць яе ад душы і для душы. І спяваюць — таксама ад душы. Таму хочацца пажадаць нашым удзельнікам “Еўрабачання” поспеху! І — спявайце для душы!

Н.Б.

У шматгалоссі

25 мая паміж Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатрам оперы і балета Беларусі і Тбіліскім дзяржаўным тэатрам оперы і балета імя 3.Паліяшвілі быў падпісаны мемарандум аб двухбаковым супрацоўніцтве. Гэта ўжо чацвёртае падобнае пагадненне: ранейшыя дамовы былі заключаны з тэатрамі Літвы, Польшы, Узбекістана. На 4 чэрвеня запланавана падпісанне таго ж дакумента з Латвійскай операй.

Мэта мемарандума — развіццё культурнага абмену, дзе прадугледжаны сумесныя праекты, арганізацыя гастролей, абмен салістамі, выканальніцкімі калектывамі, дырыжораўмі, рэжысёрамі, мастакамі, правадзенне майстар-класаў, удзел у конкурсах і фестывалях. А найперш — інфармацыйна пра найбольш важныя падзеі ў музычным і тэатральным жыцці.

Мірскія гучанні

Сёння аматары музыкі і тыя, хто не абьякавы да нацыянальнай культуры, збяруцца на VIII Свята мастацтваў “Мірскі замак-2010”. Ля замкавых сценаў адбудзецца цыкл найцікавейшых сустрэч з нашымі навукоўцамі і музыкантамі. Арганізатарамі свята выступаюць Міністэрства культуры краіны, Карэліцкі райвыканкам, Мірскі пасляковы савет і, вядома, Нацыянальны канцэртны аркестр Беларусі на чале з народным артыстам Беларусі, прафесарам Міхалам Фінбергам.

У праграме свята — чатыры разнастайныя канцэрты, прычым у розных акустычных умовах. Ужо ў 10.30 Дом культуры гарадскога пасёлка Мір гасцінна адкрывае дзверы для наведвальнікаў мастацкай выставкі, прымеркаванай да свята, і канцэрта, што зладзіць ансамблі флейтыстаў і кларнетыстаў аркестра. Аб 11-й гадзіне, там жа, пройдуць выступленні навукоўцаў, пазычана названыя “Мірскімі чытаннямі” або “Мірскімі ўспамінамі” і прысвечаныя знаходкам ды адкрыццям у музычнай культуры нашай краіны.

Святочную эстафету энтузіястаў падхопіць музыка. З 13.30 у выкананні камерных калектываў Нацыянальнага канцэртнага аркестра прагучаць творы кампазітара Міхаіла Аладава з нагоды 120-годдзя з дня яго нараджэння.

Сярод яго твораў — дзве оперы, 10 сімфоній, што разам з папулярнай Сімфаніятай застаюцца класічнымі ўзорамі жанру, шматлікія раманы, безліч камерных ансамбляў, якія і дагэтуль складаюць аснову нацыянальнага рэпертуару выканаўцаў на самых розных інструментах. Гасцяй свята стане дачка кампазітара — знакамітая музыказнаўца Радаслава Аладава, адзін з лепшых спецыялістаў краіны ў галіне беларускай музыкі і жанру оперы.

Новую праграму “Голас мірскіх муроў-2” прадставяць струнны аркестр на чале з Валерыем Сарокам і вакальны ансамбль пад кіраўніцтвам Наталлі Міхайлавай. Канцэрт адбудзецца а 16-й гадзіне ў Мікалаеўскім касцёле. А праз дзве гадзіны песні ў выкананні Наталлі Тамель, Дзімітрыя Качароўскага, Руслана Мусвідаса, Сашы Нэма ды іншых салістаў аркестра загучаць у Карэліцкім гарадскім доме культуры. Тут адбудзецца гала-канцэрт, прысвечаны 65-годдзю Перамогі, які і стане фінальным музычным акордам “Мірскага замка-2010”.

“Залатая маска”.by

Трапіць на тэатральны Алімп

Цягам апошніх месяцаў з афіцыйнай трыбуны Міністэрства культуры неаднойчы было абвешчана аб заснаванні ў Беларусі Нацыянальнай тэатральнай прэміі. Яе дзейнасць мусіць распачацца сёлета. У такім выпадку першыя лаўрэаты стануць вядомыя ўжо напрыканцы бягучага года. Нарэшце, хоць пакуль гэта толькі “дэкларацыя аб намерах”, твары тэатральных дзеячаў асветлены надзеяй. Між тым, сітуацыя, што цягам апошніх гадоў склалася ў нашых тэатрах, даўно вымагае пільнай увагі. “Дыягназ”, які найчасцей выстаўляецца крытыкай і практыкамі тэатра, гучыць даволі катэгарычна: адсутнасць яркіх мастацкіх падзей. Што маецца на ўвазе, ніхто падрабязна патлумачыць не можа. Бо тое, што падабаецца крытыкам, часам катэгарычна адваргаецца практыкамі, і наадварот. Ва ўсёй краіне знойдзецца хіба што некалькі чалавек, якія добра ведаюць агульную карціну цалкам. Між тым, сітуацыя не такая безнадзейная, прынамсі, у абласных цэнтрах, што вылучаюцца больш рухомым і актыўным творчым жыццём.

Заснаваць Нацыянальную прэмію ў галіне тэатра — значыць адказаць на шмат пытанняў і вырашыць шэраг праблем. Тэатральнае мастацтва, больш за астатняе, мае на ўвазе калектыўнае выказванне. Але ў межах аднаго асобна ўзятага тэатра гэтую задачу вырашыць немагчыма: нават калі сцэнічны калектыў надзвычай паспяхоўны, ягоны поспех — абавязкова публічны і неадрыўны ад поспеху калег, бо ён абавязкова існуе ў агульным полі тэатральных тэндэнцый, напрамкаў і стыляў.

Між тым, заснаванне Нацыянальнай прэміі ў галіне тэатральнага мастацтва здатнае вырашыць адну з галоўных праблем: аб’яднаць творчыя намаганні ўсіх прафесіяналаў у галіне тэатра, зрабіць так, каб усё лепшае абавязкова трапляла ў зону грамадскай увагі, мела шырокі публічны рэзананс і абавязкова ацэньвалася прафесійным і кампетэнтным экспертным саветам. Апошнім часам усе погляды зацікаўленых асоб сыходзяцца на Рускім і Купалаўскім тэатрах. У сувязі з іх прэм’ерамі агучваецца пэўная колькасць адных і тых жа імёнаў. Але ў нашых абласных тэатрах, якія несправядліва выпалі з зоны ўвагі тэатральнай грамадскасці, ідуць вельмі цікавыя і жывыя творчыя працэсы, працуюць таленавітыя акцёры і рэжысёры. Няма гастролей у сталіцы — значыць, пра іх няма каму распавесці. У лепшым становішчы знаходзяцца тэатры — арганізатары міжнародных фестываляў, іхні плён — навідавоку. У

астатнім — прыкрая цішыня. У выніку мы маем вялізную, закрытую ад старонніх позіркаў, тэатральную зону. Кожны калектыў варыцца ва ўласным соку і часам задыхаецца пад цяжарам “міжусобных войнаў”. Матывацыя поспеху адсутнічае, імкненне трапіць на тэатральны Алімп знікае.

Якім чынам можна ўзняць прэстыж тэатральнага мастацтва, знайсці для яго годнае месца ў культурным жыцці краіны, можна пацікавіцца ў нашых бліжэйшых суседзяў. Творчы плён і гісторыя Расійскай нацыянальнай тэатральнай прэміі і фестывалю “Залатая маска”, што сёлета праходзіць у Маскве шаснаццаты раз, здаецца вельмі цікавым і карысным. На сённяшні дзень гэта велізарны тэатральны канцэрт, дзейнасць яго распаўсюджваецца на шматлікія расійскія гарады і весі. Экспертны савет, у склад якога ўваходзяць вядомыя і ўплывовыя тэатральныя крытыкі, штогод, не шкадуучы часу і сіл, адбірае спектаклі ў сцэнічных калектывах краіны. У рамках заключнага фестывалю “Залатая маска” — кульмінацыйнай кропкі конкурсу — паказваецца каля ста лепшых пастановак апошняга тэатральнага сезона, якія праходзяць на аншлагах і прыцягваюць увагу звыш 30 000 гледачоў. Прэмію атрымліваюць спектаклі ўсіх жанраў тэатральнага мастацтва, уласна ж “Залатая маска” ахоплівае драму, оперу, балет, сучасны танец, апэрату і мюзікл, лялечны тэатр у шматлікіх супольных ды

індывідуальных намінацыях. У журы “Залатой маскі” не ўваходзяць члены экспертнага савета — у ім працуюць акцёры, рэжысёры, дырыжоры, харэографы, тэатральныя мастакі, крытыкі і тэатразнаўцы. Сёлета на “Залатой масцы” прэзентавалі работы больш чым 120 творцаў — рэжысёраў, акцёраў, дырыжораў, мастакоў, кампазітараў і харэографоў — у пяцідзесяці спектаклях.

Дзейнасць “Залатой маскі” не абмяжоўваецца адборам і паказам лепшых пастановак года — яна праводзіць шэраг мерапрыемстваў, якія яшчэ больш ўзмацняюць прэстыж сцэнічнага мастацтва, садзейнічаюць ягонаму росквіту і развіццю. Сярод іх — Фестываль сучаснай п’есы “Новая драма”, праграма для замежных гасцей “Russian Case”, тэатральны рынак “PRO-Тэатр”, выдавецкія праекты, гастролі Вялікага, Марыінскага, Александрынскага, Малога драматычнага тэатраў, праграма “Легендарныя спектаклі і імёны”, пазаконкурсная праграма “Маска Плюс” і “Лепшыя спектаклі ў гарадах Расіі і краінах Балтыі”. Цікава, што сёлета чарговую “Залатую маску” атрымаў вядомы беларускі і цяпер ужо расійскі сцэнограф Зіновій Марголін — за сцэнаграфію да спектакля “Шэрбургскі парасоны” ў Санкт-Пецярбургскім Музычным тэатры “Карамболь”. А сярод намінантаў прэстыжнай прэміі былі беларускі рэжысёр-лялечнік Алег Жугжда і знакаміты мастак Эрнст Гейдэбрэхт, які доўгі час працаваў у Вялікім тэатры Рэспублікі Беларусь.

Беларусь ніколі не з’яўлялася тэатральнай “супердзяржавай”, але ж заўсёды вызначалася вялікай колькасцю таленавітых людзей. У тым ліку — у тэатральным мастацтве. Працэсы, якія цяпер тут адбываюцца, вядома, адрозніваюцца ад тэатральных працэсаў у Расіі, Польшчы, Літве. Беларуская рэжысура і сцэнаграфія маюць сваё пэўнае выяўленае аблічча, таму і спосабы арганізацыі тэатральнага бытавання ў нас могуць быць свае, адметныя. У любым выпадку, з заснаваннем нацыянальнага тэатральнага конкурсу і наш тэатр атрымае моцны штуршок для развіцця.

Людміла ГРАМЫКА

Тэма з’яўлення на Беларусі Нацыянальнага тэатральнага конкурсу ў сценах рэдакцыі “К” узнікла яшчэ мінулай восенню, пад час сустрэчы міністра культуры Рэспублікі Беларусь Паўла Латушкі з калектывам РВУ “Культура і мастацтва”. І яна адразу ж была ўзята намі пад пільную ўвагу. Неўзабаве, напярэдадні Міжнароднага дня тэатра, было аб’яўлена, што распачаўся актыўны этап прапрацоўкі гэтага праекта. І сёння па каментарыі аб тым, калі ж айчынным тэатрам чакаць свайго “ўзыходжання на Алімп”, мы звярнуліся да начальніка ўпраўлення мастацтваў Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Міхаіла КАЗЛОВІЧА.

Канцэпцыя Конкурсу

— На сённяшні дзень Палажэнне аб Нацыянальным тэатральным конкурсе практычна падрыхтавана. Засталося толькі прапрацаваць некаторыя юрыдычныя і тэхнічныя моманты.

— Якім чынам будзе праходзіць конкурс?

— Мы плануем правядзенне некалькіх этапаў. Першы — адборачны: тэатры накіроўваюць у адборачную камісію свае заяўкі з абавязковым дадаткам у выглядзе запісу спектакля. Камісія аналізуе той матэрыял, што паступае да яе, і на падставе прагледжанага вылучае намінантаў, якія і прымуць удзел у далейшым конкурсе. Пасля гэтага пачынаецца другі этап — калі ўжо члены журы праглядаюць непасрэдна самі спектаклі, і па выніках гэтых праглядаў адбываецца вызначэнне пераможцаў па ўсіх намінацыях.

— Як я разумею, конкурснае журы для канчатковага вынясення свайго вердыкту будзе выязджаць у тэатры — туды, дзе спектакль першапачаткова пастаўлены. Гэта, на маю думку, вельмі важная акалічнасць: не сакрэт, што амаль заўсёды пры выездзе на іншую пляцоўку спектакль тое-сёе страчвае, да прыкладу, не становяцца дэкарацыі, іншыя сцэнічныя аб’ёмы разбураюць атмасферу...

— Так. Пасля гэтага ўсе намінацыі, вылучаныя адборачнай камісіяй, запрашаюцца на ўрачыстую цырымонію, дзе будуць ускрыты канверты і названы лепшыя творцы па выніках сезона.

— А потым пераможцы паказваюць свае спектаклі?..

— Не, гэта будзе выключна цырымонія ўзнагароджання. Мы ж павінны да апошняга захаваць інтрыгу і не раскрываць нашага рашэння. Думаю, само мерапрыемства будзе абстаўлена прыгожа і ўрачыста, напэўна, з запрашэннем замежных зорак тэатра. А намінацыі будуць у гэты вечар не “працаваць” на сцэне, а — святкаваць.

— У конкурсе прымуць удзел толькі дзяржаўныя тэатры, альбо да яго змогуць далучыцца і прыватныя тэатральныя праекты?

— Мы не абмяжоўваем нікога — усе ахвотныя могуць падаваць свае заяўкі. Думаю, удзел недзяржаўных калектываў і праектаў створыць дадатковую канкурэнцыю і інтрыгу.

— Калі ж тэатрам пачынаць рыхтаваць свае пакеты дакументаў?

— Думаю, чакаць засталася нядоўга: як толькі вырашацца ўсе адміністрацыйна-юрыдычныя пытанні, мы аб’явім пра гэта ў СМІ.

— Яшчэ адно хвалючае пытанне: якую ўзнагароду атрымае пераможца?

— Узнагарода — сімвалічная. Мы вырашылі не выплачваць пераможцам грашовую прэмію: тая сума, якую можна было б выдаткаваць, не настолькі вялікая, каб зрабіць надвор’е ў бюджэце тэатра, — прыкладам, спектакль на яе не паставіш. Таму ацэнка ў выглядзе статуэткі будзе, хутчэй, элементам прэстыжу.

— А можа, у якасці дапаўнення да “прэстыжнай статуэткі” прадугледзець для пераможцаў магчымасць прафінансаваць у якасці дзяржаўнага заказу наступны творчы праект тэатра або рэжысёра?

— Гэта можна разглядаць, але — як варыянт, бо тут ёсць пэўныя нюансы. Прыкладам, мы возьмем на сябе фінансавы абавязак, а што тэатр прапануе ў якасці матэрыялу для пастаноўкі? А раптам не атрымаецца? У любым выпадку, пры размеркаванні дзяржаўнага ў будзем улічваць, што той ці іншы тэатр з’яўляецца пераможцам нацыянальнага конкурсу.

— Ці будзе прадугледжана запрашэнне замежных экспертаў, дырэктараў міжнародных фестываляў для таго, каб яны мелі магчымасць пазнаёміцца з нашым тэатральным мастацтвам, выданне адпаведнай прома-прадукцыі?

— Чаму б і не? На гэтую тэму трэба падумаць. Вы слухна кажаце: і на цырымонію, і на больш раннім этапе прагляду саміх спектакляў можна было б запрасіць дырэктараў, прадзюсераў буйных міжнародных фестываляў, той жа “Залатой маскі”. Думаю, дадзенаю ідэю варта падтрымаць.

Гутарыла Таццяна КОМАНОВА

“Прызначыць лепшымі”, або У чым выражаецца прэстыж?

Нягледзячы на тое, што справа арганізацыі Нацыянальнага тэатральнага конкурсу знаходзіцца яшчэ на ўзроўні дапрацоўкі палажэння, мне падаецца важным вынесці на парадак дня яго арганізатару наступныя пытанні: якія захады неабходна зрабіць для таго, каб конкурс гэты не стаў адно толькі намінальным? Як не страціць галоўнае — павагу і давер да яго з боку саміх тэатраў, што мусяць браць у ім удзел? І што ж, усё-такі, у выніку творчага спаборніцтва павінна дадацца да “прэстыжнай статуэткі”?

Работа журы ў падобных выпадках амаль заўсёды падваргаецца крытыцы: не бывае, каб усе засталіся задаволенымі яго выніковым рашэннем. Ды толькі практыка паказвае, што для

калектываў, якія ўступаюць у падобныя спаборніцтвы, нашмат важней не сама перамога (хаця добраахвотна ад барацьбы за яе яшчэ ніхто не адмаўляўся), а факт знаходжання ў шэрагах тых, каго аналітыкі ад тэатра называюць лепшымі. Уласна кажучы, для гэтага і патрэбны падобныя фестывалі: каб работы іх — творцаў, што фарміруюць і дыктуюць сучасную мастацкую палітыку, — маглі пабачыць як мага больш шырока колы людзей. І каб ацэнка іх не засталася на ўзроўні мясцовага прагляду спектакляў аўтарытэтнымі спецыялістамі, а мела магчымасці для шырокага грамадскага абмеркавання. А для гэтага і патрэбны паказы іх на прэстыжных пляцоўках краіны. Магчыма, — у якасці асобнай міжнародных тэатральных фестываляў — гэтую думку ў свой час агучваў і Мікалай Пінігін на “Панараме”, і Аляксандр Козак пад час “Белай вежы”. Такія інтэграцыя з фестывалямі, дзе звычайна збіраюцца госці са шматлікіх краін свету, дазволіць знаёміць прафесійную тэатра-

льную грамадскасць з айчыннымі спектаклямі не “метадам тыку”, а — сістэмна і асэнсавана, прадстаўляючы работы, якія насамерэч заслугуюць міжнароднага розгаласу.

Не магу не закэнтаваць увагу і на такой важнай рэчы, як прома-прадукцыя. Думаю, нікога не патрэбна пераконваць у тым, што сёння, як ніколі, надзвычай актуальна не проста правесці тое ці іншае мерапрыемства, а і падаць яго належным чынам. У выніку чаго — атрымаць ад яго “казфіцыент карыснага дзеяння”. Якім ён можа быць у прымяненні да Нацыянальнай тэатральнай прэміі? Найперш — у выглядзе запрашэння нашых лепшых калектываў на міжнародныя тэатральныя фестывалі, што, у сваю чаргу, дасць нашай краіне магчымасць не кропкава, а больш шырока і пэўна заяўляць пра сучаснае беларускае тэатральнае мастацтва ў свеце. А для гэтага варта парупіцца і пра змястоўны конкурсны каталог, дзе будуць прадстаўлены ўсе тэатры-намінацыі, прычым не толькі з інфармацыяй па канкрэтных спек-

таклях-удзельніках, але і з агульнымі звесткамі пра калектыў, кантактамі — усёй той “тэхнічнай інфармацыяй”, што дасць магчымасць імгненна завязаць стасункі з імі. Як мінімум — на трох мовах. У дадатак, для знаёмства і большай нагляднасці, — дыск з нарэзкай сцэн са спектакляў, якія намінаваліся ў конкурсе. Але гэта мусіць быць не “зборка” з таго, што дашлюць на адборачным этапе самі калектывы, а якасныя, прафесійна зробленыя здымкі (чаму б да такой работы не далучыцца, прыкладам, студэнтам факультэта экраннага мастацтваў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў?). І гэта толькі той мінімум, без якога сёння проста не варта брацца за арганізацыю падобных конкурсаў, асабліва — на нацыянальным узроўні. Бо, відавочна, для саміх творчых калектываў Нацыянальная тэатральная прэмія — гэта не фінальны этап у ацэньцы іх працы, а свайго кшталту старт: магчымасць атрымаць моцны штуршок для далейшых творчых здзяйсненняў.

Т.К.

Тэатр пачынаецца са... штатных адзінак

Quo vadis?

Аднак надзвычай часта — амаль заўсёды — аматарскія тэатры становяцца своеасаблівымі заложнікамі свайго статусу. Фестывалі для аматараў, хутчэй, выключэнне, чым правіла: айчынных “Тэатральных скрыжаванняў”, што праводзяцца ў Маладзечне раз на некалькі гадоў, яны чакаюць як святы. Ды што там фестывалі — нават аднадзённыя гастролі для іх з’яўляюцца велізарнай праблемай, якая палягае зусім не ў творчай, а — у адміністрацыйнай плоскасці. Кожны з удзельнікаў аматарскага тэатра мае месца працы, а значыць, для выезду ён мусіць атрымаць ад свайго непасрэднага кіраўніка згоду на адгук. А гэта не заўсёды супадае з вытворчымі планамі канкрэтнай установы. І тое — толькі вяршыня “айсберга”, сутыкаючыся з якім далёка не кожнаму аматарскаму калектыву ўдаецца пазбегнуць лёсу “Тытаніка”.

Даеш статус!

Ды што тут мудраваць: калі калектыву насамрэч такі моцны і годны, варта надаць яму статус прафесійнага, і пытанні адпадуць самі сабой. Такі падыход да вырашэння справы падаецца самым відавочным. Аднак і ён тоіць у сабе мноства “гальфстрымаў”, якія здольныя дадаць свежай плыні калектыву, але таксама сваёй магутнай сілай разбурыць тое, што было напрацавана цягам дзесяцігоддзяў.

Дваццаць гадоў таму падобныя спробы надання новага статусу адбыліся ў дачыненні да некалькіх народных калектываў: прафесійныя трупы на іх аснове з’явіліся ў Слоніме, Мазыры, Маладзечне, а зусім нядаўна да гэтай кагорты далучыўся і Пінск. Кожны са згаданых тэатраў прайшоў свой лёс, які мусіць стаць прадметам вывучэння не толькі тэатразнаўцаў, але, у пешую чаргу, і адміністрацыйных кіраўнікоў на месцах — тых, хто праводзіць культурную палітыку рэгіёна.

Як паказваюць гісторыя і практыка, “адкрыць” тэатр у тым ці іншым горадзе — гэта самае лёгкае. Нашмат цяжэй зрабіць яго жаданым, прычым як для мясцовых улад, так і для саміх жыхароў. Часам ідэя сутыкаецца з адсутнасцю ў тым ці іншым горадзе сфарміраванага культурнага і тэатральнага асяродка, так што ўсе зацікаўленыя гледачы “заканчваецца” пасля трэцяга прэм’ернага паказу спектакля. Калектыву нічога не застаецца, як ехаць на вёску і паралельна рыхтаваць новую прэм’еру. Зразумела, пра ўдумліваць і элементарную якасць творчага працэсу ў такіх умовах працы нават казаць не выпадае. Яшчэ важней — увага з боку мясцовых улад, якая выражаецца ў матэрыяльна-тэхнічным клопаце аб тэатры: калектыву, які не мае свайго ўласнага будынка-“дому”, наўрад ці здольны арганізаваць рабочы працэс такім чынам, каб у выніку глядач атрымліваў якасны тэатральны прадукт. Наглядным узорам — існаванне Слонімскага драматычнага тэатра, што туліцца ў частцы гарадскога палаца культуры.

Пра гэта і пра многае іншае ішла гаворка на прэс-канферэнцыі, якая адбылася ў Полацкім гарадскім палацы культуры напярэдні паказу “Дзядзечкавага сна”. І я, што адносіць сябе да кагорты тых, хто скептычна ставіцца да ідэй пераўтварэння аматарскіх калектываў у прафесійныя, засталася задаволена тымі аргументамі, якія прагуча-

Калі з’явіцца ў Полацку прафесійная сцена?

Можна было б шмат гаварыць пра тое, якім магутным падмуркам служаць прафесійнаму мастацтву аматарскія тэатральныя калектывы. Яны з’яўляюцца своеасаблівымі “фільтрамі” для людзей, што мараць звязаць сваё жыццё са сцэнай: акурат тут правяраецца іх эмацыянальная гатоўнасць да акцёрскай прафесіі і закладваюцца першыя, базавыя веды пра ўнутраную этыку тэатральнага існавання, прышчэпляецца тая культура, якая потым становіцца асновай для далейшага прафесійнага росту. Аднак раней ці пазней усе гэтыя “гімны” на адрас аматарскіх тэатраў перастаюць спрацоўваць: людзі, для каго яны становяцца часткай жыцця, пачынаюць жадаць іншага, новага развіцця — не толькі для сябе, але і для той ідэі, якой яны служаць. І справа тут зусім не ў амбіцыйнасці канкрэтных людзей — ім важна ведаць, што справа іхняя знойдзе свайго ўдзячнага адрасата.

лі на карысць такога пераўвасаблення полацкага “Пілігрыма”.

Найперш — з вуснаў намесніка старшыні Полацкага гарвыканкама Мікалая Ільющонка. Ён падзяліўся тым “ходам думак”, які рухае справу адкрыцця ў Полацку прафесійнага тэатра. Што да зацікаўленага асяродка, дык у гэтым сэнсе гораду няма на што скардзіцца: старадаўняе паселішча з магутнымі культурнымі традыцыямі з задавальненнем успрыме з’яўленне муніцыпальнага тэатра: балазе насельніцтва Полацка, Наваполацка і раёна ў суме складае прыкладна 200 тысяч, што можна параўнаць з колькасцю жыхароў у сярэднім абласным горадзе. І нават сёння, калі кошт наведвання тэатра складае 8 тысяч, білеты на спектаклі “Пілігрыма” разыходзяцца.

А вось да пытання ўласнага будынка ўлады ставяцца патрабавальна, не пакідаючы гэтую праблему “на потым”. Ды і як інакш: на сённяшні дзень у гарадскім палацы культуры дзейнічае 43 творчыя аб’яднанні. І калі “Пілігрым” у статусе прафесійнага калектыву на “пэўны перыяд” (часта ён аказваецца вельмі няпэўным па часе) застаецца на сваёй цяперашняй пляцоўцы, можна ўявіць сабе, якімі мізэрнымі на новым этапе існавання будуць яго творча-вытворчыя магчымасці.

Антракт для рэцэнзіі

Сярод урачыстых мерапрыемстваў, прымеркаваных да Дня горада, маю увагу як крытыка прыцягнута праект “Полацк тэатральны”: у яго рамках мясцовы тэатр “Пілігрым”, які з’яўляецца Заслужаным аматарскім калектывам Рэспублікі Беларусь, прапанаваў жыхарам і гасцям горада спектакль “Дзядзечкаў сон” паводле Фёдора Дастаеўскага.

А расійскі класік на сцэнах беларускіх тэатраў — “госць” нячасты, і такая сітуацыя склалася не за апошнія гады. Не будучы драматургам, гэты геній задае шмат спраў тым, хто бярэцца за ўвасабленне яго твораў. Так што, ідучы на спектаклі паводле літаратурных опусаў Дастаеўскага, заўсёды думаеш пра смеласць рэжысёра, які наважваецца на працу з такім няпростым і “нелінейным” матэрыялам. Гэты інтарэс падграваецца ўдвай, калі гаворка ідзе не аб прафесійнай, а аб аматарскай сцэне.

Не заглыбляючыся ў тэатразнаўчыя разборы, мушу зазначыць, што работа, прапанаваная палачанамі, цалкам адпавядае тым патрабаванням, якія практыкі тэатра прад’яўляюць да

прафесійнага спектакля: ні хвіліны сцэнічнага часу не ўзнікала жадання зрабіць пабляжку акцёрам, скідку на іх “непрафесіяналізм”. Здаецца, яны і самі сабе гэтых скідак не дазваляюць, бо пасля пастаноўкі было відавочна: выклапіся — напоўніцца. І зала адказвала ім удзячнымі апладысмантамі.

Ды ўсё ж не магу стрымацца ад некаторых прафесійных назіранняў: даволі рэдка ў колах аматарскіх калектываў можна пабачыць такую высокую ступень сыгранасці акцёраў, адчуванне партнёра на сцэне і тонкую ансамблевасць, якія прадэманстравалі палачане. А яшчэ — адчуванне перспектывы сваёй ролі і глыбокае яе пражыванне літаральна ўсімі выканаўцамі: не магу папкінуць ніводнага з акцёраў у тым, што ў “чаканні” сваёй рэплікі ён фармальна адбывае час на сцэне. А, між іншым, апошняе — даволі распаўсюджаная з’ява сярод непрафесійных тэатраў, якая часам і за праблему не лічыцца. Маўляў, што вы хочаце ад аматараў — яны ж не сапраўдныя акцёры!

Такіх дваітных стандартаў у дачыненні да “пілігрымаўцаў” мастацкі кіраўнік тэатра Вера Кісялёва не дазваляе — і да сябе, і да ўсіх астатніх яна прад’яўляе патрабаванні па найвышэйшым рахунку: калі займаемся тэатрам, дык гэта мусіць быць па тэатральных законах, аднолькавых і абавязковых для ўсіх. Асабліва яркая згаданы факт вылучыўся бліжэй да фіналу спектакля, калі на сцэну выйшлі “мардасаўскія дамы”. Кожная з чатырох дзяўчын паўстала перад гледачамі ў сваім вобразе, з дакладна знойдзеным характарам, індывідуальным пластычным маляўніцтвам ролі, таму я міжволі адзначыла ўзровень тэатральна-педагагічнай увагі да моладзі, да кожнага з акцёраў.

Зрэшты, гэта, на маю думку, і ёсць адзін з сакрэтаў існавання народных калектываў: у адрозненне ад прафесіяналаў, якія за сваю ігру атрымліваюць заробковую плату, аматары ад рэпетыцый і выхаду на сцэну мусяць “атрымліваць” іншае — не толькі творчае задаваль-

ненне, але і адчуванае значнасці, сапраўднасці таго, што яны робяць.

Неаднойчы даводзілася чуць, як у час прыёму ў нашы творчыя ВНУ на акцёрскі факультэт у маладых людзей цікавіліся, ці займаліся яны ў аматарскіх тэатрах. І, атрымаўшы станоўчы адказ, экзаменатары не маглі прыхаваць ледзь улоўнае расчараванне. На мае пытанні адносна гэтага яны тлумачылі: “Дзядзечка прыкладаць шмат намаганняў, каб найперш адвучыць іх ад таго тэатра, да якога яны прывыклі...”

Полацкія акцёры ганарацца тэатральнай гісторыяй свайго горада: яе пачатак сягае ажно ў 1565 год — да стварэння пры езуіцкім калегіуме школьнага тэатра. Сам жа “Пілігрым” сёлета святкуе 62-і дзень нараджэння, адлічваючы яго ад пастаноўкі прафесійным рэжысёрам Мікалаем Бароўскім і мясцовымі аматарамі спектакля па п’есе “Слава” В.Гусева. Полацкі народны тэатр стаў у свой час першай творчай прыступкай для шэрагу тэатральных дзеечужаў краіны, сярод якіх — знаныя сёння акцёры тэатра і кіно Святлана Сакалова, Анатоль Рудакоў, Аляксандр Бяспаль, Іна Бачарова ды шэраг іншых. Сваю першую тэатральную пастаноўку пад назвай “Чырвоная лінія” В.Сабко менавіта ў Полацку ажыццявіў тады яшчэ студэнт другога курса тэатральнага вучылішча імя Шчукіна Міхаіл Пташук. Сем гадоў у якасці рэжысёра аддаў Полацкаму народнаму тэатру беларускі драматург Мікалай Манохін.

Пазычаць або мець сваё?

Дзеля справядлівасці варта зазначыць: ідэя стварэння ў Полацку прафесійнага тэатра мае і сваю асобную гісторыю. Прынамсі, пяць гадоў таму былі зроблены захады, якія, як тады здавалася, мусілі аказацца наватарскімі і прагрэсіўнымі: Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Якуба

Коласа абвясціў, што сцена Полацкага гарадскога Палаца культуры стане іх своеасаблівым філіялам. Маўляў, што-тдынь па чацвяргах палачанам будуць прапаўнаваць “сапраўдны”, а не які-небудзь самадзейны тэатр (“К” падрабязна пісала пра гэтую ініцыятыву ў № 7 за 2005 г. у матэрыяле “Паспяшаючы, не спяшайся, альбо Якім быць Полацкаму драматычнаму тэатру?”). У якасці перспектывы жыхарам горада абяцалі не толькі паказы лепшых коласаўскіх спектакляў, але і своеасаблівыя сумесныя праекты: удзел у пастаноўках полацкіх акцёраў і нават своеасаблівае “кланіраванне” іх з разлікам на мясцовыя творчыя рэсурсы.

Ды толькі на справе ініцыятыва гэтая праіснавала не так і доўга. Сёння ўжо складана высветліць сапраўдныя прычыны таго, чаму ж не прыжыўся ў Полацку філіял коласаўцаў: думаецца, былі тут і арганізатарскія праблемы, і пытанні творчага характару. У любым выпадку, навідавоку факт, калі палачане так і не змаглі прыняць за свой “гастрольны” варыянт тэатр ў выкананні коласаўцаў. У доволі кароткія тэрміны падобная практыка ператварылася ў звыклае выязное “тэатральнае абслугоўванне”.

Сёння ўжо ніхто ў Полацку не сумняваецца, што ніякая “дапамога”, нават акадэмічнага гатунку, не заменіць гораду ўласнага, муніцыпальнага тэатра. І Мікалаем Ільющанкам пацвердзіў сур’ёзнасць намераў з боку гарадскіх улад: ужо ў чацвёртым квартале гэтага года гарвыканкам прыме пэўныя кадравыя рашэнні, дзякуючы чаму з’явіцца некалькі штатных адзінак, адмыслова выдзелены пад будучы тэатр. Тым больш, што сёлета першы намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Уладзімір Рылатка на прэс-канферэнцыі, прысвечанай Міжнароднаму дню тэатра, агучыў інфармацыю аб тым, што неўзабаве шэрагі прафесійных тэатральных калектываў нашай краіны папоўняцца, і новая “творчая адзінка” з’явіцца менавіта ў Полацку.

Магчыма, пэўная рацыя ў гэтым маеца: нельга адрозніваць аднаго махама пабудоваць новы тэатр, які не намінальна засведчыць свой прафесійны статус. Ды і, поруч з адміністрацыйнымі, варта прадумаць і кадравыя перспектывы будучага калектыву. Не скарэц, што ў новым статусе многія з сённяшніх удзельнікаў “Пілігрыма” акажуцца, так бы мовіць, за бортам: далёка не кожны з іх зменіць свой прафесійны лёс на новы, акцёрскі. А таму ўжо сёння мае сэнс папалаціцца пра новае акцёрскае папаўненне: прыкладам, сфарміраваць праз студыйную работу і накіраваць на вучобу ў Беларускаю дзяржаўную акадэмію мастацтваў мэтавы курс, што праз чатыры гады, да часу, калі Полацкі драматычны тэатр ў статусе прафесійнага стане гарадскім рэальнасцю, зможа класіфікаваць яго моцную творчую аснову, свежы струмень, які забруць жывымі ідэямі і на аснове якога паўстане новы храм — Мастацтва.

Татцяна КОМАНОВА,
наш спецыяльны карэспандэнт
Мінск — Полацк — Мінск

Мяркую, не перабольшу: глядзець праграмы гэтага вядучага ніколі не бывае сумна. Вострыя пытанні, сапраўднае супрацьстаянне суразмоўцаў, цікавыя меркаванні экспертаў, нязмушаная атмасфера — усё гэта характарыстыкі ток-шоу “Выбар” на АНТ пад кіраўніцтвам журналіста Сяргея ДАРАФЕЕВА. Да згаданага праекта далучыўся нядаўна і, так бы мовіць, больш камерны “Выбар+” — праграма, што, нягледзячы на позні эфірны час, прымушае прагнуцца і актывізавацца нават стомленага глядача. Зноў-такі — дзякуючы актыўнай пазіцыі інтэрв’юера, якая ўключае і пошук цікавага суразмоўцы, і зладзённыя пытанні да гасця ў студыі.

Як здзейсніўся выбар прафесіі Сяргея Дарафеева? Якое яго асабістае творчае крэда? Нарэшце, якім чынам удалося ажыццявіць невялікую, здавалася б, але такую важную эвалюцыю на айчынным тэлеэкране? Пра гэта — у гутарцы карэспандэнта “К” з вядучым праграм “Выбар” і “Выбар+”, дырэктарам Дырэкцыі ранішняга вяршання АНТ Сяргеем Дарафеевым.

“Працую не дзеля статутак”

— Сяргей, не магу абмінуць увагай ваша асабістае свята, што адзначылі на мінулым тыдні. З якім настроем сустрэлі трыццаты дзень нараджэння? Мусіць, ёсць тут адчуванне пэўнага этапа жыццёвага шляху...

— Вядома, усведамленне таго, што пайшоў чацвёрты дзесятак, насяражвае. Напэўна, значная частка вашай аўдыторыі зараз усміхнецца: “Хлопец яшчэ!”... Але кожны чалавек, праходзячы пэўны этап станавлення (у дадзеным выпадку я маю на ўвазе, так бы мовіць, календарны), ды ўсведамляючы, колькі яму гадоў, на нейкім адрэзку пакідае чакаць свайго дня нараджэння як свята. Што да мяне, магу зазначыць: да свайго ўзросту стаўлюся з доляй іроніі.

— Мяркую, падставы для добрага настрою ў асэнсаванні зробленага ўсё ж ёсць: вы — адзін з самых папулярных тэлеведучых Беларусі, а сёлета гэта было прызнана вашымі калегами на чарговай цырымоніі ўручэння Нацыянальнай прэміі “Тэлевяршыня”...

— Я ўдзячны журы за выбар, але не магу сказаць, што гэта — неверагодны падарунак, бо працую не дзеля статутак, пэўных атрыбутаў публічнасці, а — дзеля гледа-

чоў. Хочацца рабіць працу, якая самому спадабалася б. Калі ўзнагароды ёсць — дзякуй, канешне, прыемна, але калі іх няма — зусім не значыць, што жыццё спынілася. Не гэта галоўнае. Для мяне больш істотна, што ў праграмы “Выбар” ёсць свой глядач. І мяне асабліва радуе наступнае: гэта глядач з высокім узроўнем патрабаванняў, адукацыі, выхавання, актыўны, са сваёй пазіцыяй. Падтрымка такіх людзей для мяне па-сапраўднаму важная.

“Выбар адбыўся ў 17 гадоў”

— Сяргей, ды ўсё ж, калі вярнуцца ў самы пачатак — да вашага асабістага выбару прафесіі: чым вас прывабіла журналістыка? Ведаю, што вы скончылі Беларускае нацыянальнае тэхнічнае ўніверсітэт па зусім іншай спецыяльнасці...

— Так, я мог стаць фізікам. Але гэта даўня гісторыя... Мой зварот да журналістыкі адбыўся яшчэ ў 17 гадоў. Я з першага курса ўніверсітэта працаваў на радыё, таму сёння мой стаж у прафесіі журналіста налічвае 13 гадоў. Мяне “не занесла” на радыё і тэлебачанне — я сам туды прыйшоў. Гэта мой свядомы выбар. А чым прывабіла журналістыка? Магчымасцю выказаць сваё меркаванне, мець права прамаўляць аб тым,

што ведаеш, што бачыш, урэшце, магчымасцю знаходзіцца ў агульным кантэксце з людзьмі, якія думаюць.

— На ваш погляд, ці здольная журналістыка “ахапіць неабдымнае”?

— Заўжды хочацца адчуваць сябе максімістам у той ці іншай сферы, але часам максімізм у нашых планах зусім не супадае з рэальнасцю, якая дыктуе ўмовы працы. І так можна сказаць пра многія прафесіі.

“Наша тэлебачанне змяняецца”

— У вашым curriculum vitae, нягледзячы на тое, што вы скончылі тэхнічную ВНУ, — навучанне і

пра ментальнасць, ён тым самым выражае сваю слабасць і ў некаторай ступені няздольнасць змяніць пэўную жыццёвую сітуацыю. Быццам бы ў нас няма перадумоў для фарміравання кола аб’ектыўных прафесіяналаў і экспертаў! Яны ёсць! Ментальнасць тут ні пры чым.

“Калі людзі адгукваюцца”

— Сяргей, хочацца даведацца наконт “творчай кухні” вашай праграмы. Колькі часу займае падрыхтоўка да ток-шоу? Які ён, урэшце, “рэцэпт” добрага эфіру? Колькі чалавек у вашай камандзе?

Сяргей ДАРАФЕЕЎ:

“Я хачу быць аб’ектыўным”

Гарызантальны і вертыкальны “лайнер” для ток-шоу

атрыманне журналісцкага вопыту ў шматлікіх краінах свету, у тым ліку і стажыроўка ў Чыкага...

— Заўважу: пра гэтую стажыроўку больш гавораць, чым яе было...

— Тым не менш, што вы вынеслі з яе, з іншых аналагічных паездак? І ці перанялі пэўны “замежны вопыт” у сваёй працы?

— Па-першае, я “развянчаў” асабіста для сябе міфы аб Амерыцы. Што да ведаў па журналістыцы, дык нямала дазнаўся. І да гэтай пары перагортваю тагачасныя канспекты, перачытваю пэўныя тэзісы. Пастаянна аб гэтым кажу: каб быць добрым журналістам, неабходна ўвесь час вучыцца, бо змяняецца нарматыўна-прававая база, прынцыпы, механізмы працы, з’яўляюцца новыя схемы. На жаль, мы ў дадзеным плане адстаём ад тых жа Расіі, Украіны, еўрапейскіх, амерыканскіх медыя.

Так, вы маеце рацыю: пэўныя сусветныя напрацоўкі, схемы я скарыстаў. А як жа інакш? Але чамусьці, калі толькі пачынаў гэта рабіць, некаторыя мае калегі ўспрымалі новаўвядзенні “ў шыкі”: маўляў, навошта ўсё гэта? Што за схемы ты прыдумай? А я нічога не прыдумляў — гэтыя схемы існуюць і працуюць ужо даўно: гарызантальнае і вертыкальнае прамацаванне — так званае анансаванне ўнутры праграмы, складанне сеткі праграмы з улікам пэўных прынцыпаў уплыву на мэтавую аўдыторыю... Цяпер усе прыходзяць да гэтых прыёмаў, яны ўкараняюцца і ў Беларусь, нават з нашым невялікім аб’ёмам рэкламнага рынку. Я ж выкарыстоўваю вышэйназваныя схемы ў “Выбары”, “Выбары+” і часткова — у “Нашай раніцы”. Лічу, што менавіта такім чынам змяняецца наша тэлебачанне.

— Ці адчулі вы розніцу ў школе журналістыкі, магчыма, убачылі іншыя ментальныя ўяўленні?

— Я ўвогуле ніколі не любіў размоў пра ментальнасць. Бо, на маю думку, калі хтосьці пачынае казаць

І, цікава, колькі кілаграмаў вагі асабіста вы губляеце за адну праведзеную праграму?

— Як правіла, падрыхтоўка аднаго “Выбара” займае тыдзень. Нейкія праграмы мы робім па часе даўжэй. У гэтым выпадку вядзем тэмы цягам месяца і, калі ўпэўнены, што не дапусцім ніякай памылкі ні дэ-факта, ні дэ-юре, ідзем на эфір. “Рэцэпт” жа добрага ток-шоу надзвычай прасты: даваць людзям выказацца лёгка і свабодна, дапамагаць ім гэта рабіць, прадставіць усе пункты погляду. Дарэчы, акрамя мяне над “Выбарам” працуюць яшчэ тры рэдактары. А наконт скінутых кілаграмаў... (Усміхаецца.) Не ведаю, але адчуванне стомленасці пасля прамога эфіру, канешне ж, ёсць.

— А што вы скажаце наконт тых суразмоўцаў, якіх нялёгка “разгаварыць”?

— Беларусы змяняюцца. Хтосьці — хутчэй, хтосьці — больш павольна. Хтосьці гаворыць лепш, а хтосьці — горш, але гэта не значыць, што той, апошні, не цікавіцца падзеямі вакол сябе. Нездарма фразалайнер для глядачоў у праграме “Выбар+” гучыць наступным чынам: “Дзякуй вам за тое, што вы не абьякавыя да таго, што ў нас адбываецца!”. І людзі сапраўды адгукваюцца і цікавяцца падзеямі навокал, хоць не ўсе з іх умеюць “плесці славесныя карункі”. Ды часам і не трэба гэтага рабіць.

— Бачыла адзін з нядаўніх эфіраў “Выбору+”. Ваш візаві не ішоў на адкрытасць, але ж вы былі няўхільным у здабыванні неабходнай вам інфармацыі...

— Я ўсяго толькі быў прынцыповым. Мне часта кажуць пра маю непахісную пазіцыю: маўляў, у-у, якія пытанні ён задае! Але я не задаю іх з той прычыны, што хачу камусьці спадабацца або кагосьці раззлаваць. Напэўна, мая прынцыповасць выклікае падобную рэ-

акцыю таму, што мы доўгі час не ставілі востра пытанні ў фармаце ток-шоу ды і не рабілі, па сутнасці, падобных праграм. Але ўсё, што гучыць з маіх вуснаў, я заўжды магу даказаць. Разуваю, што ёсць пэўнае кола людзей, якім не даспадобы такая пазіцыя, але, збольшага, транслую пытанні глядачоў. У той жа час, я не прэсінгую сваіх гасцей — і таму мне не сорамна ні за адну праграму.

Так, не заўжды ўсё атрымліваецца так, як хочацца. Бывае, не так сказаў, як можна было, не так ёміста, інфарматыўна, але я таксама імкнуся расці ў прафесіі ды імкнуся выпраўляць свае памылкі. Для мяне галоўны падыход — аб’ектыўнасць. Наколькі ўжо гэта атрымліваецца ў праграмах — няхай вырашае глядач.

“Ток-шоу — чакаюць”

— Сяргей, як журналіст газеты “Культура” не магу не задаць пытанне наконт вашых праграм, прысвечаных культурнай прасторы і праблематыцы: наколькі блізка вам гэтая тэма?

— Вельмі блізка. І мяне радуе, што праграмы на дадзены тэматыку атрымліваюць значны розгалас. Часам прыходзяць і незадаволеныя водгукі: маўляў, праграма была несур’ёзнай. Да прыкладу, шмат пракаў выклікала ток-шоу, прысвечанае беларускай белетрыстыцы. Былі нават меркаванні, што праграма — заказная. І даводзіцца тлумачыць, што мы рабілі ток-шоу пра лёгкую літаратуру сённяшняга дня, у добрым сэнсе гэтага слова, пра перыёдыку. Таму яно і атрымалася такім, якім атрымалася, і, трэба адзначыць, той выпуск займеў нямала станоўчых водгукаў. Але, у любым выпадку, жарсці, якія віруюць вакол культурных тэм, абмеркаваных у “Выбары”, сведчаць: ток-шоу менавіта такога накірунку чакаюць.

Прынамсі, мы запланавалі “Выбар”, які будзе прысвечаны беларускай літаратуры самых розных жанраў, і гэтая праграма ўжо дакладна падпадзе пад азначэнне “сур’ёзная”. Больш праграмных анонсаў агучыць не магу, бо тэмы нашы выцякаюць з самога жыцця: што нам прадыктуюць падзеі, аб тым і будзем гутарыць.

— Калі прадоўжыць сэнсавы ланцужок захапленняў культурных людзей... Якую кнігу Сяргей Дарафееў трымае на сваім століку побач з ложкам або на працоўным месцы?

— На дадзены момант — “Канстытуцыйнае права Рэспублікі Беларусь”. А таксама — раман Фёдора Дастаеўскага “Идиот”, некаторыя часопісы, разнастайную беларускую перыёдыку...

Гутарыла Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ
Фота Юрыя ІВАНОВА

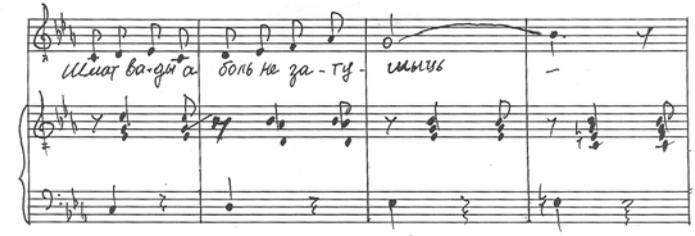
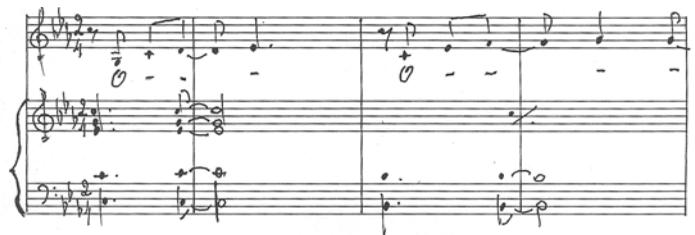
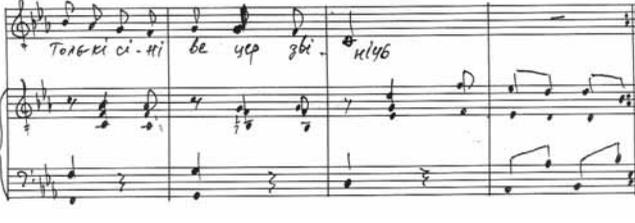
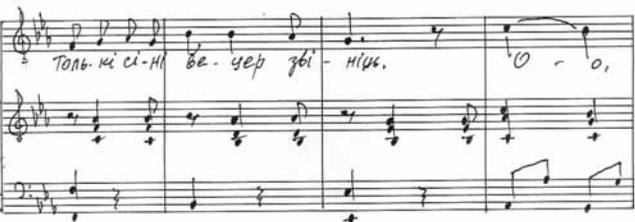
За гаем

Словы У.КАРЫЗНЫ
Музыка М.САЦУРЫ

Ой, за гаем рэчанька бяжыць,
Шмат вады — а боль не патушыць.
Выйду з-за гаю, рэха гукаю.
Толькі сіні вецер звiнiць.

Ці не можаш птушкай прыляцець,
Сiнiм рэхам мары абagrэць?
Шчасцем каханнiя аж да свiтаннiя
Будуць зоркi нам зiхцець.

Вырасце свiтанне з верасоў,
Быццам казка дзiўная цi сон.
Неба прыгнецца, нам усмiхнецца
Цёплымi вачамi верасоў.

З нашай паэтыкай

Песня "За гаем", напісаная Мікалаем Сацурам, прыйшла даспадобы дачцэ кампазітара Вользе. Гэты твор яна спявала на справазданым канцэрце эстраднага аддзялення Мінскага дзяржаўнага музычнага вучылішча імя М.І. Глінкі, дзе вучыцца на III курсе — праўда, на аддзяленні фартэпіяна, паралельна займаючыся эстраднымі спевамі факультатывна.

— Аснову тых імпрывізацый, — усміхаецца Вольга Сацура, — падказаў, вядома, бацька. Потым мы з Васілём Сінковым, маім выкладчыкам па вакале, удасканальвалі мае ўстаўкі. Галоўнае — што я адчуваю гэтую песню не толькі вакальна, але і душой. Яна мне падабаецца і завядной аркестроўкай (таксама бацька рабіў), і вельмі прыгожым тэкстам, і тым, што я магу ў ёй эксперыментаваць.

— У кожнага твора — свой лёс, — дадае Мікалай Сацура. — Калі Уладзімір Карызна паказаў мне гэты верш, я адразу адчуў: гэта — маё. Бо тут і апісанне прыроды, і каханне, ды і сам тэкст натолены менавіта беларускай паэтыкай. Вырасць падарыць песню дачцы, і рады, што яна ёй спадабалася. Буду задаволены, калі песню ўпадабаюць і чытачы "К", таму прапаную вам варыянт, без джазавых "адхіленняў". Бо і ў такім, першасным, варыянце песня здольная закрануць сэрцы слухачоў.

Н.Б.

Па гэтай лініі скласты

Паважаныя
культасветнікі!

Сённяшні "Куфар" прадстаўляе ўвазе тэатральных калектываў п'есу Аляксея Дударова "Усяслаў Чарадзеі", якая можа папоўніць ваш рэпертуар захапляльнай гісторыяй, што будзе цікавая дарослым і малым глядачам. Дарэчы, для апошніх — і летні сцэнарый экалагічнага мерапрыемства. З яго дзеці даведаюцца пра асаблівасці тых або іншых лясных раслін, жывёльны свет Беларусі, а таксама пабачаць цікавую і крыху неверагодную казку.

У музычным блоку "Куфра" — песні кампазітараў Леаніда Захлеўнага і Мікалая Сацуры для папаўнення рэпертуараў вакалістаў і музычных калектываў.

Таксама ў выпуску — "Шашачная культура" з новымі кампазіцыямі для аматараў гульні.

Да новых сустрэч!

"КУФАР-РАДЦА"

ВЫПУСК
№ 4 (40)

Аляксей ДУДАРАЎ УСЯСЛАЎ ЧАРАДЗЕЙ

Гістарычная драма ў дзвюх дзях

Тэме сiвой мiнуўшчыны Полацка, якi ў гэтым годзе стаў Культурнай сталiцай Беларусi, i ўсёй нашай багатай на легенды зямлi прысвечана п'еса Аляксея Дударова "Усяслаў Чарадзеі". Падзеі ў ёй разгортваюцца вакол летапісных звестак, што дайшлі да нас з XI стагоддзя i, у прыватнасцi, з "Аповесцi мiнулых гадоў" i "Слова аб палку Iгаравым". Аднак, як заўсёды ў гiстарычных п'есах гэтага беларускага драматурга, вядомыя даследчыкам рэальныя факты шчодра аздоблены мастацкiм вымыслам. Такiм чынам у кантэксце п'есы i з'явілася кранальная лiнiя каханнiя... Мiж iншым, менавіта пад назвай "Крыж каханнiя" п'еса ўвасобiлася на сцэне Брэсцкага акадэмічнага тэатра драмы iмя Ленiнскага камсамола. Адзначым, што князь Усяслаў Чарадзеі — дзед князёўны Прадславы, вядомай нам пад iмем прападобнай Еўфрасiннi Полацкай, сто гадоў перанясеннiя мошчаў якой адзначаецца 5 чэрвеня.

Культура № 22 29 мая — 4 чэрвеня 2010 г.

УСЯСЛАЎ ЧАРАДЗЕЙ — князь полацкі;
ІЗЯСЛАЎ — князь кіеўскі;
СВЯТАСЛАЎ — князь чарнігаўскі;
РУСІНА;

АЛЕЛЬКА;
БАЛАБОС;
ВЯРЫГА;
ДЗЯЎЧАТЫ, ДРУЖЫННІКІ, ВОЙСКА, НАРОД.

Час і месца дзеяння: 1066 — 1067 гг., на берагах Дзвіны, Нямігі і Дняпра.

ДЗЕЯ ПЕРШАЯ

Лета 1066 года. Полацк. Правы бераг Дзвіны з белымі аблокамі над белай-белай Полацкай Сафіяй. З’яўляецца ГУСЛЯР.

ГУСЛЯР (спявае).

*На сёмым на веку Траяна
Уздумаў Ўсяслаў варажыць
Аб дзеўчыне любай-каханай,
Якую хацеў заручыць.*

*Ён з розумам хітрым памкнуўся
На Кіеў, дзе княжаць браты,
І здзідай да іх дакрануўся,
Парушыў пасад залаты.*

*Апоўначы ён з Белгарода,
Бы звер-лют, у Ноўгарад збег.
Вароты адкрыў там, і потым,
Бы воўк, да Нямігі прыбег.*

З’яўляюцца БАЛАБОС і ВЯРЫГА ў абліччы манаха.

БАЛАБОС. Дзівіся, кіяўлянін...
Вось Сафія! Сафія наша імкнецца да нябёсаў.

ВЯРЫГА. Сафія ёсць і ў Кіеве...

БАЛАБОС. Я бачыў... Ды над Дзвіной яна нібы вышэй — як воблака сярод аблокаў... І робіць ясным сэрца, чыстым — вока. А вунь — гусляр! Паслухай вешчуна. Ёй, дзед! Ці не скажаш госцю паўднёваму: навошта на зямлі родзяцца дабрадзеі?

ГУСЛЯР. Каб людзі бачылі, якімі трэба быць...

БАЛАБОС. А навошта родзяцца ліхадзеі?

ГУСЛЯР. Каб людзі бачылі, якімі быць не трэба.

БАЛАБОС. А самі людзі навошта родзяцца?

ГУСЛЯР. А хто іх ведае... (Сыходзіць.)

ВЯРЫГА. Давай да справы! Ты не памыліўся?

БАЛАБОС. Кажу табе: яна гэта, яна! З’явілася ў Полацку нядаўна. Жыве ў лесе. Зёлкі-травы варыць, што ўсім дапамагаюць ад хвароб. І Богу моліцца! А над дзіцем пашэпча, якое аж сінее — так крычыць, рукоў паглядзіць — і дзіцятка спіць...

ВЯРЫГА. Прыгожая?

БАЛАБОС. Аслепнуць нават можна! Такіх князям, толькі князям кахаць! Ну і няўжо яна ад князя збегла?

ВЯРЫГА. Як яе клічуць тут?

БАЛАБОС. Усе завуць Русінай.

ВЯРЫГА. Русінай?!

БАЛАБОС. Так.

ВЯРЫГА. Тады гэта яна! Князю адмовіла! Ты гэта разумеш?

БАЛАБОС. Ну, бацьку не паслухацца або маці... Хоць і за гэта пакарае Бог... Але каб князя...

На беразе з’яўляюцца дзяўчаты з краскамі. Водзяць карагод.

ДЗЯЎЧАТЫ (спяваюць).

*На граной нядзелі
Русалкі сядзелі.*

*Рана-ранюсенька,
Русалкі сядзелі.*

*Русалкі сядзелі,
На дзевак глядзелі.*

*Ой, рана-рана,
На дзевак глядзелі.*

(Сыходзяць.)

БАЛАБОС. Русальны тыдзень, Сёмуха мінула... Сёння чацвер — “русалчын Вялікдзень”. Пайшлі да яра — апрацаць Русалку, а лепей мовіць, дзеўку распранаць...

Сыходзіць. З’яўляецца РУСІНА.

ВЯРЫГА. Ці не жадае юная палачанка падысці пад святое блаславенне?

РУСІНА. Я не палачанка, святы айцец... А блаславенне атрымала ў гэтым храме напярэдадні Сёмухі...

ВЯРЫГА. І ў цябе лёгка на душы?

РУСІНА. Чаго хоча ад мяне святы айцец?

ВЯРЫГА. Святы айцец хоча, каб ты пайшла за ім туды, дзе твой дом, твая Айчына, дзе цябе чакае веліч... Мяне паслалі па цябе...

РУСІНА. Я не вярнуся...

ВЯРЫГА. Ваявода плача...

РУСІНА. Бацьку забілі...

ВЯРЫГА. Скуль табе вядома?!

РУСІНА. Сон бачыла...

ВЯРЫГА. На жаль, на жаль, дзяўчынка. Разам з маці.

РУСІНА. Маці — жывая: маці ўратавалі...

ВЯРЫГА. І гэта ведаеш? Князь без цябе не можа жыць, Русіна...

РУСІНА. І праз яго мой бацька не жыве!

ВЯРЫГА. Ён у гарачцы закалоў яго, калі даведаўся, што з Кіева ты знікла... Кахае так...

РУСІНА. Так не кахаюць нават і звяры! Мой бацька быў сапраўдным ваяводам...

ВЯРЫГА. Ды каб ён згоду даў...

РУСІНА. Якую згоду?! Каб Ізяслаў дачку змог люта згвалціць?..

ВЯРЫГА. Ён браў цябе за жонку!

РУСІНА. І жонак нельга гвалціць, бо яны пасля гвалтаўнікоў раджаюць...

ВЯРЫГА. Не заўсёды. Наш бацька хросны, светлы Уладзімір, сілком за жонку ўзяў тутэйшую князёўну, бабулю Усяслава, — і нічога... Яна дзяцей багата нарадзіла...

РУСІНА. Мае дзеці народзяцца з любові...

ВЯРЫГА. Я без цябе, Русіна, не вярнуся... Альбо з табой — альбо з тваёй касой. Так князь скажаў...

РУСІНА. Ідзі...

ВЯРЫГА. Я не пайду!

З’яўляюцца дзяўчаты, падаюць РУСІНЕ вяночак з лілей.

ДЗЯЎЧАТЫ. Цябе выбралі... (Спяваюць.)

*На граной нядзелі
Русалкі сядзелі.*

*Рана-ранюсенька,
Русалкі сядзелі.*

ДЗЯЎЧАТЫ пачынаюць прыбіраць РУСІНУ.

РУСІНА (спявае).

*Дзевачкі-сястрыцы,
Падайце вадзіцы,*

*Ой, рана-рана,
Падайце вадзіцы*

ДЗЯЎЧАТЫ (спяваюць).

*Пададзім вадзіцы:
Душу прычасціці.*

*Ой, рана-рана,
Душу прычасціці.*

РУСІНА (спявае).

*Душа прычасціцца,
Жыццё вараціцца,
Ой, рана-рана,*

Муз. Л. Заласкіна
сл. А. Балака

Allegretto $\text{♩} = 90$

Voice

Acc.

3

9

13

26

19

22

25

ДЗВЕ ДАРОГІ

Муз. Л. Заласкіна
сл. А. Балака

а-ле бу-дзе во-ля воль-на - я са мной, бес-кла-по-тасьць бу-дзе і ста кой.

Дзе да-ро-гі, дзе да-ро-гі, Дзе да-ро-гі, два шляхі як рас-пла-та за гра-хі, Дзе да-ро-гі пра-ла мной, а кажу са-бе па-стой. Дзе да-ро-гі пра-ла мной, мяне та-ды мы рас-та-не-мся эта-бо-ю на - заў-язды.

а-ле бу-дзе во-ля воль-на - я са мной, бес-кла-по-тасьць бу-дзе і ста кой.

а-ле бу-дзе во-ля воль-на - я са мной, бес-кла-по-тасьць бу-дзе і ста кой.

28

31

34

37

40

43

46

51

а-ле бу-дзе во-ля воль-на - я са мной, бес-кла-по-тасьць бу-дзе і ста кой.

Дзе да-ро-гі, дзе да-ро-гі, Дзе да-ро-гі, два шляхі як рас-пла-та за гра-хі, Дзе да-ро-гі пра-ла мной, а кажу са-бе па-стой. Дзе да-ро-гі пра-ла мной, мяне та-ды мы рас-та-не-мся эта-бо-ю на - заў-язды.

а-ле бу-дзе во-ля воль-на - я са мной, бес-кла-по-тасьць бу-дзе і ста кой.

а-ле бу-дзе во-ля воль-на - я са мной, бес-кла-по-тасьць бу-дзе і ста кой.

чым ты харчуешся?

Вавёрка. Як гэта?

Зайка. А вось так. Кошка ловіць мышэй, чайка есць рыбу, мухалоўка — мух. Скажы, што ты ясі, і мы скажам, хто ты.

Вавёрка. Я ем жукоў і мурашак.

Мядзведзь. Значыць, ты — дзяцел!

Вавёрка. Вось і не адгадаў! Яшчэ я ем чмялёў і вос.

Вожык. Ага! Ты птушка-асаед!

Вавёрка. Не асаед. Яшчэ я ем вусеняў і лічынак.

Дзяўчынка. Вусеняў і лічынак любіць дрозд!

Вавёрка. А я не дрозд! Яшчэ я грызу скінутыя лосем рогі.

Вожык. Тады ты, напэўна, лясная мыш!

Вавёрка. Зусім не мыш! Бывае, я сама ем мышэй.

Зайка. Мышэй! Тады ты — котка!

Вавёрка. То котка, то мышка! Зусім ты не адгадаў!

Лісічка. Пакажыся!

Вавёрка. Пакажуся. Толькі вы прызнайце сябе пераможанымі.

Мядзведзь. Рана.

Вавёрка. Зрэдку я ем яшчарак і рыбу.

Лісічка. Можа, ты чапля?

Вавёрка. Не чапля. Я лаўлю птушанятак і цягаю з птушыных гнёздаў яйкі.

Дзяўчынка. Мабыць, ты куніца!

Вавёрка. Не кажы мне пра куніцу: яна — мой даўні вораг. А ем я яшчэ пупышкі, арэхі, насенне елак і соснаў, ягады, грыбы...

Вожык. Хутчэй за ўсё, ты — свінка! Ты ўплятаеш усе без разбору.

Вавёрка. Здаяцеса?

Вавёрка паказваецца звярам.

Усе звяры (*здзіўлена*). Вавёрка?!

Дзяўчынка. Вавёрачка, можа, ты ведаеш, дзе жыве казачная Фея кветак?

Вавёрка. Ведаю! Аднойчы я паскакала за арэхамі далёка ад свайго дупла, у той вялікі лес (*паказвае ў бок лесу*), што сінее на небакраі. А ў тым лесе гучыць такая чудоўная музыка, каб вы толькі ведалі! Стаіць такі водар! Якіх там толькі кветак няма! І яны ўмеюць нават танцаваць! А якая мілая гаспадыня ў гэтых кветак!

Дзяўчынка. Вавёрачка, даражэнькая, хутчэй вядзі нас да Феі!

Змена дэкарацыі. Звяры і дзяўчын-

ка пайшлі. Выходзяць кветкі. Выконваецца танец кветак. Напрыканцы яго з’яўляюцца звяры і дзяўчынка.

Фея. О-о-о! Ды ў нас госці! Праходзьце, калі ласка!

Дзяўчынка. Добры дзень, паважаная Фея! Мы прыйшлі да цябе здалёку па дапамогу.

Фея. Якая ж вам патрэбна дапамога?

Лісічка. Мы хочам, каб у нашым лесе заўсёды расла кветка венерын чаравічак.

Фея. Я добра памятаю, што ў вашым лесе пасадзіла гэтую кветку.

Дзяўчынка. Даруйце мне, калі ласка, шаноўная Фея: я сарвала кветачку — яна завяла, памерла ў маёй далоні... І цяпер я разумею, што прыгажосць існуе для ўсіх, і што дакранацца да яе можна толькі сэрцам...

Фея. Я рада за цябе, маё дзіця. Я вярну вашай кветцы жыццё.

Шчодрыя, як людзі,

кветкі на дабро.

Аддаюць яны

сваю пяшчоту людзям.

Мы іх цеплыню

з удзячнасцю бяром

І захоўваць у сваім

сэрцы будзем.

Гучыць музыка. Фея чаруе. Расце кветка. Фея спявае песню.

Хай птушкі шчабечуць!

Хай дрэвы растуць!

Хай сонейка ззяе!

Хай кветкі цвітуць!

Хай конік стракоча!

Трымціць матылёк.

Хай хмарка да нас

Прыплывае здалёк.

Прыпеў:

Хай неба сінее,

Красуюць палі!

Няхай прыгажосць

Існуе на зямлі!

Хай грае вясёлка!

Хай дожджык ідзе!

На белым рамонку

Хай пчолка гудзе!

Хай птушкі шчабечуць!

Хай дрэвы растуць!

Хай сонейка ззяе!

Хай кветкі цвітуць!

КАНЕЦ

ДЗВЕ ДАРОГІ

Музыка Леаніда ЗАХЛЕЎНАГА

Словы Алеся БАДАКА

Лёс мяне караў і лашчыў, і бярог.

І прывёў аднойчы ён да дзвюх дарог.

Па адной пайсці —

навекі быць з табой,
Але страціць волю і спакой.

А калі пайсці другою мне — тады
Мы расстанемся з табою назаўжды.
Але будзе воля вольная са мной,
Бесклапотнасць будзе і спакой.

ПРЫПЕЎ:

Дзве дарогі, дзве дарогі, два шляхі,

Майго лёсу два крутыя берагі.

А жыццё ўсяго адно,

Не паўторыцца яно!

Дзве дарогі, два шляхі,

Як расплата за грахі.

Дзве дарогі прада мной.

Я кажу сабе: “Пастой!” (2 разы)

Праляцелі дні, а потым і гады.
Адцвілі каханння нашага сады.
Мы чужыя, і цяпер ты не са мной.
Толькі дзе ж вы, воля і спакой?!
Хоць на міг вярнуць

былое кожны рад,
Ды нічога не вяртаецца назад!
Дзве дарогі паміж мною і табой
Зараслі зялёнаю травой.

ПРЫПЕЎ.

Дзе каханне знойдзеш?

— Вобраз жыццёвых шляхоў-дарог, — распавёў пра песню Леанід Захлеўны, — блізкі не толькі мне, але і ўсяму ансамблю “Бяседа”. Так, гэта не фальклор і нават не яго стылізацыя. Але песня — пра тыя моманты, што могуць напаткаць кожнага. Невыпадкова ў тым жа фальклоры так шмат песень і нават балад на гэтую папраўдзе глыбокую тэму. Бо праблема выбару, зробленага нашым сэрцам, тычыцца не толькі каханння, але і ўсяго далейшага лёсу чалавека. Тым не менш, так хутка напісаная песня была ўвасоблена “Бяседай” не адразу. Мне ўсё здавалася, што чাগосьці не хапае, што трэба знайсці нейкі спецыяльны “ход”, каб песня ўспрымалася папраўдзе “бяседаўскай”, каб яна натуральна ўпісвалася ў нашы праграмы. Раптам прыйшла нечаканая думка : даць пад час інструментальнага ўступу гэці “эпіграф” і ім жа завяршаць твор, нібыта звяртаючыся да слухачоў з “бяседаўскім” пажаданнем-“прадказаннем”: “Эх, шляхі-дарогі, лёсу берагі! Хай гады мінаюць без нягод і без тугі!”. Як толькі ўзніклі ў мяне гэтыя радкі — неяк само сабой, без спецыяльных высілкаў, — я адразу зразумеў: усё, цяпер песня завершана. З задавальненнем успрынялі твор і “бяседаўцы”, і першыя слухачы “Дзвюх дарог”.

Жыццё вараціцца...

ДЗЯЎЧАТЫ ўплятаюць у валасы
РУСІНЫ зялёныя водарасці і ўскладаюць на галаву вянок з лілей.

Бераг Дзвіны ў іншым месцы.
КНЯЗЬ УСЯСЛАЎ б’ецца на мячах са сваім зброяносцам АЛЕЛЬКАМ.

АЛЕЛЬКА. Калю!

УСЯСЛАЎ. Адбіў!

АЛЕЛЬКА (*сячэ*). А зверху! Збоку! Збоку!

УСЯСЛАЎ. Ты не падказвай! Моўчкі трэба біцца.

АЛЕЛЬКА. А хоць і моўчкі! А вось так!

УСЯСЛАЎ. А так!

Б’юцца. КНЯЗЬ УСЯСЛАЎ выбівае ў АЛЕЛЬКІ меч і валіць таго на зямлю.

АЛЕЛЬКА (*блазнуе*). О, вялікі княжа Усяславе! О грозны сокал — сонца Полацка! Паскадуй беднага печанега! Маця — стары, баця — стары, зонка — малады! Доцка — маленькі! Паскаду-у-уй!

УСЯСЛАЎ. Жыві!

Як толькі КНЯЗЬ УСЯСЛАЎ адварнуўся, АЛЕЛЬКА выхапіў кінжал і кінуўся на князя.

АЛЕЛЬКА. А ты, сябака, здохні! *КНЯЗЬ УСЯСЛАЎ перахапіў руку з кінжалам і выкруціў яе.*

УСЯСЛАЎ. Ты так аддзячыў, людзь, мне за літасць?!

АЛЕЛЬКА. Не я, мой князь, не я!.. Бо быў я печанегам! Цяпер жа я, Алелька, — твой слуга, якому ты руку зламаць задумаў... Ой, князь, баліць! Ой, княжа, адпусці!..

КНЯЗЬ УСЯСЛАЎ адпускае АЛЕЛЬКУ, той стогне.

Не мне вучыць светлага князя, але ворага, калі не забіць, дык трэба хоць трохкі пакалечыць. Зломіш меч — знойдзецца нож, адбярэш нож — падбярэ камень. А пакалечыш — пакуль ачуняе, мо і паразумнее...

УСЯСЛАЎ. Збавіцель даў запавет ворагаў любіць...

АЛЕЛЬКА. Што ворагаў? Братоў любіць цяжэй...

З’яўляецца БАЛАБОС.

БАЛАБОС. Даруй за злую вестку, князь... Бяда!

УСЯСЛАЎ. Кажы!

БАЛАБОС. Як ведаеш, у гэтую па-ру Русалку апранаюць палачанкі і з песнямі адводзяць ад Дзвіны да поля да жытнёвага...

УСЯСЛАЎ. Дык што?

БАЛАБОС. Ты гэта сам у Полацку дазволіў.

УСЯСЛАЎ. І ў чым бяда? Русалку ўтапілі?

БАЛАБОС. Абралі вядзьмарку! У жыта завялі! І паграсілі каласкі палашчыць, каб наліліся сілай да жніва! А ў гэты час як грымне нешта ў лесе, як загудзе...

УСЯСЛАЎ (*да Алелькі*). Ты чуў?

АЛЕЛЬКА. Не, я не чуў. Ды й неба — чыстае.

БАЛАБОС. Тады адкуль гримоты? Яшчэ й віхор па полі закруціўся... Нібы вужака... Галава — у жыце, а хвост — да неба... Смокча з поля пыл...

УСЯСЛАЎ. Во беднай дзеўцы будзе... Спачатку ўгаварылі стаць Русалкай, каб урадлівай ніва наша стала, і тут жа абвясцілі яе вядзьмаркай... Чыя яна?

БАЛАБОС. Хто?

УСЯСЛАЎ. Ды Русалка-вядзьмарка.

БАЛАБОС. У тым і справа, княжа, што прыблуда! Збегла з Кіева, бо там усім людзям шкоды нарабіла... Мароз і град на горад напусціла і прыцемкі апоўдні... Там хваробы косяць людзей, нібы траву — ка-са...

УСЯСЛАЎ. Табе вядома?..

БАЛАБОС. Яе святы айцец пазнаў... Манах вандроўны... Ён з Кіева... Вунь яе вядуць!

Некалькі мужчын і жанчын прыводзяць РУСІНУ, усё яшчэ апранутую, як Русалка. З імі — ВЯРЫГА.

УСЯСЛАЎ. Алелька, дай ёй плашч... Глядзець на вядзьмарку голую няможна...

АЛЕЛЬКА ахінае сваім плашчом РУСІНУ.

Што здарылася ў княстве, палачане?

ВЯРЫГА. Князь Усяслаў...

УСЯСЛАЎ. Пытаўся ў палачан... Ты палачанін?

ВЯРЫГА. Даруй мне, князь...

УСЯСЛАЎ. Што адбылося?

БАЛАБОС (*паказвае на Русіну*). Вядзьмарка... Гэта — вядзьмарка...

УСЯСЛАЎ (*да Русіны*). Хадзі сюды...

РУСІНА падыходзіць.

І князю праўду адкажы: ты — вядзьмарка? Глядзі мне ў вочы!

РУСІНА. Калі б ад д’ябла сілу мела я, хто б да цябе мяне прывесці

здолеў?

УСЯСЛАЎ. Цябе спытаўся! Ты сказаць павінна... Ты — вядзьмарка?

РУСІНА. Не.

УСЯСЛАЎ. І гэта праўда?

РУСІНА. Праўда.

УСЯСЛАЎ. Князь адну праўду мае... Яшчэ хто скажа?

БАЛАБОС. Вядзьмарка... Гэта вядзьмарка...

УСЯСЛАЎ. Ты праўду кажаш?

БАЛАБОС. Ну...

УСЯСЛАЎ. І гэта праўда. Значыць, праўды дзве.

ВЯРЫГА. Сказаць мне можна?

УСЯСЛАЎ. Кажы, святы айцец...

ВЯРЫГА. Я з Кіева... Я ведаю яе...

УСЯСЛАЎ. І што?

ВЯРЫГА. Гэта Русіна, дачка ваводы. Яе вачэй баяліся ўсе змалку... Зірне — і ўсё! Чакай бяды... Уранку на нябёсах — ні хмурынкі... Пад вечар, скажа, будзе дождж. І — дождж пад вечар!

АЛЕЛЬКА. У нас даўно дажджу, князь, не было... Засохла ўсё. Хай Полацк наш падмочыць.

УСЯСЛАЎ. Зрабі нам дождж...

РУСІНА. Дождж толькі Бог дае...

ВЯРЫГА. У Кіеве бяда... Князь Ізяслаў сустрэў яе ў лесе... На паляванні. Для варажбы яна збірала зёлкі. Зірнула ў вочы князю... Сохне ён. А конь ягоны тым жа тыднем здох... **АЛЕЛЬКА.** А жарабка навошта ты згубіла? Навошта было жарабку глядзець у вочы?

УСЯСЛАЎ (*да Русіны*). Ты ходзіш у царкву?

ВЯРЫГА. Князь Усяслаў...

УСЯСЛАЎ. Я ў яе спытаўся! Адказвай.

РУСІНА. Я верую.

ВЯРЫГА. Ходзіць яна, ходзіць... Толькі пры ёй перад абразамі свечкі трашчаць, капцяць і тухнуць... Я гэта бачыў сам...

УСЯСЛАЎ. Перахрысціся...

ВЯРЫГА хрысціцца.

ВЯРЫГА. Ад горычы яе бацька — ваявода — памёр нядаўна... Ну, а ейная старэнькая матуля, усе вочы выплакаўшы, рушыла ў Канстанцінопаль, каб у святых мясцінах маліць Бога за яе грэшную душу. А верным служкам Кіева наказала аддаць дачку ў манастыр, каб строгім жыццём і строгім пастом выгнаць з ейнага цела ўсё нячыстае... Толькі тая не паслухала запавету роднай

маці і збегла з Кіева, знайшоўшы тут прытулак. Князь Ізяслаў загадаў яе прывесці, каб зняць з яе закліцце, а пасля... аддаць у манастыр. Я доўга яе шукаў і знайшоў. Пазбаўся ад яе, князь Усяслаў! Калі няшчасці і беды яшчэ не наваліліся на Полацк, дык неўзабаве абавязкова з’явяцца: яна ўсё цёмнае, усё злое прыцягвае да таго месца, дзе жыве.

УСЯСЛАЎ. Звязаць яе!

РУСІНУ вядуць.

Як рукі, так і ногі!

РУСІНА. Даруй ім, Госпадзі...

УСЯСЛАЎ. Маліся не за нас, а за сябе! Святы айцец пераканаў мяне, што ты з нячыстай сілай у радні... І два шляхі табе: адзін вядзе ў Кіеў, у манастыр, калі вядзьмарка ты... А калі не, дык тут — выпрабаванне! З даўніх часоў, калі абвінавацяць каго ў вядзьмарстве, вядуць рукі-ногі і кідаюць у Дзвіну: не вынырне — значыць, дарэмшчына, паклёп, быў чалавек нявінны, а калі вынырне — нячысты дапамог... І люд з тым абыходзіцца як з д’яблам: прывязуць моцна да сухога дрэва, а потым абкладуць сухой саломай, быллём гаручым, а пасля падпаляць... Ну што? Пойдзеш у Кіеў са святым айцом?

РУСІНА. Я застаюся тут...

УСЯСЛАЎ. Тады — выпрабаванне!

РУСІНА. Мне д’ябал дапамагаць ніяк не будзе. Калі ж дапаможа — толькі Бог адзін...

АЛЕЛЬКА. А хто яе скажы, князь, вінаваціць?

УСЯСЛАЎ. Ды вось... Святы айцец...

АЛЕЛЬКА. Ды я ў яго на споведзі не быў. І скульп мне ведаць: ён айцец або свёкар?

ВЯРЫГА. Грэх, сын мой...

АЛЕЛЬКА. Я табе не сын... Мяне ад бацькі маці нарадзіла... Люд полацкі! Яе ён вінаваціць! А я — яго! Хай здыме капюшон! Бо ён хавае рожкі! Ён не святар! Воўк у авечай скуру! Ён злыдзень! Чую! Чую! Чую!

ВЯРЫГА. Вар’ят... Князь, супыні яго...

УСЯСЛАЎ. Ён — не вар’ят... Ён дбайны княжацкі служка...

АЛЕЛЬКА (*падбягае да Вярыгі, здымае капюшон*). Вось, вось яны! Над скронямі растуць! Во гэты — зламаны...

ВЯРЫГА. Ды адчапіся ты!

АЛЕЛЬКА. То ж сынам быў! Хіба не чорт?

УСЯСЛАЎ. Ты праўду кажаш?

АЛЕЛЬКА. Ты хіба не бачыш? Вось рогі... Гэты — залаты... Вунь як пад сонцам ззяе! Вочы слепнуць... А гэты — касцяны, надгрызены, а можа — надламаны...

ВЯРЫГА. Ён хворы.

УСЯСЛАЎ. А раптам нейкі дух сышоў на хлопца? (*Да Алелькі.*) Пытаюся яшчэ: ты праўду кажаш?

АЛЕЛЬКА. Праўду.

УСЯСЛАЎ. Так можна і мяне абвінаваціць?

АЛЕЛЬКА. Цябе?

УСЯСЛАЎ. Мяне.

АЛЕЛЬКА. Ды гэта мне раз плюнуць! Ты нарадзіўся, князь, ад чарадзея! Пра гэта ведаюць усе, але маўчаць... Канешне: як жа князя вінаваціць! А ты начамі робішся ваўком і да світанку гойсаеш па лесе! А потым перакінешся ў князя, кіруеш Полацкам і судзіш тут людзей... Я ля цябе і ведаю ўсё добра...

УСЯСЛАЎ. Я што — вядзьмак?!

АЛЕЛЬКА. Вядзьмак.

УСЯСЛАЎ. Ты рызыкуеш...

АЛЕЛЬКА. З сумленнем, княжа, небяспечна жыць. Сячы мне галаву, але яна без цела грэшнага табе ўсё шчыра скажа.. (*Паказвае на Русіну.*) Ды ты анёла хочаш загубіць, якога Бог паслаў нам на збавенне! Яе звязаў — вяжы, князь, і мяне!

УСЯСЛАЎ. Звязаць яго!

АЛЕЛЬКУ вядуць.

АЛЕЛЬКА. Каб чорныя яшчэ чарнейшымі сталі — усё светлае прыбілі і звязалі... Цярпі, сястра...

УСЯСЛАЎ. Палачане! Вы чулі толькі што, як гэты чалавек (*паказвае на Вярыгу*) абвінаваціў тую дзяўчыну ў чарадзеістве... А чарадзеіства брыдкае для Бога, для веры брыдкае. Яго агнём выпальваем мы з зямлі ўсёй нашай больш за сто гадоў. І каб памылкі лютай не было, прыдумалі дзяды выпрабаванне: вадой Дзвіны, а потым — і агнём... (*Падыходзіць да Вярыгі.*) Ты пра яе казаў, што яна — вядзьмарка?

ВЯРЫГА. Казаў.

УСЯСЛАЎ (*да Русіны*). Цябе спіхнуць у вір... (*Да Вярыгі.*) Але ж слуга мой, верны мой Алелька, цябе, святы айцец, абвінаваціў... І нават рогі на лбе тваім ён бачыў...

АЛЕЛЬКА. Я і цяпер іх вельмі добра бачу...

УСЯСЛАЎ. Прайдзі і ты выпрабаванне з ім. Ён вынырне, калі сказаў няпраўду, як і яна, калі вядзьмарства ёсць... І будуць смерцю лютай пакараны...

АЛЕЛЬКА (*да Русіны*). Ты плаваць хоць умееш?..

РУСІНА. Так, умею.

АЛЕЛЬКА. А я — адразу каменем на дно... З маленства плаваў спрытна, як сякера... Так што ўчапіся добра за мяне і будзеш, як і я, невінаватая на дне ляжаць.

УСЯСЛАЎ. Аднак, калі ты вынырнеш з Дзвіны, а не яны, дык ты — не святар! Цябе тут жа спяляць!

ВЯРЫГА. Але ж ён вінаваціў і цябе!

УСЯСЛАЎ. Я гэта памятаю. Звязаць яго! (*Да народу.*) Людзі! Палачане! Я ў Полацку тварыў над вамі суд па сэрцы, па сумленні і па Богу, як і належыць князю... Ці меў хто з вас крыўду на мяне?

БАЛАБОС. Не мелі, княжа, не мелі...

УСЯСЛАЎ. Звязаць яго!

БАЛАБОС. За што?

УСЯСЛАЎ. Выпрабаванне... Хіба не казаў ты, што — яна вядзьмарка? **БАЛАБОС** (*разгублена*). Я... Я... *БАЛАБОСА вядуць.*

ВЯРЫГА (*да Усяслава*). Дык і цябе ж назвалі Чарадзеем! А калі гэта праўда?! Што тады?

УСЯСЛАЎ. А я і прайду выпрабаванне з вамі... Вяжыце рукі мне! Вы што, аглухлі?! Я два разы загадваць не буду!!

УСЯСЛАВУ звязваюць рукі.

Кажу вам, людзі: у нейкім ачмурэнні Алелька, мой слуга, мяне абвінаваціў у вядзьмарстве. Клянуся вам, што ўсё гэта — няпраўда! Я толькі князь ваш, а перад Богам — раб. Заўжды цураўся я нячыстай сілы. І гэта даказаць гатовы вам выпрабаваннем продкаў...

УСЕ. Князь! Што ты, князь! Мы верым табе, верым!

УСЯСЛАЎ. Усім маўчаць! Бо гэта — воля князя! Выпрабаванне пройдзе і дзяўчына! Альбо — прызнаецца ў сваім вядзьмарстве людзям! Кажы!

РУСІНА. Усё што маю — маю ўсё ад Бога. Ён даў усё, за ўсё Ён і спытае...

УСЯСЛАЎ. Вядзіце да абрыву нас, але і тых, хто нас абвінаваціў — іх таксама. Хай поплич стануць з на-

Зайка. Як?! Ці ж могуць у лесе, асобна ад мяне, расці мае вушы?!

Мядзведзь. Хадзем з намі! Там і пабачыш.

Ідуць.

Лісічка. Стойце! А вось і зайцавы вушы.

Зайка (*смяецца*). Ха-ха-ха! Якія ж гэта вушы? Гэта самы звычайны лясны ландыш!

Мядзведзь. А яшчэ яго называюць “зайцавы вушы”. Зірні: у кожнай расліны — два доўгія заостраныя лісты, ну якраз твае вушы!

Зайка (*нюхае кветку*). Які цудоўны водар мае ландыш!

Мядзведзь. А бялюккія кветкі падобны на маленчкія ліхтарыкі або званочкі.

Лісічка. А вось калі замест кветак у ландыша з’явяцца аранжавыя ягады, ты іх не чапай: яны ядавітыя! Імі можна атруціцца.

Мядзведзь. Няхай ягады лепш самі ападуць. З іх вырастуць новыя ландышы. А мы кожную вясну будзем сюды прыбгаць і захапляцца іхняй прыгажосцю!

Зайка, Лісічка, Мядзведзь.

Ландыш, ландыш, расцвітай!

Прыгажосцю вечнай захапляй!

У лясной духмянай цішыні

Белымі званочкамі звiні!

Лісічка. Зайка, а ты бачыў, як цікава расце вароніна вока?

Варона (*з дрэва*). Ка-ар-р! Адкуль ты ўзяла, лісічка, што мае вочы растуць? Яны ў мяне ўжо некалькі гадоў аднолькавыя.

Звяры смяюцца.

Мядзведзь. Не вашы вочы растуць, цётхна Варона, а ёсць такая расліна — вароніна вока. Яе так назвалі за чорную ягаду на верхавіне сцябла. Хадзем, пакажу.

Ідуць.

Лісічка. Вось і вароніна вока.

Варона (*падлятае да кветкі, здзіўлена*). Ка-ар-р! Гэтая ягада і сапраўды падобная на мае чорныя вочы...

Лісічка. Так, расліна прыгожая, але вельмі ядавітая. Ні сцябло, ні лісты, ні ягады есці нельга!

Варона. Трэба абавязкова ўсіх папярэдзіць, інакш будзе бяда! (*Знікае.*)

Зайка. Ну, калі мае вушы і вароніны вочы ў лесе растуць, то, напэўна, і чаравікі могуць зацвісці! Можна мне, сябры, з вамі пайсці?

Лісічка. Калі ласка, Зайка. Лес — наш агульны дом. І нам усім трэба яго добра ведаць і берагчы.

Мядзведзь. Хадзем, разам весялей!

Пад музыканае суправаджэнне з кошыкам суніц выходзіць дзяўчынка.

Дзяўчынка. Ну вось, назбірала сунічак. Мамачка будзе задаволеная. Кісяльку сунічнага зварыць. (*Падймае кошык і нюхае ягады.*) Які цудоўны водар! (*Пакаштавала ягаду.*) А якія смачныя! Нават лепшыя, чым чарніцы. Бабуля казала, што ў хаце, дзе ядуць суніцы, ворагу няма чаго рабіць. (*Аглядае паляну.*) Ах, як жа хораша ў лесе! Якое сонейка цёплае! Якое неба сіняе! Якая траўка зялёная! Хораша! І гэта ўсё — маё!

На паляне з’яўляюцца Зайка, Мядзведзь, Лісічка.

Мядзведзь. Дазволь з табою не згадзіцца, дзяўчынка.

Зайка. Ты ў наш дом прыйшла як гасця.

Лісічка. У лесе ўсё прыналежыць нам — лясным жыхарам.

Дзяўчынка. А вось і не! Чалавек — гаспадар усяму на зямлі. Вунь бачыце, якая незвычайная кветка схавалася каля ялінак! Я такую раней не сустракала. Я яе першая знайшла! Яна таксама мая! (*Падбягае да кветкі і зрывае яе.*)

Лісічка. Стой! Яна наша! Не рві кветачку!

Мядзведзь. Цяпер венерын чаравічак знік назаўсёды...

Гучыць сумная музыка. На палянцы пацямнела.

Зайка. Сумнай стала наша палянка...

Дзяўчынка. Даруйце, я не хацела... Я не ведала, што гэтая кветачка ў вас толькі адна...

З’яўляецца Сарока.

Сарока. Зноў чалавек шкодзіць лесу! Дзяўчынка загубіла наш цудоўны венерын чаравічак! Куды глядзіць гаспадар лесу Лесавік Аук?

Пад музыканае суправаджэнне з’яўляецца Лесавік Аук.

Лесавік Аук. Эх, вы, мае памочнікі! Чаму не збераглі наш доўгачаканы чуд — венерын чаравічак?

Зайка, Лісічка, Мядзведзь. Гэта дзяўчынка вінавата! Гэта яна!

Лесавік Аук (*звяртаецца да звароў*). Ведаю. А чаму вы пачалі гэтую непатрэбную спрэчку: наша, маё?

Лес прыналежыць усім: і жывёлам, і раслінам, і чалавеку, і ўсе мы разам павінны аб ім клапаціцца. Інакш нельга! (*Звяртаецца да дзяўчынка.*) Дзяўчынка, а навошта ты сарвала кветачку? Яна не толькі твая. Яна расцвіла, каб радаваць усіх, даваць салодкі нектар насякомым, як усе расліны, ачышчаць паветра. Яна яшчэ і лекавая!

Дзяўчынка. Даруйце мне, калі ласка! Я ўсё зразумела і хачу выправіць сваю памылку! Дзядуля Аук, а ці можна што-небудзь зрабіць, каб вярнуць кветачцы жыццё?

Лесавік Аук. Бачу, сэрца ў цябе добрае. Так і быць, навучу цябе, што рабіць. Далёка адсюль жыве казачная Фея кветак. У яе дзівосных садах растуць кветкі з усёй зямлі, нават рэдка і знікаючыя. Фея вельмі любіць і аберагае іх. Толькі ў яе вы знойдзеце дапамогу.

Дзяўчынка. Дзякуй, дзядуля Аук! Я абавязкова знайду Фею кветак!

Лесавік Аук. Лёгкай табе дарогі, дзіця! А лясныя жыхары няхай будуць тваімі спадарожнікамі і памочнікамі.

Лесавік Аук знікае.

Дзяўчынка. Якой жа сцяжынкай да Феі ісці, каб кветкі дзівоснай насенне знайсці?

Лісічка. Наперадзе, бачыш, бярозавы гай!

Вяляюць матылькі.

Зайка. Глядзі, матылёчкі!

Мядзведзь. Цішэй, не спужайце!..

Змена дэкарацыі. Танец матылькоў. З’яўляецца Вожык. Змена дэкарацыі; выходзяць звяры.

Зайка. Зірніце: Калабок па дарожцы коціцца!

Лісічка. Ды гэта не Калабок, а самы звычайны Вожык.

Дзяўчынка. Добры дзень, Вожык! Можна, ты ведаеш, дзе жыве Фея кветак?

Вожык. Чаго не ведаю, таго не ведаю. Мышэй шмат бачыў, са змяёй змагаўся, ад савы хаваўся... А Феі ніколі не сустракаў. Мабыць, яна маімі сцежкамі не ходзіць.

Ляціць шышка і трапляе проста ў Вожыка.

Вожык. Гэй! Хто гэта там хаваецца?

Голас Вавёркі з-за дэкарацыі.

Вавёрка. Адгадайце!

Лісічка. Адгадаем, толькі скажы,

А вы паляцелі б у свет Шапэна?

Замест тэатральнага званка ў нашым адноўленым Вялікім тэатры гучыць мелодыя Паланеза Ф.Шапэна. Многія здзіўляліся: якое дачыненне яна мае да нашага Операга? Шапэн, як вядома, ні опер, ні балетаў не пісаў. Цяпер гэтае пытанне — залішняе: на нашай сцэне ў Год вялікага музыканта адраділі балет “Шапэніяна”, пастаўлены на пачатку мінулага стагоддзя знакамітым М.Фокіным паводле аркестраванай фартэп’яаннай музыкі польскага рамантыка. Прычым менавіта гэты Паланез становіцца ў балете уверцюрай і кодай, быццам ствараючы нябачную арку над астатнімі творамі геніяльнага майстра.

“Шапэніяна” ў Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Беларусі з’явілася не ўпершыню. У 1970-я, увасобленая Нінай Фёдаравай са знакамітага Марыінскага тэатра, гэтая аднаактоўка стаяла ў афішах з зайздросным пастаянствам. Цяпер яе аднаўлялі сваімі сіламі, без запрашэння расійскіх педагогаў-рэпэцітараў, бо, як запэўніў кіраўнік балетнай трупы, народны артыст Беларусі Юрый Траян, усе, хто былі заняты ў той пастаноўцы, добра памятаюць свае партыі (дый відэазапісы, дадамо, захаваліся). Памятаюць “Шапэніяну” і знаўцы — дарэчы, пастаўленую калісьці не толькі ў нашым Вялікім тэатры, але і ў Дзяржаўным акадэмічным музычным тэатры, дзе спектакль з удзелам Юліі Дзятко і Канстанціна Кузняцова быў нейкім асабліва душэўным, псіхалагічна тонкім.

Ідэя звярнуцца да адухоўленай “чыстай класікі”, пазбаўленай звычайнай сюжэтнасці, узнікла, як паведамлілі на прэс-канферэнцыі, два гады таму, калі працавалі над “Пахітай”. 200-годдзе Шапэна і маючы адбыцца Летні оперны фестываль у Нясвіжы, у праграму якога ўключылі “Шапэніяну” яшчэ да яе пастаноўкі, паспрыялі здзяйсненню праекта. Цяпер у тэатры плануюць дадаць прыблізна такую ж трэцюю класічную аднаактоўку да дзвюх згаданых, каб вечар быў цалкам вытрыманы ў адным стылі.

Што ж, апошнім часам насамрэч усё больш заўважна, наколькі нашай балетнай трупе бракуе добрага класічнага трэнінгу і, галоўнае, разумення самой паэтыкі класічных па. Бо класіка — што ў балете, што ў музыцы — бы тая лакмусавая паперка, па якой адразу бачны ўзровень прафесіяналізму: там немагчыма “схавацца” ні за якія пастаноўчыя прыдумкі або сцэнічны антураж.

Вось і ў “Шапэніяне”: артысты развучылі свае партыі, але ім пакуль не хапіла часу, каб “ужыцца” ў гэты рух і, галоўнае, выказаць праз іх псіхалагічны настрой, характар, адметнасці герояў. Яны і самі разумеюць, што цяперашні варыянт — усяго толькі “першае чытанне”. І што ў гэтым балете, як яны самі адзначалі пад час прэс-канферэнцыі, павінна быць “узнёсласць, рамантычнасць, лёгкасць, шмат паветра, прасторы”, каб, як цудоўна заўважыла Людміла Кудраўцава, “адарвацца ад зямнога прыцягнення” і “станцаваць музыку, тры адрозныя жаночыя характары”.

Пакуль жа эффект павольна-вольнага ўзлёту ўзнікае хіба ў некаторых тактах Вальса № 7 (Ірына і Алег Яромкіны), а рысы “аўтарскага прачытання” — адно ў выразнай, грацыёзна-какетлівай Кацярыны Алейнік. Кардэбалет жа ўвасабляе, хутчэй, “заснулых лялек”...

Ёсць прастора і для аркестра пад кіраўніцтвам Алега Лесуна. Пры ўсёй прыгажосці асобных сола, агульнаму гучанню часам бракуе няўлоўнай шапэнаўскай душы, дзе паяднаны найвышэйшая вытанчанасць і ганарлівая шляхетнасць. Не адпавядае шапэнаўскай эстэтыцы і змрачавата-нервовае сцэнаграфія, вырашаная ў традыцыях сацыялістычнага рэалізму, надта рэзкае паводле колеравай палітры, дзе абсалютным дысанансам глядзіцца спалучэнне цёмна-сіняга з рыжым (да слова, эскіз Кацярыны Булгакавай быў куды больш густоўны, празрысты, з зусім іншымі адценнямі фарбаў).

Трэба спадзявацца, да фестывалю ўсе хібы знікнуць. У гэтым пераконвае хаця б тая хуткасць, з якой удасканаліўся прэм’ерны спектакль у параўнанні з генеральнай рэпетыцыяй. Ці надоўга хопіць трупы таго назапашанага ўзроўню? Бо “Пахіта” і “Балеро”, што суправаджалі “Шапэніяну”, аказаліся не ў лепшым варыянце. Але свежа ўспрымалася варыяцыя Марыі Парамонавай (прытым, што некаторыя салісткі, на жаль, глядзелі часам не на вышыні), уразіла энергетыка Марыны Вежнавец (прытым, што пазбаўлены экспрэсіі кардэбалет, зноў-такі, не столькі танцаваў, колькі працаваў і нават “адпрацоўваў”). Пэўна, скажыцеся ясныя авітаміноз. Пачакаем лета?..

На здымках: сцэны са спектакля.

У сталіцы з’явілася яшчэ адна оперная труппа — эксперыментальная. Першай яе пастаноўкай стала неўміручая класіка — “Любоўны напоі” Г.Даніцэці, перакладзены ўсяго для... дзесятка ўдзельнікаў, уключаючы работнікаў сцэны і грымёраў. Чым не гатовы выязны спектакль?

Ідзём на кантакт

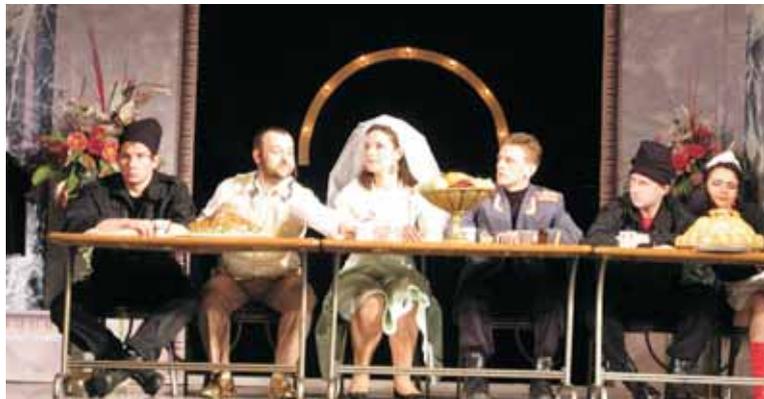
Арганізатарам праекта выступіў знаменны саліст Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі (і пакуль яшчэ студэнт Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі) Эдуард Мартынюк. Палічкі першапачаткова склалі ажно чатыры “змены” салістаў гэтага спектакля. Ды, калі ўцямілі, што працаваць давядзецца на грамадскіх пачатках, засталіся толькі самыя адданія. Але ж засталіся! Бо — паверылі. Як паверылі і гледачы, што запэўнілі залу Палаца культуры чыгуначнікаў.

У выйгрышы засталіся ўсе. Маладыя артысты — узялі новую для сябе планку (а хтосьці ўвогуле ўпершыню заявіў пра сябе). Гледачы — атрымалі задавальненне (нават я, з усёй сур’ёзнасцю расклаўшы перад сабой нататнік для фіксацыі плюсаў-мінусаў, ледзь не палову спектакля смяялася, забыўшыся на свае запісы). Жанр оперы — набыў новых прыхільнікаў. Палац культуры — увайшоў у гісторыю як першая сцэна Эксперыментальнай опернай трупы “М-АРТ”.

Назву расшыфроўвайце, як заўгодна: і канцэпцыйна (Мастацтва-art), і задзірыста-“нясціпла” (Мартынюк і АРТысты), і гулліва-“плагіятна” (як “альтэрнатыўны працяг” маладзёжнага тэатральнага форуму “M.@rt-кантакт”), проста хранала-

каб глядач разумеў змест без дадатковага лібрэта. А да таго ж, крыху наблізілі да сучаснасці. З нашых рэпетыцый нават работнікаў сцэны было не адцягнуць! Дый двое знаёмых аднаго з салістаў, зусім не музыканты, так зацікавіліся працэсам, што я прыдумаў для іх бясслоную ролі “артыстаў мімансу”.

Сапраўды, дзеянне перанесена з італьянскай вёскі пачатку XIX стагоддзя ў сучасны бар — самы звычайны, шараговы, дзе працуе нягеглы, зусім не “барменісты” хлопец у смешных акуларах (першакурснік Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Раман Круковіч), закаханы ў легкадумную прыгажуню (студэнтка БДАМ Алеся Брэль), якая часта завітвае да сваёй сяброўкі-барменшы (выпускніца БДАМ Ганна Бяляева). Сяржант, што, без папярэдніх заляцанняў, прапаюе прагажуню руку і сэрца (саліст Беларускага дзяржаўнага музычнага тэатра, выкладчык Мінскага музычнага вучылішча Алег Прохараў), ператвораны ў кіраўніка міліцэйскай “групы захопу” (артысты мімансу), якая наведала бар з-за памылковага выкліку. А лекар-шарлатан, гандляр “любоўным напоём”, становіцца прадстаўніком сеткавага маркетынгу (удзельнік опернай студыі БДАМ Юген Глебаў).

гічна (бо менавіта на “март”-сакавік прыпалі першыя рэпетыцыі). Галоўнае — студыйная сутнасць праекта, накіраванага, з аднаго боку, на самарэалізацыю таленавітай моладзі, з іншага — на прыцягненне публікі да жанру оперы.

— У камедыі, — распавёў Эдуард Мартынюк, — як у спорце, вынік — відавочны: смяецца глядач ці не. Нам вельмі хацелася даказаць, што опера можа быць жанрам надзвычай дэмакратычным, даступным нават для непадрыхтаванай публікі. Невыпадкова ў гісторыі мастацтва побач з операй-серыя, заснаванай на сур’ёзных міфалагічных сюжэтах, нарадзілася опера-буф — камічнае адгалінаванне жанру. Але Вялікі тэатр мае свае законы: агромністы сцэну трэба запэўніць адметным відовішчам, вялізную залу — гучаннем сімфанічнага аркестра і “сценабітных” галасоў. Таму і камічных опер у рэпертуары такіх тэатраў звычайна замала. А зірніце на развіццё беларускай оперы! Пачаўшыся з камічных прыкладаў у тым жа XVIII стагоддзі, у XX-м яна збочвае, пераважна, да героіка-патрыятычных спектакляў, поўных драматызму. Беларускае камічнае оперы можна пералічыць па пальцах! Мы ж звярнуліся да італьянскай класікі, лёгкай для ўспрыняцця, але няпростай для выканання. І паставілі яе ў перакладзе,

Усё — жыва, цікава, з гумарам і фантазіяй! Сцэнаграфія — мінімальна, складзеная са звычайных побытавых рэчаў. Затое рэжысёрскіх “выبرىкаў”, ад якіх публіка заліваецца смехам, — безліч (невывадкова Э.Мартынюк, скончыўшы ў юнацтве тэатральнае вучылішча, пачынаў сваю творчую кар’еру ў тэатрах музычнай камедыі).

Спеў, за рэдкай дробязцю, — бездакорны. Артыстызм — на ўзроўні не толькі “буйнога памолу”, але і найтонкіх псіхалагічных дэталяў. Вядома, давялося зрабіць купюры і рэдагаванне: зніклі харавыя нумары, асобныя рэплікі хору аддадзены салістам, узнікла некалькі дадатковых размоўных фраз. Затое знакаміты Раманс Немарына пакінуты на італьянскай, — і гэтая акалічнасць цудоўна абыграна.

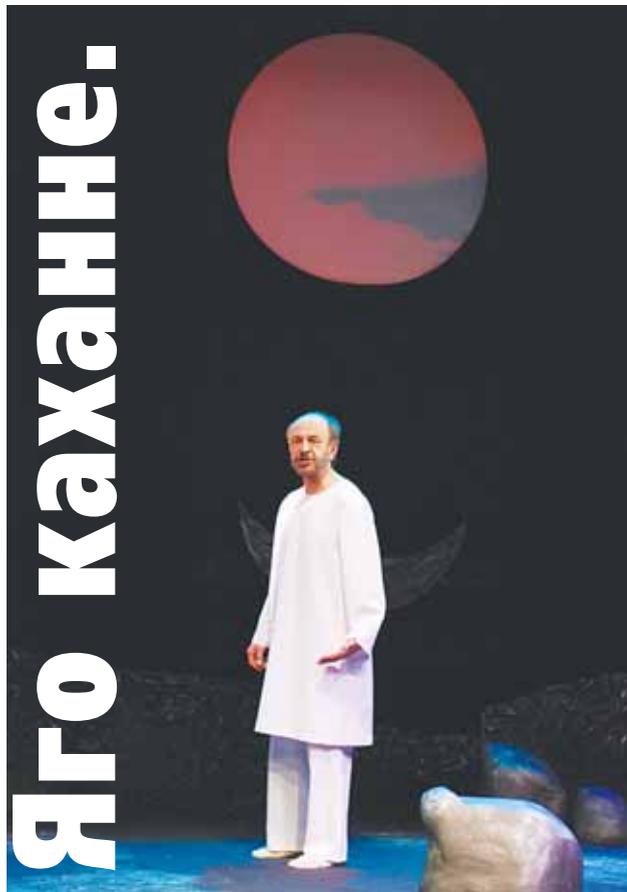
У ролі “аркестра” — піяністы Вольга Атвіноўская (таксама пакуль студэнтка) і Настася Юшкова, якія разам з эмацыйным, імпульсіўным дырыжорам Інгай Ліпай удзельнічаюць у сцэнічнай дзеі. Падобныя оперы можна было б увасабляць з камерным ансамблем, што даўно стала замежнай практыкай, асабліва — у эксперыментальна-авангардных пастаноўках.

Пакуль жа — можна канстатаваць, што Камерны эксперыментальны оперны тэатр, пра які столькі марылі яшчэ з 1980-х, нарадзіўся!

На здымках: сцэны з оперы “Любоўны напоі”.

Тэма аддаленасці новай беларускай п'есы ад сучаснага сярэднястатыстычнага глядача, на жаль, — невычарпальная: маўляў, раней пісаць для тэатра ўмелі!.. У якасці галоўных драматургічных "аўтар-тэат" мінулага пачынаюць гучаць імёны Шэкспіра з Чэхавым, хаця, па шчырасці, зусім не гэтыя класікі з'яўляюцца для айчынных аўтараў "тытанамі ад літаратуры", на чыіх плячах тыя ўзраслі. Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі сваёй апошняй прэм'ерай — спектаклем "Яго апошняе каханне" ("Лета") па п'есе Анатоля Дзялендзіка — акурат пра гэта нам і нагадаў.

Апошняе?..

ма і з тымі прыдуманымі ім "ідэаламі донжуанства", пра якія так шмат гаворыцца ў тэксце. Высакародны сучасны Дон Жуан — гэты вобраз для Дзялендзіка становіцца своеасаблівай матэрыялізаванай тэатральнай формай разважанняў пра жыццё і ўласны шлях у ім, пра тыя важныя для аўтара моманты, што сфарміравалі і яго асобу, і творчыя прыярытэты. Так што ў "Леце" перад намі паўстае квінтэсэнцыя ўлюбёнага драматурга "сплаву" тэатральнасці і псіхааналізу, гэтым разам — у дачыненні да ўласнай асобы.

Лейтматыў сусрэчы персанажа з уласнай смерцю ў літаратуры не новы: у розныя часы да яе звярталіся самыя выдатныя розумы. Анатоля Дзялендзіка прапануе меладрматычны спосаб успрыняцця гэтай сусрэчы: з дапамогай кахання. Рэжысёр спектакля Венедыкт Расстрыжэнкаў падтрымлівае і развівае гэтую

ідэю ў сцэнічнай дзеі, выносячы яе нават у назву спектакля. А ў якасці жанравай дамінанты абірае "сучасную містэрыю" — своеасаблівую форму злучэння побытаваасці канкрэтнай гісторыі з архетыпічнай прыродай самога дэялога са смерцю.

раўднай Жанчынай. Можна было б доўга філасофстваваць на тэму кахання і жаночасці, але Людміла Сідаркевіч, якая іграе Лету, зусім не выяўляе такіх характарыстыкі вобраза. І акурат яна, нібыта знарок, спрабуе "збіць пафас" сітуацыі, выяўля-

чатковы прадукт — спектакль — ад гэтага зусім не пацяраў: тэатральная літаратура Анатоля Дзялендзіка набыла пэўную сцэнічную пругкасць ісэнсавую завершанасць. Не ў першы раз, назіраючы за творчасцю гэтага пастаноўшчыка ў РТБД, думаю: для драматургаў, што прыносяць у гэты тэатр свае п'есы, праца з ім з'яўляецца цудоўным майстар-класам. Расстрыжэнкаў як рэжысёр ніколі не "падмінае" пад сябе драматургічны матэрыял, а ў кожным канкрэтным выпадку спрабуе адшукаць адпаведную яму форму і пераканаўча заматываваць на сцэне тую думку, якую праводзіць у п'есе сам аўтар. І падобны падыход, што не мае за мэту жаданне "прыкрыць хібы" аўтара, а, наадварот, — імкнецца паспрабаваць адшукаць яго адметнасці, як ні дзіўна, у сучасным тэатры сустракаецца ўсё радзей. І ў гэтым сваім спектаклі Венедыкт Расстрыжэнкаў бярэ на ўзбраенне той меладрматычнай пафас, якім прасякнута п'еса, ставіць яго ў цэнтр увагі і праз яго выходзіць на ўзровень размоў пра метафізічнасць чалавечай прыроды, жыцця, кахання і смерці.

У адрозненне ад п'есы, у спектаклі рэжысёр "раздвойвае" вобраз галоўнага героя: Мікалая Мікалаевіча іграюць адразу два акцёры. У сталым веку яго ўвасабляе Віктар Багушэвіч — акцёр, які ўмее стварыць на сцэне вобраз з тонкіх карункаў псіхалагічных нюансаў і паўтонаў. Маладога ж персанажа выконвае акцёр Генадзь Гаранскі; яму ж аддаецца і роля Душы паэта. І хаця асабіста я як глядач не вельмі люблю разнастайныя тэатральныя "падваенні", што, на маю думку, вельмі часта прадыктаны элементарным няўменнем рэжысёра стварыць шматпланавы вобраз, у дадзеным выпадку такі ход абсалютна апраўданы. Дзякуючы яму мы і адрываемся ад жыццёвай мітусні з усімі яе побытавымі рэаліямі і пераходзім у свет, дзе звыклія нам законы перастаюць іграць усялякую ролю, а застаюцца толькі ідэі, вакол якіх і адбываецца спрадвечная барацьба за Душу. Тую, што, у выкананні Генадзя Гаранскага, запаліўшы ў іншым сэрцы каханне, змагла застацца бессмяротнай.

Таццяна КОМАНОВА
На здымках: Мікалай Мікалаевіч — Віктар Багушэвіч; ён жа ў маладосці — Генадзь Гаранскі; Марына — Наталля Баярава; Лета — Людміла Сідаркевіч. Фота Віктара ЗАЙКОўСКАГА

Іван ГАЎРЫЛЮК,
народны артыст Украіны:

"Мая ўмова — годны сцэнарый"

На сустрэчы з народным артыстам Украіны Іванам ГАЎРЫЛЮКОМ, што адбылася ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, прысутнічалі не толькі студэнты і іх выкладчыкі. Пабачыць даўняга сябра прыйшлі Мікалай Кірычэнка, Юрый Цвяткоў — тыя творцы, з кім Іван Яраслававіч працаваў у Мінску яшчэ ў 1970-я. "Ідучыя за гарызонт" і "Бронзавая птушка" Мікалая Калініна, "Пасля кірмашу" Юрыя Цвяткова — назвы толькі самых вядомых стужак, у якіх здымаўся акцёр на "Беларусьфільме".

Іван Гаўрылюк.

Тады, на пачатку 1970-х, акцёр з'яўляўся сапраўдным уваабленнем украінскага нацыянальнага характару ў кіно. Не дзіва, што яго экранная кар'ера і надалей развівалася ў гераічным, узнёсла-романтычным напрамку. Сярод работ Гаўрылюка — шмат стужак на гістарычную тэматыку, знятых на розных студыях СССР. Пазней акцёр заняўся рэжысёрскай і прадзюсерскай справай. Зразумела, што і як суразмоўца, апавядальнік, народны артыст Украіны, дэпутат Вярхоўнай Рады Іван Гаўрылюк надвычай цікавы. У гэтым пераканаўся і наш карэспандэнт у час эксклюзіўнай сустрэчы з майстрам сцэны і экрана.

"Быццам прыехаў на спатканне..."

— Перш за ўсё хочацца падзякаваць за запрашэнне ў Беларусь. Не быў на вашай зямлі амаль трыццаць гадоў, але колькі ў мяне з ёю звязана! Менавіта на "Беларусьфільме", лічу, Іван Гаўрылюк пачаўся як кінаакцёр. У 1973-м мяне запрасілі на галоўную ролю ў сваю тэлевізійную стужку "Ідучыя за гарызонт" рэжысёр Мікалай Калінін. Ён быў цудоўным чалавекам, вельмі таленавітым творцам. На жаль, сышоў у трыццаць шэсць, але пакінуў след у кіно. Хоць да таго фільма я здымаўся ўжо ў пяці карцінах, толькі ў Мінску зразумеў сутнасць сваёй прафесіі. Стужка і роля былі паспяховымі: у тым жа годзе на Міжнародным фестывалі тэлекіно ў Парыжы маю працу адзначылі прызам за лепшую мужчынскую ролю.

Таму тыя стужкі, у якіх я здымаўся на Беларусі (ўсяго іх — шэсць), супраца з беларусамі назаўсёды напоўнілі мяне любоўю да вашай краіны. Калі мы ехалі з Брэста да Мінска, было адчуванне, што еду на спатканне з любімым чалавекам. Гэты візіт стаў сапраўдным вяртаннем у юнацтва, у тое непаўторнае адчуванне шчырасці, якое было і, як я ўпэўніўся, застаўся ў беларусаў...

"Прыеду з творчым вынікам"

— Агульную культурную прастору нельга стварыць штучна: яна будзеца на асабістай за-

цікаўленасці. Мяне заўсёды прыцягвала ўсё беларускае. Яшчэ ў часы майго супрацоўніцтва з вашай студыяй я любіў слухаць беларускую мову. Кожны вечар у нумары гасцініцы адразу спяшаўся ўключыць радыёпрыёмнік, каб паслухаць беларускамоўныя перадачы. Нават размаўляў з мінскімі сябрамі па-беларуску, што надта падабалася і ім, і мне.

Наогул, мне заўсёды прыемна быць у вас, але я стараюся прыязджаць на сустрэчы з глядачом з пэўнымі творчымі вынікамі, знятымі новымі стужкамі. Спадзяюся, наступны мой візіт у цудоўную Беларусь будзе менавіта такім!

Раней, дарэчы, штогод ладзіліся гастролі: мы маглі пабачыць беларускі Тэатр імя Янкі Купалы, а вы — Тэатр імя Івана Франка. Вялікай падзейяй былі Дэкады культуры нацыянальных рэспублік у Маскве, дзе мы мелі магчымасць і сябе паказаць, і іншых паглядзець. Такія мерапрыемствы, зазначу, мелі выключна пазітыўны характар.

Аб высокіх пачуццях

— Існуе шмат актуальных тэм паміж нашымі краінамі, у тым ліку, і для сумеснай кінавытворчасці. Зрэшты, усе яны павінны быць заснаваны на вечных ісцінах. Кіно павінны здымаць аб высокіх пачуццях — яно не можа ўвесь час накіроўвацца толькі на прымітыўныя эмоцыі. Мастацтва можа ўзнімаць чалавека над паўсядзённасцю, паляпшаць стасункі між людзьмі — менавіта ў гэтым бачу яго прызначэнне.

З вялікім задавальненнем гатовы сыграць ролю ў спектаклі ці кінастужцы рэжысёра-пачаткоўца. І нават без ганару, але з адзінай умовай: сцэнарый павінен быць годным. Я нават стаміўся адмаўляць рэжысёрам і прадзюсерам, бо тыя сцэнарыі, якія яны прыносяць, нагадваюць вельмі кепскае галівудскае кіно. Хачу, каб вы зразумелі: я не супраць Галівуда. Але, наадварот, — лічу, там нараджаюцца цудоўныя творы. Але, на жаль, іх выходзіць не так шмат кожны год...

Занатаваў
Антон СІДАРЭНКА

Тэатралізацыя на экалагічную тэму

“Сцэнарны партфель”

Сённяя ў “Сцэнарным партфелі” нашага “Куфра” — распрацоўка Мядзельскага РАМЦ на экалагічную тэматыку. З казачнай гісторыі дзеці даведваюцца шмат цікавага пра назвы раслін, іх паходжанне, у тым ліку — і пра тыя, што ўнесены ў Чырвоную кнігу.

“ХАЙ БУДЗЕ ПРЫГОЖАЙ ЗЯМЛЯ!”

**Хай неба сінее,
Красуюць палі!
Няхай прыгажосць
Існуе на зямлі!**

ДЗЕЙНЫЯ АСОБЫ:

Дзяўчынка;
Лісічка;
Зайка;
Мядзведзь;
Сарока;
Варона;
Вожык;
Вавёрка;
Лесавік Аук;
Фея.

АФАРМЛЕННЕ СЦЭНЫ: дэкарацыі лесу, кветкавай паляны, на паляне расце кветка венерын чаравічак.

ГУЧАЦЬ РАДКІ.

*На світанку родная зямля
Свеціцца таемнаю красою.*

Поўніцца ўся казкамі яна.

Паглядзім адну і мы з табою.

Адкрываецца заслона. Гучыць музыка. На сцэне “расце” кветка. Гучыць легенда пра кветку венерын чаравічак.

Голас за сцэнай. Жыла калісьці сярод нябесных жыхароў чароўная Венера. Ейная прыгажосць была настолькі яркай, што ў яе гонар назвалі планету, якая зорачкай зіхаціць над зямлёй на ўсходзе або заходзе дня.

У дзень свайго нараджэння, калі ёй споўнілася васемнаццаць гадоў, шчаслівая Венера з захапленнем танцавала ў сінім небе, ды і згубіла свой святочны чаравічак. Упаў ён на зямлю і ператварыўся ў кветачку, якой далі назву “венерын чаравічак”.

На паляне з’яўляецца Сарока.

Сарока. Якая прыгажосць! Наша палянка нібыта пасвятлела. Нарэшце дачакаліся! Васемнаццаць гадоў чакалі! Гэта ж вам не жартачкі! Палячу, усім лясным жыхарам гэтую радасную навіну паведамлю! *(Ляціць і крычыць.)* Слухайце ўсе! Слухайце ўсе! Апошнія лясныя падзеі! На палянцы зацвіў венерын чаравічак!

На палянцы з’яўляюцца Зайка, Лісічка, Мядзведзь.

Зайка. Куды гэта вы спяшаецеся?

Лісічка. На палянку. Сарока паведаміла, што зацвіў венерын чаравічак!

Зайка *(глядзіць на свой абутак).* Чаравікі?! Чаравікі не цвітуць.

Лісічка. Лес — як казка: у ім можна сустрэць што захочаш, нават самае неверагоднае. Вось, напрыклад, крышку далей растуць зайцавы вушы.

мі над Дзвіной... Я дам загад — усіх спіхнуць з абрыву! Адначасова! І мяне — таксама!

Усіх вядуць да абрыву.

БАЛАБОС. Князь, пашкадуй і дай сказаць! Я саграшыў!

УСЯСЛАЎ. А саграшыў — дык кайся!

БАЛАБОС *(паказвае на Вярыгу).*

Ён — не манах! Ён служка Ізяслава! Прыехаў з Кіева, каб васьм яе забраць... Яна не пагадзілася! Тады... Ён даў мне грошай, каб я люд наш падбухторыў, што вядзьмарка каля Полацка жыве... Яму так трэба звецці яе ў Кіеў...

УСЯСЛАЎ. А гэта — праўда?

БАЛАБОС. Гэта, князь мой, — праўда... Калі за гэта кінуць у Дзвіну, я, далібог, не вынырну ніколі... Князь, пашкадуй!

УСЯСЛАЎ *(да Вярыгі).* Глядзі мне ў вочы! Ты! “Святы айцец”! Гэта праўда?

ВЯРЫГА. Праўда...

АЛЕЛЬКА. Так, княжа, нешта рукі ўжо замлелі. Скажы-ка ты, каб нас з ёй развязаці... Яна — не вядзьмарка, ён жа — чорт з рагамі. Як я і казаў... Скажы, каб развязаці...

УСЯСЛАЎ. Але ж ты вінаваціў і мяне...

АЛЕЛЬКА. А што ж рабіць было? Ты быў з ім заадно! А калі нехта заадно з нячыстым — ён сам нячысты, з д’яблам заадно — сам д’яблам робіцца... Хоць гэта князь, хоць бацька... Ты праўду любіш — праўду я й сказаў...

УСЯСЛАЎ. Апроч яго *(ківае ў бок Вярыгі)* і мяне, усіх развязаць!

АЛЕЛЬКУ, РУСІНУ і БАЛАБОСА *развязаюць.*

АЛЕЛЬКА. Купацца, дзеўка, будзем на Купалле. Цяпер вада халодная ў Дзвіне.

УСЯСЛАЎ *(да Вярыгі).* Мы засталіся звязаныя ўдвух, “святы айцец”...

ВЯРЫГА. Мяне паслаў у Полацк Ізяслаў... Я — пляменнік кіеўскага князя!

УСЯСЛАЎ. Пляменнік князя найперш ідзе да князя, а не ганяе вядзьмарак па лясках.

ВЯРЫГА. Яна — нявеста князева...

РУСІНА. Не! Няпраўда! Бо жаніха ніколі я не мела!

ВЯРЫГА. Ён загадаў прывезці яе ў Кіеў... Жывую або мёртвую.

УСЯСЛАЎ. Цяпер я ёй павінен буду верыць — і без выпрабавання... А цябе я пасылаю на яго... Сябе — таксама... Слухайце ўсе! Калі з абрыву ён не зваліцца — хай будзе вольным... Нават калі ўніз спіхне мяне, нават калі ў Дзвіне я захлынуся! Тады хай будзе ён — пляменнік Ізяслава. Адразу ж развязаць і даць каня!.. Хай едзе! Трымайся за зямлю, святы айцец! Пляменнічак! Абараняйся!

КНЯЗЬ УСЯСЛАЎ *штурхае плячом ВЯРЫГУ да краю абрыву. Яны абодва, звязаныя, пачынаюць біцца.*

ВЯРЫГА. Князь Кіеўскі ніколі не даруе!

УСЯСЛАЎ. Даруе Бог!

КНЯЗЬ УСЯСЛАЎ *скідае ВЯРЫГУ з абрыву ў Дзвіну.*

Даруй, Дзвіна, што я цябе забрудзіў... *(Зацямненне.)*

Бераг Дзвіны ў лесе. З’яўляецца ГУСЛЯР.

ГУСЛЯР *(спявае).*

*На такую жыццё кладзецца
Неспадзейна,*

*І душу ад цела веюць
Безнадзейна.*

*Берагі ў крыві Нямігі
Па калені;*

*Не дабро на іх пасеяў
Сейбіт жменяй.*

З’яўляюцца РУСІНА і ДЗЯЎЧАТЫ.

ДЗЯЎЧАТЫ *(водзяць карагод і спяваюць).*

*Адлятае, саколчак, адлятае,
Пакідае сакаліну, пакідае...*

РУСІНА *(спявае).*

*Ой, вярніся, саколчак,
Ой, вярніся.*

*Не вернешся, саколчак, —
Азірніся.*

*Я на тваё шэра пер’е
Нагляджуся*

*І табою, саколчак,
Нацешуся.*

ДЗЯЎЧАТЫ.

*Ад’язджае твой міленькі,
ад’язджае,*

*Не пры кім цябе, малоду,
пакідае.*

РУСІНА

*Ой, вярніся, мой міленькі,
Ой, вярніся,*

*Не вернешся — хоць разочак
Азірніся.*

Я табою, мой міленькі,

Нацешуся

І на твой я белы тварык

Нагляджуся.

ДЗЯЎЧАТЫ.

*Адлятае, саколчак, адлятае,
Пакідае сакаліну, пакідае...*

З’яўляецца АЛЕЛЬКА.

АЛЕЛЬКА. Саколчак адляцеў, а вось вам певень! Або верабей!

Ганяецца за дзяўчатамі, тыя са смехам разбягаюцца. РУСІНА пляце вяночак.

Прымі мяне ў свой лес, о Чарадзеяка!

РУСІНА *(ідзе да сваёй хаціны і вяртаецца з конаўкай).* Цябе вітае лес, о добры рыцар...

АЛЕЛЬКА *(п’е).* Рыцар прыйшоў сказаць, што ён... дурань! Ты кіеўская вядзьмарка насамрэч! Мала таго, што з глузду з’ехаў Ізяслаў, дык ты і нашага князя зачаравала! Ты мне... мне нарабіла шкоды! Пасля таго, як ён цябе пабачыў, — не спіць начаці! А як можа княжацкі служка спаць, калі князь не спіць? Ён не спіць, таму што закахаўся, а за што пакутую я? Чаго ты глядзіш? Налі яшчэ! Конаўка — пустая...

РУСІНА налівае ў конаўку. АЛЕЛЬКА п’е.

Смачна! Нешта трэба рабіць... Я змарнеў... Ён худнее ад каханна, а я — ад недасыпанна. Вось што я прыдумаў: або ты яго пакахай, калі можаш... Або я цябе спіхну ў Дзвіну — і нарэшце выплюся... Каторы тыдзень мы прыязджаем на паляванне толькі на гэты бераг! Тут нават мышэй няма!.. А ён загадвае ехаць сюды. Ён хоча здабыць тут дзічыну, а дзічына гэтая — ты! *(Трубіць у рог.)* Толькі ён баіцца! Смех! Пры самай лютай сечы заўжды наперадзе мячом махае, а тут — як хлапчук... Не, дарма мы таго Вярыгу ўтапілі... Ён хоць і хлусіў, а казаў праўду. Ты — вядзьмарка... *(Трубіць у рог.)* Ён зараз будзе тут... Калі ты хочаш з ім, як з Ізяславам, — лепей уцякай адсюль у Ноўгарад або яшчэ куды...

РУСІНА. А калі я раскажу князю, што ты мне зараз паведаміў?..

АЛЕЛЬКА. Тады мне не трэба будзе стрыгчыся...

РУСІНА. Чаму?

АЛЕЛЬКА. Ён адсячэ мне галаву.

АЛЕЛЬКА трубіць у рог і выбягае. РУСІНА хаваецца ў гушчары. З’яўляецца КНЯЗЬ УСЯСЛАЎ з лукам у руцэ.

УСЯСЛАЎ. Тут нехта ёсць... Тут нехта ёсць, я чую...

РУСІНА (з'яўляецца ў гушчары). Князь, не страляй! Ты ў сэрца мне патрапіш! А я — зачараваная казуля, што некалі пабачыла ў лесе, як вольны віцязь ехаў на кані... Ва ўбранні залатым і сонечным шаломе... І я няшчаснае пушчанскае дзіця, у рыцара ўсім сэрцам закахана... Ты ўяўляеш? Бор кахае рэчку... Ці рука буйны вецер пакахала? Або крынічка — грознага зубра, што мімаходзь вады з яе напіўся. Я змучылася ўся і духі лесу з мяне зрабілі вабную дзяўчыну, каб віцязя свайго змагла кахаць, а мо і ён, калі мяне сустрэне, магчыма... змог бы... змог бы пакахаць... Аднак, калі ў параненае сэрца страла патрапіць, дык заб'е каханне, і зноўку я казуляю зраблюся... Князь, не страляй, і Бог узнагародзіць...

УСЯСЛАЎ (апускае лук і ломіць стралу). У Полацку ніхто цяпер не адважыцца казулю ўпаляваць.

РУСІНА. О, дзякуй, светлы князь! Схіляецца перад **УСЯСПАВАМ** і цалуе яму рукі.

УСЯСЛАЎ. Падыміся...
РУСІНА (не падымаецца). Божа, як мне добра... Як хораша...

УСЯСЛАЎ. Скажы мне, дзе твой віцязь?

РУСІНА. Ён далёка.
УСЯСЛАЎ. А дзе?

РУСІНА. І вельмі блізка. Побач. Побач. Тут. І толькі каб мне быць каля яго, зраблюся коткай, дзікаю казуляй, вярбой над возерам, рамонкам, васільком, блакітным небам, сонцам, яснай зоркай... І побач буду... Калі ж ён захоча — дык я памру, завяну, згіну, згасну... Мой віцязь, мой чароўны Усяслаў...

Абдымае князя і вядзе да хаціны. З'яўляецца АЛЕЛЬКА. Трубіць у рог. ДЗЯЎЧАТЫ водзяць карагод.

ДЗЯЎЧАТЫ (спяваюць).
*Ой, у полі жыта
Сцелецца нізенька.
Добра таму жыці,
Што любоў блізенька.
Блізка яна, блізка,
Ды яшчэ не далёка —
Цераз два заборы,
Цераз сад зялёны.
Я тыя заборы
Дый пераламаю,
Я свайго мілога
Здалёку пазнаю,*

*Каб вятры не дулі,
Птушкі не клявалі,
Каб майго мілога
Другія не кахалі.
Ой, пайду ў садочак
Ды сарву лісточак,
Ды панакрываю
Мілага слядочак...*

АКТ ДРУГІ

Бераг Дзвіны перад княжацкім палацам у Полацку. З'яўляецца ГУСЛЯР.

ГУСЛЯР (спявае).

*На Нямізе снапы сцелюць
Галавамі,
А малоцяць жа стальнымі
Іх цапамі.*

*На таку жыццё кладзецца
Неспадзейна,
І душу ад цела веюць
Безнадзейна.*

*Берагі ў крыві Нямігі
Па калені;*

*Не дабро на іх пасеяў
Сейбіт жменняй,*

*А былі яны гусценька
Ў процьмах вузкіх*

*Там засеяны касцямі
Сыноў рускіх.*

*Уваходзяць КНЯЗЬ ІЗЯСЛАЎ,
КНЯЗЬ СВЯТАСЛАЎ і некалькі дру-
жыннікаў. Насустрач ім выходзіць
АЛЕЛЬКА.*

АЛЕЛЬКА. Вітае шчыра падарожных Полацк! Наш добры князь у госці запрашае! І пачастуе добра ўсіх віном і півам!

ІЗЯСЛАЎ. Хай выйдзе князь сюды!

АЛЕЛЬКА. Калі вы госці — дык ідзіце ў госці, а калі не — ідзіце вы...

ІЗЯСЛАЎ. Ты, смерд...

АЛЕЛЬКА. А ты хто? Вас многа тут! І я тут не адзін! (*Выхапіў меч.*)

СВЯТАСЛАЎ. Цішэй, цішэй... Ты, ратнік, супакойся. Мы з Кіева. Вось гэта Ізяслаў, князь кіеўскі... Я ж буду Святаслаў... З Чарнігава. І мы браты, браты мы Усяслава. Пакліч яго.

АЛЕЛЬКА. Я нізка пакланюся вам, князі, але... Так да сцяны падыходзяць печанегі або полаўцы... А князя я паклічу. (*Сыходзіць.*)

СВЯТАСЛАЎ (*Ізяславу*). Ты — як хлапчук! Перад слугой няёмка.

ІЗЯСЛАЎ. Ды я...

СВЯТАСЛАЎ. Маўчы! З гарачым сэрцам можа быць пастух, што закаханы ў сваю пастушку. Ты ж — князь!

ІЗЯСЛАЎ. Я князь...
СВЯТАСЛАЎ. Дык помні гэта, князь!

З'яўляецца УСЯСЛАЎ. За ім ідзе АЛЕЛЬКА.

УСЯСЛАЎ. Калі пажартаваў — паходзіць па плячах бізун! Так з князем не жартуюць! (*Заўважае Ізяслава і Святаслава.*) Як? Гэта вы? Чаму знянацку так? (*Да Алелькі.*) Як смеў ты іх у палац не запрасіць?!

СВЯТАСЛАЎ. Ён запрашаў, мой брат, ты не гнявіся...

УСЯСЛАЎ. Мой гнеў цяпер змяняецца на горыч... Не пажадалі вы ўвайсці ў мой дом? У чым я перад вамі правініўся?

ІЗЯСЛАЎ. Не перад намі! Перад зямлёй Русі і перад верай! Перад Святой Царквой, якую ты абразіў!

УСЯСЛАЎ. Абразіў веру я? Царкву? Што ты гаворыш?

СВЯТАСЛАЎ. Вяскою ты зрабіў на Ноўгарад паход.

УСЯСЛАЎ. Хіба не вы мяне аб тым прасілі?

ІЗЯСЛАЎ. Цябе прасілі, каб ты наўгародцаў пакараў за здраду! За тое, што Вышата і Парэй да лютых ворагаў зямлі кіеўскай збеглі і чыняць зло ёй! А што зрабіў ты?

УСЯСЛАЎ. Што я зрабіў?

ІЗЯСЛАЎ. Тое, што нават дзікі печанег не здолее зрабіць!

СВЯТАСЛАЎ. Ты загадаў паздымаць з Сафійскага сабора ўсе званы?

ІЗЯСЛАЎ. Ты зняў панікадзіла?

УСЯСЛАЎ. Я.

СВЯТАСЛАЎ. Брат мой, гэта святатацтва....

УСЯСЛАЎ. Гэта пакаранне, брат мой... Вы ведаеце, што Ноўгарад ганарлівы, бо некалі быў Айчынай дзеда нашага, Вялікага Уладзіміра. Ён заўсёды быў непакорлівы і чыніў зло як Кіеву, так і Полацку. Лепшыя людзі яго — Парэй і Вышата — ваююць супраць нас! Я сказаў наўгародцам: пакуль у душах вашых не з'явіцца пакора — маці любові — і не знікне гордасць — маці граху, — не пачуеце звону Наўгародскай Сафійі і маліцца будзеце цемрадзі, бо святых абліччы з абразоў не хочучь глядзець на справы рук вашых!.. Таму я і здымаю з усіх храмаў Ноўгарада ўсе званы ды панікадзілы!

СВЯТАСЛАЎ. Хто права табе даў судзіць так строга?

УСЯСЛАЎ. А вам хто права даў

ці яго...
ІЗЯСЛАЎ. А ты сама прыйшла сюды, каб так казаць?

РУСІНА. Сама.

ІЗЯСЛАЎ. Ды я купіў цябе!

РУСІНА. Калі купіў — бяры...

ІЗЯСЛАЎ. Звязаных я ніколі не бяру.

РУСІНА. Дык развяжы...

ІЗЯСЛАЎ развязвае РУСІНУ.

ІЗЯСЛАЎ. Цяпер ты будзеш плакаць.

РУСІНА. Не, не буду...

ІЗЯСЛАЎ. Адпихаць мяне...

РУСІНА. Не, прытулю!!!

Моцна абдымае ІЗЯСЛАВА, дастае з-пад спадніцы нож і прыціскае яго да шыі ІЗЯСЛАВА.

ІЗЯСЛАЎ. О-ёй! О-ёй! Як страшна!

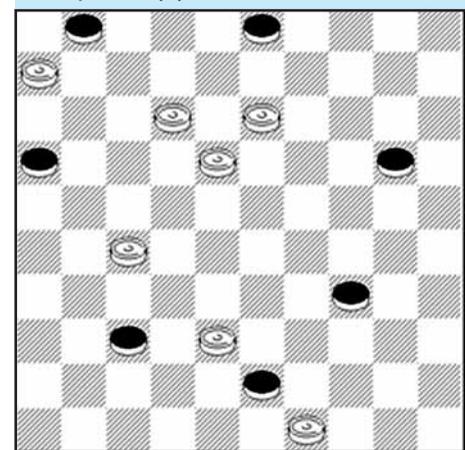
РУСІНА. Не верыш? Пакладзі руку на грудзі... Вось так... Вось так... Ты чуеш маё сэрца?

Нечакана б'е нажом, прабівае руку ІЗЯСЛАВА і свае грудзі.

ІЗЯСЛАЎ. А-а-а!

РУСІНА. Ты не крычы, бо мне баліць таксама... Жанчына выбірае, Ізяслаў... Не вы, не вы... А мы, а мы, жанчыны. Бо нам жыццё, бо нам

ных — ab4(e1A), fg7, c5, g5, a5, e1 # **A** (c3), b2, f6-g5, c7, fe5, a7, f2...#. **№ 295. Белыя:** дамкі b8, c3, e1; шашкі b2, b4, e5, f2, f6, g3, g5. (10). **Чорныя:** шашкі a5, d8, h8. (3). Белыя пачынаюць і пазбаўляюць хадоў дамку і шашку чорных — e7(h4A), a7, cd2, f6, c3, b8, h2 # **A** (d4), g7, bf4, f2-e3, c3, c1 #. **№ 296. Белыя:** дамкі a7, c3, c5, d6, e3, f2; шашкі b2, b6, c1, d2, g3. (11). **Чорныя:** шашкі a3, b8, g5, h6. (4). Белыя пачынаюць і пазбаўляюць хадоў дамку і дзве шашкі чорных — bc7(f4A), g5, de3, dg3, ae3 # **A** (h4), ed4, d4-e5, h8, g1, ce3, a5, f2, de3, ac3, c7, a5, b6, e1, a5, cd2, b4, b2 #. **№ 297. Белыя:** дамкі d8, e3; шашкі a5, b6, f6, g7, h2. (7). **Чорныя:** шашкі b8, h8. (2). Белыя пачынаюць і

№ 7 — 100 — Рыгор Шасцерыкаў.

жыццё даваць... Ад гвалту будзе гвалт, і ад пакут — пакуты. Ад болю — боль, і ад тугі — туга... Ад гора — гора, ад бяды — бяда... Цябе люблю... Ты — брат... А ён — каханы... Ты адпусці яго, прашу цябе, мой брат... (*Памірае.*)

ІЗЯСЛАЎ. Госпадзі, за што?! За што ты так люта пакараў мяне гэтым каханнем?! Уселітасцівы, усемагутны, Ты ж усё бачыш! Ты ж ведаеш, што мне нічога і ніхто на гэтым свеце не патрэбны! Ніхто! Нічога! Ніхто! Нічога! Толькі гэта тваё дзівоснае і страшнае стварэнне! Не! Мне нават і яна сама не патрэбна! Я толькі хачу знаходзіцца побач з ёй і дыхаць яе дыханнем! І толькі за адно гэта я гатовы прадаць сваю душу, вырваць з грудзей сваё сэрца! Нават адмовіцца ад Цябе! Госпадзі! За што?! За што-о? За што-о-о-о? Русіна, мая любая Русіна...

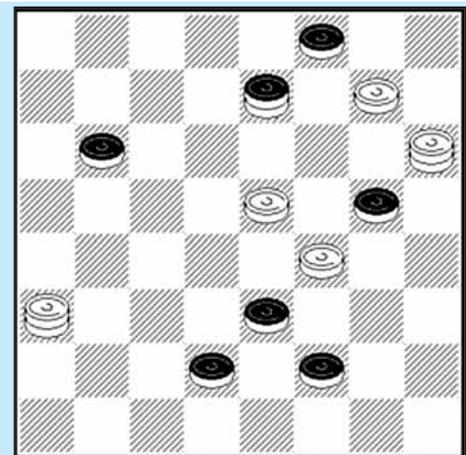
З'яўляецца СВЯТАСЛАЎ.

СВЯТАСЛАЎ. Ты забаўляешся, а ў Кіеве — паўстанне!

ІЗЯСЛАЎ. Няхай...

СВЯТАСЛАЎ. Народ вывеў Усяслава з турмы!

ІЗЯСЛАЎ. Няхай...

№ 285 — Ілля Вальтэр.

пазбаўляюць хадоў сваю шашку — hg3(a7A), ef4, b6, b6, d6, h4 # **A** (c7), fe7, g5, dc7, a7, ab6, f6, e7(c3), g1(d2), d8(e1), f2(a5), fb6, c7 #.

Супаставім рашэнні заданняў аўтарскага конкурсу і іншых кампазіцый, апублікаваных раней.

“Шашачная культура” (27.02.2010). **№ 249:** c7, d4, e7, a3, b4, h6, h6 x; **№ 250:** e5, f8, h6, g1 x; **№ 251:** f8, a7, d4, d6, d8, e1 x; **№ 252:** hg7, f2, d8, d2, c7, g5, c1, f2(g1), c5, c7 x; **№ 253:** h2, c3(d2), f4(g3), f4, e7, f4 x; **№ 254:** e3, d4, f8, c1 x; **№ 255:** d6, f8(f6A), d8, g1 x **A** (c7), h6, e1 x; **№ 256:** cb6, h2:f4, f6, d8, c5, g3, g7, e1 x; **№ 257:** b6, d8, e7, e7:c5:h4, g5, f2 x; **№ 258:** f4(e3), e7, c7(f6A), d8, h6 x **A** (c5), f8 x;

СВЯТАСЛАЎ. Яны крычаць: яго — на кіеўскага князя!

ІЗЯСЛАЎ. Няхай...
З'яўляецца ГУСЛЯР.
ГУСЛЯР спявае сваю тужлівую песню.

Э П І Л О Г

Па шляху рушаць УСЯСЛАЎ і АЛЕЛЬКА. УСЯСЛАЎ нясе на руках РУСІНУ.

АЛЕЛЬКА. Мы хутка прыйдзем, князь...

УСЯСЛАЎ. Наш Полацк... Полацк... Полацк...

АД АЎТАРА. *Полацкі князь Усяслаў Чарадзея сем месяцаў быў на кіеўскім пасадзе. Восенню 1069 года вярнуўся ў Полацк і княжыў там да 1101 года. Да смерці. Ён — дзед Еўфрасінні Полацкай.*

Князя Ізяслава кіяўляне некалькі разоў праганялі з Кіева. Загінуў у 1078 годзе пад час адной з усобіц са сваімі пляменнікамі.

Князь Святаслаў зрабіўся ворагам брату і адабраў у яго кіеўскі пасад.

К а н е ц

№ 259 b8, c5, a7, e7(g5), f6, a3, g7, b4, c1 x.

Свае адказы даслалі **Ігар Ананіч** (Гродна), **Марыя Лічко** (вёска Возера Уздзенскага раёна), **Уладзімір Сапязынскі**, **Аляксандр Перавознікаў** (Рагачоў), **Аляксандр Янчук** (г. Камянец), **Уладзімір Бандарык** (вёска Лугавая Слабада Мінскага раёна), **Дзмітрый Камчыцкі**, **Сяргей Фурманаў** (Магілёў).

XX Рэспубліканскі конкурс па складанні шашачных кампазіцый аказаўся даволі прадстаўнічым: свае творы даслалі не толькі беларускія кампазітары, але і аўтары з Расіі, Украіны і Літвы. Па прапанове старшыні Міжнароднай камісіі па шашачнай кампазіцыі Уладзіміра Матуса катэгорыі конкурсу па міжнародных шашках выдзелены асобна і зацверджаны Міжнароднай федэрацыяй шашак як міжнародны конкурс. Гэта дае магчымасць удзельнікам конкурсу выканаць міжнародныя нарматывы. У наступным выпуску мы паведамім аб гэтым больш падрабязна.

Адказы і новыя творы дасылайце на адрас рэдакцыі:

220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, рэдакцыя газеты “Культура”, Шашкі.

Адрас электроннай пошты: **“kultura@tut.by”.**

Віктар Шульга, майстар ФМЖД, нацыянальны майстар спорту па шашачнай кампазіцыі

ІЗЯСЛАЎ. Цябе пачуе ён, князь-Чарадзеі.

З'яўляецца ГУСЛЯР.

ГУСЛЯР (спявае).

На таку жыццё кладзецца

Неспадзейна,

І душу ад цела веюць

Безнадзейна...

Бераг Дняпра каля Кіева. КНЯЗЬ ІЗЯСЛАЎ сядзіць з чарай віна. З'яўляецца СВЯТАСЛАЎ.

ІЗЯСЛАЎ. Ну што? Ну што, мой брат, ты скажаш?

СВЯТАСЛАЎ. Вось гэта (дастае з пад кашулі нацельны крыж) крыж Усяслава...

ІЗЯСЛАЎ. Дык што?

СВЯТАСЛАЎ. Я свой, пацалаваўшы, даў яму. Ён — свой аддаў! І ён паверыў нам!

ІЗЯСЛАЎ. Каму?

СВЯТАСЛАЎ. Табе! Бо ты крыж цалаваў!

ІЗЯСЛАЎ. А я перавярнуў яго вась так... І гэта ўжо не крыж... Не крыж, а нешта.

СВЯТАСЛАЎ. Я крыж пацалаваў!

ІЗЯСЛАЎ. У чым ты вінаваты? Мой грэх і мой адказ. Жыві спакой-

на.

СВЯТАСЛАЎ. Толькі ці будзеш ты спакойна жыць? Люд кіеўскі паўсюль ужо гамоніць, як крыж святы ты здольны цалаваць! І што Усяслаў даверыўся табе! Ён пакутуе!

ІЗЯСЛАЎ. З кім размаўляеш, ты!

СВЯТАСЛАЎ. Пакуль што з братам.

ІЗЯСЛАЎ. Са старэйшым братам! Ідзі! Я ўзяў і я нясу...

СВЯТАСЛАЎ. Не спатыкніся. (*Выходзіць.*)

ІЗЯСЛАЎ. Я не спатыкнуся (*п'е віно*).

З'яўляецца АЛЕЛЬКА, пераапра-

нуты ў печанега.

Ты хто?

АЛЕЛЬКА. Хай князя мяне спюхае спачатку, а галаву мае сяцэ патам...

ІЗЯСЛАЎ. Што табе трэба?

АЛЕЛЬКА. Грыўня троска трэба... Мая — тавар, а князя ёсць дзяньга.

ІЗЯСЛАЎ. І чым, паганы, ты ў мяне гандлюеш?

АЛЕЛЬКА. Сялодкі фрыкт: інзір, ізіум і фінік! І пахлява, кунзюк і казінакі... І ўсё адно... Адно... Сялэдкі фрыкт!

ІЗЯСЛАЎ. Ну добра, пакажы...

АЛЕЛЬКА. Ай-яй, ай-яй!

Выбягае і вяртаецца, несучы на плячах звязаную РУСІНУ.

У Полацку знайсоў... Сялодкі фрыкт!

ІЗЯСЛАЎ адхінае з твару РУСІНЫ вэльмом і пачынае рагатаць.

Цаго смяеся, князь? Прыгосая вельма... Ты — троскі grosай, я табе — яе... Прыгосая...

ІЗЯСЛАЎ. Дай я цябе, паганы, пацалую... Калі б ты ведаў, што ты мне прадаў!..

АЛЕЛЬКА. Дай троскі grosай... Троскі срэбра, грыўна... Сялэдкі фрыкт...

ІЗЯСЛАЎ. Гэй, стражнікі! Сюды! *З'яўляюцца СТРАЖНІКІ.*

Даць яму грошай, даць яму каня!..

АЛЕЛЬКА. Троскі кусаць, маламала кусаць.

ІЗЯСЛАЎ. І накармаце! Сёння ён — наш госць!

АЛЕЛЬКА і СТРАЖНІКІ выходзяць.

Ну што, каханая? І ты ў маёй уладзе?

РУСІНА. Я ўсё зраблю... Ты адпус-

пасаць мяне туды: караць народ за здраду двух вяльможаў?

ІЗЯСЛАЎ. Ты заўтра ж павязеш званы ў Ноўгарад, запросіш на плошчу народнае веча, станеш перад наўгародцамі на калені і папросіш іх дараваць табе!

УСЯСЛАЎ. Калі вы загадваеце — я адвязу званы. Але на калені я не стану. Ні перад Ноўгарадам, ні перад Кіевам!

ІЗЯСЛАЎ. Станеш!

СВЯТАСЛАЎ. Браты, браты, вы што? Князь Ізяслаў, князь Усяслаў!

Разумны муж памылкі выпраўляе, а новыя нашто ж рабіць... Спакойна. (*Да Усяслава.*) Ты б загадаў, каб нам далі віна. А можа, сам нам вынесі збанок. Я так гасцей заўсёды сустракаю.

УСЯСЛАЎ. Хадземце ў палац...

СВЯТАСЛАЎ. Тут пачалі размову — тут і скончым.

УСЯСЛАЎ. Тады чакайце. Я прыйду з віном.

УСЯСЛАЎ і АЛЕЛЬКА выходзяць.

СВЯТАСЛАЎ. Табе яна патрэбна ці вайна? Ты хворы!

ІЗЯСЛАЎ. Я не хворы! Проста мёртвы... Бо надта доўга яе не бачыў.

З'яўляецца БАЛАБОС.

БАЛАБОС. Даруйце, светлыя князі, за дзёрзкасць. І калі дзёрзкасць вам падасца надта ўжо пачварнай, дык я... Бо Кіеў жа для мяне...

СВЯТАСЛАЎ. Кажы!

БАЛАБОС. Тут! Тут жыве вядзьмарка, якую ў Кіеве хацелі вы спаліць, якая Кіеў надта счаравала. Я прыгрэў наш князь...

СВЯТАСЛАЎ. Як зваць яе?

БАЛАБОС. Русінай.

ІЗЯСЛАЎ. І дзе яна?!

БАЛАБОС. Ды тут! Жыве ў палацы... Князь яе кахае!

СВЯТАСЛАЎ. Замаўчы!

ІЗЯСЛАЎ. Заб'ю!

СВЯТАСЛАЎ (*да Балабоса*). Ідзі адсюль!

БАЛАБОС. Ды я хацеў як лепей... (*Знікае.*)

СВЯТАСЛАЎ (*да Ізяслава*). Князь, глупства не рабі! Прашу цябе...

Вяртаецца УСЯСЛАЎ з віном.

УСЯСЛАЎ. Браты! Вада ў Дняпры, як і вада ў Дзвіне, жывая, бы віно ў гэтым збане. Давайце вып'ем.

ІЗЯСЛАЎ. Дзе пляменнік мой?

УСЯСЛАЎ. Які пляменнік?

ІЗЯСЛАЎ. Мой! Яго завуць Вяры-служка... Я звязана табою і без пуга!

УСЯСЛАЎ. Імя я гэтае ўпершыню пачуў, а вась адзін тут паганец быў. І як манах нібыта па абліччы, ды не манах: ён хлусіў. І называў сябе тваім пляменнікам! І шукаў у маім княстве вядзьмарку.

ІЗЯСЛАЎ. Дзе яна?!

УСЯСЛАЎ. Ён — на дне Дзвіны. А пра каго ты пытаешся — не ведаю!

СВЯТАСЛАЎ. Пытаецца ў цябе ён пра Русіну... Ададай яе, альбо скажы, што тут яе няма.

УСЯСЛАЎ. Не тое і не тое.

ІЗЯСЛАЎ. Што не тое?!

УСЯСЛАЎ. Яна — тут. А ададаць яе я змагу толькі тады, калі яна сама за табой пойдзе! Паклікаць яе?!

ІЗЯСЛАЎ. Мой прашчур Святаслаў казаў: "Іду на вы"!

УСЯСЛАЎ. Ён і маім быў прашчурам таксама!

ІЗЯСЛАЎ. Твой род з'явіўся толькі ад Рагнеды, якую гвалцілі!

СВЯТАСЛАЎ. Князь Ізяслаў! Паўза.

УСЯСЛАЎ. Ідзіце з Полацка. Ніхто вас не зачэпіць. Хай Бог даруе вам ды і ўсім тым, хто сто гадоў таму тут напаскудзіў... Ідзіце.

КНЯЗЬ ІЗЯСЛАЎ, КНЯЗЬ СВЯТАСЛАЎ і іх світа выходзяць. З'яўляецца РУСІНА.

А ты куды?

РУСІНА. Я лепш пайду за ім!

УСЯСЛАЎ. Нікуды ты не пойдзеш.

РУСІНА. Вы праз мяне зальце ўсё крывёй! Лепш маё сэрца ёю абальцеца...

УСЯСЛАЎ. Нікуды ты не пойдзеш!

РУСІНА. Ён жа хворы!

УСЯСЛАЎ. Не проста хворы! Ён яшчэ дурны... А дурня нават Бог лячыць не зможа.

РУСІНА. Вайна, Усяслаў!

УСЯСЛАЎ. Нікуды ты не пойдзеш! Я не дазволю болей Полацк гвалціць!

РУСІНА. Вайна, Усяслаў!

УСЯСЛАЎ. Дай слова мне, што застанешся тут... Хоць свет перакупіцца! Дай слова! Пакляніся! Калі я не пачую тваёй клятвы — замкну ў цераме, пугамі звяжу! І з Полацка нікуды ты не пойдзеш... Алелька!

З'яўляецца АЛЕЛЬКА.

РУСІНА. Не трэба, любы мой... Як скажаш, бо я — твая пакорлівая

Бераг Нямігі каля Мінска.

З'яўляецца ГУСЛЯР.

ГУСЛЯР (*зноў спявае*).

На Нямізе снапы сцелюць

Галавамі,

А малоцяць жа стальнымі

Іх цапамі.

На таку жыццё кладзецца

Неспадзейна,

І душу ад цела веюць

Безнадзейна.

Берагі ў крыві Нямігі

Па калені;

Не дабро на іх пасеяў

Сейбіт жменняў.

А былі яны гусценька

Ў процьмах вузкіх.

Там засеяны касцямі

Сыноў рускіх...

З'яўляюцца ІЗЯСЛАЎ, СВЯТАСЛАЎ і войска.

ІЗЯСЛАЎ. Браты мае! Не як чужынцаў прывёў я вас да Нямігі! Гэта наша зямля! Спакон веку жылі на ёй браты Кіева і ворагі ўсім паганым!

Але воляю нячыстага ўзышоў на пасады Усяслаў! Нападаў на Пскоў, захапіў Ноўгарад! Скінуў з усіх храмаў званы! Спытаюся вас, хто яго на-

тхняе на гэта, і вы мне адкажаце: д'ябал! Вораг чалавеку! Вораг душы нашае! Вораг Богу! І ўсе, хто стаіць за яго, — таксама ворагі Богу! Дык паўстанем жа на абарону Айца нашага нябеснага! На Мінск! Секчы ўсіх мужчын, усіх дзецюкоў і тых, у каго пушок пачарнеў пад носам!

Шум бітвы.

СВЯТАСЛАЎ. Спыніся! Што ты робіш?!

ІЗЯСЛАЎ. Што хачу! Бо я старэйшы! Кіеўскі я князь! (*Да войска.*) Наперад, мая верная дружина! Дзяцей, жанчын вам аддаю на шчыт!

Ваяўнічыя поклічы. Шум бітвы.

СВЯТАСЛАЎ. Ды ўсе жанчыны на зямлі...

ІЗЯСЛАЎ. Маўчы, мой брат! Маўчы! А то я з Мінска ды ў Чарнігаў...

Шум бітвы. З'яўляецца БАЛАБОС.

БАЛАБОС. Князь! Князь! Вялікі князь! Мяне паслухай...

ІЗЯСЛАЎ. Ты хто такі?

БАЛАБОС. Я з Полацка... Завуся Балабос. Калі паслухаеш — ой добрае скажу... Пакуль ты тут забаўкі чыніш з Мінскам, як хмара чорная, сюды плыве Усяслаў... Там войска гэтэўлікі — лясоў, зямлі не бачна;

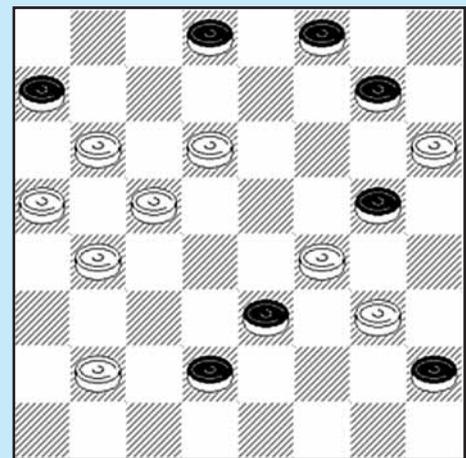
"Шашачная культура"

У "Куфры-радцы" — новыя творы і рашэнні кампазіцый мінулых выпускаў

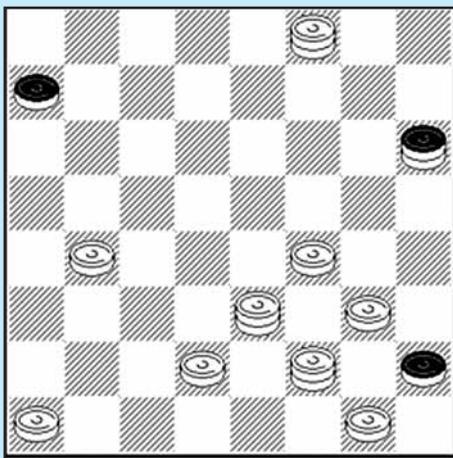
У наступным выпуску будуць аб'яўлены вынікі юбілейнага конкурсу і чарговы конкурс на лепшае рашэнне шашачных кампазіцый. Пакуль жа прапануем праверыць рашэнні кампазіцый мінулых выпускаў "Шашачнай культуры", а таксама, у якасці трэніроўкі, — самастойна рашыць новыя работы нашых аўтараў. Асобна разгледзьце творы ўзбекскага кампазітара **Іллі Вальтэра**, які працуе ў складаным жанры задач. Яго працы — разнастайныя па складанасці. У пазіцыі **№ 284** белыя пачынаюць і пазбаўляюць хадом дзве шашкі чорных. У пазіцыі **№ 285** белыя пачынаюць і пазбаўляюць хадом адну шашку чорных. У астатніх кампазіцыях белыя пачынаюць і выйграюць.

№ 286 — Мікалай Вяргейчык (Гомель). **Белыя:** а7, b6, c1, c7, d2, f6, g5, g7. (8). **Чорныя:** а5, b4, b8, d4, d8, e7, g3, h2, h4. (9). **№ 287 — Аляксандр Перавознікаў** (Рагачоў). **Белыя:** а1, b2, c7, f4, f6, g5. (6). **Чорныя:** а3, d2, d4, e3, f8, h4. (6). **№ 288 — А. Перавознікаў.** **Белыя:** b6, c5, d4, d6, e5, f4, f6, g7. (8). **Чорныя:** b2, b8, c3, d2, d8, f8, h6. (7). **№ 289 — Мікалай Ляшкевіч** (Мінск). **Белыя:** а1, а5, с1, d6, e7, f4,

f6, g3, h4. (9). **Чорныя:** а7, b4, c3, d2, d4, d8, e3, g5, h2, h6. (10). **№ 290 — Мікалай Ляшкевіч.** **Белыя:** а7, b4, b6, c3, c5, d4, e1, e7, f2, g3. (10). **Чорныя:** а3, d2, d8, e3, e5, f6, g5, h2, h8. (9). **№ 291 — Аляксандр Рэмизаў** (Мінск). **Белыя:** b4, c5, d2, d4, g3, g7. (6). **Чорныя:** а3, b2, e7, g5, h8. (5). **№ 292 — Іван Наўроцкі** (Мінск). **Белыя:** а1, а7, d6, f6, g5, h2, h4. (7). **Чорныя:** b4, b8, c7, d2, d4, e3, f2, f8. (8).

№ 283 — Міхаіл Сцефановіч.

№ 284 — Юрый Мурадаў, Віктар Шульга.

Далей — задачы **Іллі Вальтэра** (Самарканд, Узбекістан). **№ 293.** **Белыя:** дамкі а7, b8, h6; шашкі d4, e7, g7. (6). **Чорныя:** шашкі b6, c5, f4, g3, g5. (5). Белыя пачынаюць і пазбаўляюць хадом шашку чорных — be5(f8A), h2(h6), g3, f2, h4, hg3, g1 # A (e3), f6, f4, f6-g5 #. **№ 294.** **Белыя:** дамкі d6, e5, f4, f6, h8; шашкі а3, d2, e7, f2, h2. (10). **Чорныя:** шашкі а5, g3, h4, h6. (4). Белыя пачынаюць і пазбаўляюць хадом шашку чор-

мячы, шчыты, усё пікі ды шаломы... Яны ўжо заўтра будуць на Нямізе...

ІЗЯСЛАЎ (*да Святаслава*). Я — да дружыны! Ты яму аддзячыш! (*Выходзіць*.)

СВЯТАСЛАЎ. І як завуць?

БАЛАБОС. Завуся Балабос...

СВЯТАСЛАЎ. Ну і за што ж ты князя ненавідзіш?

БАЛАБОС. Які ён князь! Са смердам размаўляе, як быццам гэты смерд — ягоны брат. І людзі кажуць, што вядзьмарку гэтую, Русіну, як хлапчук не зачапіў... Няма князёў на Полацкай зямлі!

СВЯТАСЛАЎ. Табе ад Кіева, ад нас узнагарода. Як Ізяслаў сказаў. Хадзі сюды...

БАЛАБОС падыходзіць. СВЯТАСЛАЎ б'е яго кінжалам у грудзі.

БАЛАБОС. За што?! За што?..

СВЯТАСЛАЎ. За Полацк!

Бераг Нямігі. Шацёр. КНЯЗЬ УСЯСЛАЎ спіць. Над ім — РУСІНА. З'яўляецца ГУСЛЯР.

ГУСЛЯР (спявае).

На Нямізе снапы сцелюць

Галавамі,

А малоцяць жа стальнымі

Іх цапамі...

РУСІНА (спявае).

Адлятае, саколчак, адлятае,

Пакідае сакаліну, пакідае...

ГУСЛЯР (спявае).

...На таку жыццё кладзецца

Неспадзейна,

І душу ад цела веюць

Безнадзейна...

РУСІНА (спявае).

Ой, вярніся, мой міленькі,

Ой, вярніся,

Не вернешся — хоць разочак

Азірніся...

З'яўляецца скрываўлены АЛЕЛЬКА.

АЛЕЛЬКА. Князь спіць?

РУСІНА. Толькі што заснуў...

АЛЕЛЬКА. Хай спіць. Дай мне напіцца. У рэчцы аж чырвоная вада... І ўся зямля чырвоная зусім... А неба стала чорным... Крумкачы закрылі сонца, хмары і аблокі... Усё праз цябе, прыгожая... Мо лепей было табе не нарадзіцца?

УСЯСЛАЎ (*прачынаецца*). Ці ты язык свой зараз жа прыкусіш, ці я яго адрэжу!

РУСІНА. А за што? Ён праўду кажа.

АЛЕЛЬКА. Даруй мне, князь... Знядужыла дружына... Ой, сеча лютая... Замест вады ў Нямізе кроў цячэ... У ёй кіеўская з полацкай змяшалася... Да войска выйдзі, князь... Скажы што-небудзь.

УСЯСЛАЎ. Ідзі. Скажы ўсім: я зараз выйду...

АЛЕЛЬКА выходзіць.

(Да Русіны.) Падай мне плашч...

РУСІНА падае плашч.

І ў вочы паглядзі! Ты што задумала?

РУСІНА. Нічога, князь... Пра што ты?

УСЯСЛАЎ. Дай нож сюды...

РУСІНА. Які, мой княжа, нож?

УСЯСЛАЎ. Вар'ятка! Калі ты і зарэжашся перад ім, ён і тады не спыніцца ніколі! Аддай мне нож!..

РУСІНА. Як... Як ты здагадаўся?..

УСЯСЛАЎ. Я — чарадзея... Табе гэта вядома... І ведаю ўсё... Усё наперад... Нож! Нож аддай! Колькі мне паўтараць?

РУСІНА аддае нож.

Прыдумала... Вайна не праз цябе... Каб не ты, ён знайшоў бы прычыну... Ды і без прычыны кроў пачаў бы ліць. Ён без крыві не можа доўга жыць... Без гвалту, гора, страху, без вайны... Калі ўсё добра ў княстве — ён хварэе, калі бяды няма — не хоча жыць! Ён вар'ят, а ты сябе ў ахвяру задумала прынесці... Дзеля яго...

РУСІНА. Не дзеля яго..

УСЯСЛАЎ. Нічога ты не зменіш... Хай ты і я зарэжамся перад ім, а ўслед за намі Полацка палова... Ён будзе прагнуць яшчэ больш крыві... О гэтая злая д'ябальская смага!.. Чым болей п'еш, тым болей хочаш піць!.. Ты думаеш, што ён цябе кахае? Ён хоча згвалціць... Толькі і ўсяго. Каханне для душы прыносіць радасць і асалоду, калі пабачыш, што каханая твая шчаслівая — няхай сабе і з іншым, а не з табой. І гэта — радасць... Радасць ўсё адно.

РУСІНА. Я зразумела ўсё. Аддай мне нож. І не зраблю я гэтага ніколі...

УСЯСЛАЎ. Я веру (*вяртае нож і выходзіць*).

РУСІНА. Магутны Божа, зберажы яго...

З'яўляюцца ГУСЛЯР і ДЗЯЎЧАТЫ.

ГУСЛЯР і ДЗЯЎЧАТЫ (*спяваюць*).

На Нямізе снапы сцелюць

Галавамі,
А малоцяць жа стальнымі
Іх цапамі.

На таку жыццё кладзецца

Неспадзейна,

І душу ад цела веюць

Безнадзейна.

Бераг Нямігі. КНЯЗЬ УСЯСЛАЎ адзін.

УСЯСЛАЎ. Госпадзі, навучы! Дай зразумець! Калі ўдараць па правай шчацэ — падстаў левую, а як хто адніме ў цябе верхнюю вопратку — аддай яму і сарочку! Бярыце! Біце! Але — мяне! Я скаруся! Я буду цярпець... Я выцерплю! Але... Але... Але... Я — князь... І Полацк мяне лічыць бацькам! Як? Як павінен я пачуваць сябе, калі гвалцяць дачок і б'юць тваіх маці і бацьку?.. Госпадзі, навучы... Госпадзі, дай зразумець...

Доўгая паўза. Звяртаецца пасля да войска.

Люд полацкі! Браты мае родныя! Ізноў гора і кривавая бяда прыйшлі да нас няпрошанымі гасцямі. Страшнае на зямлі нашай чыніцца... Брат нішчыць брата, родны забівае роднага, хрысціянін сячэ хрысціяніна... Бацька Ізяслава — Яраслаў, паміраючы, даў заповіт любіць адно аднаго, і тады Бог будзе з намі. Аднак Ізяслаў не жадае гэтага! Ёе прывёў да сцен Мінска сваіх ратнікаў. Ён загадаў перабіць у горадзе ўсіх мужчын і падлеткаў. Дзецям секлі галовы! І калі мы не спынім яго — ён пойдзе далей спускацца і руйнаваць зямлю полацкую, забіваць нашых сыноў, а нашых жонак і дачок аддаваць сваім наймітам на шчыт, каб іх гвалцілі і прадавалі ў рабства печанегам. Мы спынім іх! І кожны палачанін, нават калі будзе тапіцца ў Нямізе, пацягне за сабой на дно і лютага Яраславіча... Усе — да Нямігі! На апошні бой!

Ваяўнічыя поклічы. З'яўляецца АЛЕЛЬКА.

АЛЕЛЬКА. Князь Усяслаў, тут да цябе пасланнік...

УСЯСЛАЎ. І ад каго?
АЛЕЛЬКА. Ад князя Ізяслава.

УСЯСЛАЎ. Гані яго!

З'яўляецца Святаслаў.

СВЯТАСЛАЎ. А можа, перш паслухай? Я князь усё ж, а не дружыннік прасты.

УСЯСЛАЎ. Ну, кажы...

СВЯТАСЛАЎ. Скрывавілі Нямігі берагі, і сэрца маё беднае кривавіць...

УСЯСЛАЎ. Не я пачаў...

СВЯТАСЛАЎ. Ды і не я таксама! Я здолеў Ізяслава ўгаварыць адвесці войска пад Смаленск, да Оршы, калі свае ты адвядзеш пад Полацк...

Жанчын, дзяцей ніхто чапаць не будзе... Што зроблена — тое зроблена... Досыць. Пад Оршаю, на беразе Дняпра, сустрэцца трэба нам на перамовы. І мір здабыць...

УСЯСЛАЎ. Ну дык прыходзьце ў Полацк.

СВЯТАСЛАЎ. Не хоча Ізяслаў: табе не верыць.

УСЯСЛАЎ. А я яму павінен буду верыць?

СВЯТАСЛАЎ. Ён — князь у Кіеве і першым слова кажа. Перад дружынаю ён крыж пацалаваў, пакляўся, што не зробіць табе шкоды... Я ж перад табой клянуся: кажу праўду. Твой крыж нацельны дай пацалаваць.

УСЯСЛАЎ здымае з сябе крыж. СВЯТАСЛАЎ цалуе крыж, здымае свой і перадае УСЯСЛАВУ.

Клянуся: шкоды не зраблю табе. Спатрэбіцца — абарану ад шкоды.

УСЯСЛАЎ. Хай будзе так.
З'яўляецца АЛЕЛЬКА.

АЛЕЛЬКА. Войскі ад Мінска, княжа, адступаюць... Іх даганяць?

УСЯСЛАЎ. Не! Нашы ад Нямігі адвядзі.

АЛЕЛЬКА. Нашто?
УСЯСЛАЎ. Загад мой чуеш?

АЛЕЛЬКА. Даруй мне, князь...
АЛЕЛЬКА выходзіць.

СВЯТАСЛАЎ. Будзем маліцца, каб з'явіўся мір.

СВЯТАСЛАЎ абдымае УСЯСЛАВА і яны выходзяць. Вяртаецца АЛЕЛЬКА.

АЛЕЛЬКА. Князь крыкнуў — і слуга адразу ж змоўк, а воўк у авечай скуру — той жа воўк...

Бераг Дзвіны перад палацам у Полацку.

КНЯЗЬ УСЯСЛАЎ і РУСІНА.

РУСІНА (*спявае*).

Ой, вярніся, мой міленькі,

Ой, вярніся.

Не вернешся — хоць разочак

Азірніся.

УСЯСЛАЎ. Чаму тужліва так? Ты плачаш?

РУСІНА. Я не плачу.

УСЯСЛАЎ. Я адчуваю гэта... Чым

весьлей смяешся зараз ты, тым больш слёзы ў сэрцы закіпаюць...

РУСІНА. Не едзь туды... Не едзь у Оршу, любы...

УСЯСЛАЎ. Супакойся. Усё будзе добра. Як жа мне не ехаць?

РУСІНА. Я сэрцам прадчуваю: будзе гора...

УСЯСЛАЎ. Чым на Нямізе, большага не будзе.

РУСІНА. Я адчуваю: мне цябе не ўбачыць, калі паедзеш ты да іх у Оршу...

УСЯСЛАЎ. Я, як і ты, Русіна, — чарадзея. Як і табе, Бог даў мне прадчуванне. Яно кажа: усё са мною будзе добра...

РУСІНА. А мне: я цябе не ўбачу на гэтым свеце больш...

УСЯСЛАЎ. Вядома. Калі збяжыш куды-небудзь, як толькі я паеду.

РУСІНА. Вазьмі мяне з сабой...

УСЯСЛАЎ. Ды што ты? Гэта ж будзе здзек — для Ізяслава, наўмысны, злосны, страшны і нахабны.

РУСІНА. Так, гэта праўда, любы, гэта праўда... Тады... Зрабі, каханы, так, каб ты паехаў і са мной застаўся...

УСЯСЛАЎ. І што зрабіць?

РУСІНА. Пакінь ты мне дзіцятка...

РУСІНА падымаецца і скідае з сябе плашч.

РУСІНА (спявае).

Я табою, мой міленькі, нацешуся,

І на тварык я твой белы нагляджуся...

Бераг Дняпра пад Оршай. З'яўляюцца КНЯЗЬ ІЗЯСЛАЎ, КНЯЗЬ УСЯСЛАЎ і АЛЕЛЬКА.

ІЗЯСЛАЎ. Вітаю Полацк светлы на Дняпры! Няхай яго блакітная вада знясе ў мора ўсю варожасць нашу!

УСЯСЛАЎ. Што князь сказаў — жаданне майго сэрца.

ІЗЯСЛАЎ. Віна для князя! *УСЯСЛАВУ подносяць чару.*

УСЯСЛАЎ. Дзе князь Святаслаў?

ІЗЯСЛАЎ. У Кіеве. Па неадкладнай справе.

УСЯСЛАЎ. Шкада, шкада... Я абяцаў з ім выпіць...

ІЗЯСЛАЎ. Са мною выпі.

УСЯСЛАЎ. Без яго — не піць... Таксама абяцаў.

ІЗЯСЛАЎ. Нядобра. Госцю з паклонам чару падаюць... Ён адмаўля-

ецца. Ці ветліва, мой княжа?

УСЯСЛАЎ. Ёсць звычай продкаў: вып'е гаспадар з той чары, што падалі яго госцю, а госць гаспадара прыгубіць чару...

ІЗЯСЛАЎ. Ты не паспеў прыйсці і ўжо абразіў, сказаўшы, што атруту я наліў...

УСЯСЛАЎ. Я не казаў так. Звычай ёсць такі.. Без Святаслава піць віно не буду. Ды і з размовай трэба пачакаць. Мне падаецца, князь, ты не ў гуморы.

ІЗЯСЛАЎ. Што ж зробіш? Давядзецца аднаму... (*П'е віно і раптам згінаецца*).

Мне млосна, млосна... Божа! Памажыце!!!

УСЯСЛАЎ і АЛЕЛЬКА кідаюцца да ІЗЯСЛАВА і падтрымліваюць яго пад рукі. З усіх бакоў з'яўляюцца СТРАЖНІКІ і хапаюць за рукі УСЯСЛАВА і АЛЕЛЬКУ.

Трымайце іх! (*Да Усяслава*.) Ну, а цяпер ты вып'еш?

УСЯСЛАЎ. Ты ж крыж пацалаваў...

ІЗЯСЛАЎ. Пацалаваў! Але не так, а дагары нагамі. І гэта іншы знак... Не цалаваў святое я распяцце!

УСЯСЛАЎ. Ты іншае, мой брат, пацалаваў...

ІЗЯСЛАЎ. У поруб іх!

АЛЕЛЬКА (*заплакаў*). Не трэба, не, не трэба!..

УСЯСЛАЎ. Ты што, Апелька?! Сорам...

АЛЕЛЬКА (*плача*). Не хачу! Князь Ізяслаў...

ІЗЯСЛАЎ. У поруб іх!

АЛЕЛЬКА. Не трэба! Князь Ізяслаў...

Страціў прытомнасць. Паваліўся на падлогу.

ІЗЯСЛАЎ (*паказвае на Апельку*). Вось гэта ваша моц. Моц Полацкага княства. (*Да стражнікаў*.) Чаго вы сталі? Прыбярыце падлу!

Два СТРАЖНІКІ цягнуць АЛЕЛЬКУ за ногі. Той нечакана падхапіўся, выхапіў з похваў стражнікаў мячы, забівае іх, б'ецца з астатнімі.

ІЗЯСЛАЎ. Схапіць яго! Забіць! Забіць паскуду!

АЛЕЛЬКА. Даруй мне, князь, ды я цябе пакіну...

Адбіваецца і знікае.

ІЗЯСЛАЎ (*паказвае на Усяслава*). Звязаць яго — і на плыту у Кіеў! Там з дубу цесны поруб для яго зрубіць і хай сядзіць да скону! Усё! Вядзіце!

УСЯСЛАЎ. Няхай табе даруе Бог!

Для пераважнай большасці айчынных прыхільнікаў гістарычнай літаратуры імя Наталлі ГОЛУБЕВАЙ не прабуе “расшыфроўкі”. Кандыдат гістарычных навук, член Саюза пісьменнікаў Беларусі і Беларускага саюза журналістаў, яна, з’яўляючыся намеснікам начальніка ўпраўлення сацыяльна-культурнай сферы апарата Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь, актыўна працуе ў прыгожым пісьменстве. Размову нашу з Наталляй Аляксандраўнай мы пачалі з прыемнай навiны: не так даўно яна вярнулася з Эстонiі, дзе атрымала дыплом міністра культуры гэтай краiны Лайне Янеса і падзяку ад мэрыi горада Нарвы.

каламi // У сакалiнай сям’i, у царстве дзейсных дзiў”. Калi ж з’явілася магчымасць гаварыць праўду, прышло не толькi расчараванне ў тагачасны грамадстве, але ж і супрацьстаянне некаторых сацыяльных груп.

Цi больш даўняя гiсторыя. Вы, напрыклад, нi ў адной з ордэнскiх нямецкiх хронiк (а яны добра захавалiся), нi ў архiвах Расiі ды iншых краiн не знойдзеце звестак аб бiтве

най асобе, падзеi. У любым выпадку, ад таго, як чытач успрымае твор, складваецца i ягонае ўяўленне пра нашу мiнуўшчыну.

— **Наколькi важную ролю ў працесе фармiравання мастацкага прачытання гiстарычнай постацi выконваць тыя ж архiўныя фонды?**

— Сёння iснуе шмат архiваў, з’явілася мноства матэрыялаў, недаступных раней. Але ж, як паказвае

перыяд так званых “кнiжных развалаў”, калi прылаўкi запаланiла кнiга з немудрагелiстым сюжэтам, “лёгкае чытво”, i ўжо пачаў складацца нейкi стэрэатып: гэта, маўляў, i ёсць сучасная лiтаратура. Такiя павароты адмоўна адбiліся на агульным стане пiсьменнiцкага працэсу, у тым лiку сучаснага беларускага. Як можна выправiць гэтую сiтуацыю?

— Ведаецца, са стабiльнасцю жыцця ў грамадства заўсёды вяртаецца i iмкненне да больш глыбокага пазнання ўсяго, што адбываецца вакол. Гэта адчуваецца i праз лiтаратурныя творы. У апошнiя гады з’явіліся цiкавыя аўтары i работы. Але ж страчана шмат, i добра, што на дзяржаўным узроўнi прымаюцца адпаведныя меры, каб падтрымаць лiтаратурны працэс, прадаставiць маг-

Каб склаўся

Трактоўка аўтара 6500 імёнаў Беларусі

Пасьянс гiсторыi

Што не пралiчыш рэйтынгамi?

— Як вядома, 2010-ы ў Еўрасаюзе аб’яўлены годам кнiгi. Адпаведна, i ў Эстонiі праводзiцца мноства мерапрыемстваў у рамках абвешчанага там года чытання. Прыемна, што на iх у маёй асобе была прадстаўлена i беларуская лiтаратура. Самi мерапрыемствы дазволiлі яшчэ раз пацвердзiць, што iнтарэс да кнiгi — ёсць. Да ўсяго, пераканалася: у свеце адбываецца вельмi дынамічны лiтаратурны працэс, калi ўсё большую вагу i папулярнасць набываюць тыя творы, што маюць змест глыбокi i прасякнуты разважаннем. Гэта значыць, лiтаратура не становiцца прасцейшай, а наадварот, — больш iнтэлектуальнай, змястоўнай: як i ў “самыя кнiжныя” перыяды савецкага часу, чытачоў турбуюць агульначалавечыя пытаннi вайны i мiру, няпростыя мiжсабовыя стасункаў...

— **А цi можна назваць пэўныя краiны, чыя аўтары лiдзiруюць у сусветнай пiсьменнiцкай прасторы ў тых цi iншых жанрах, адпаведна, карыстаючыся поспехам у чытача?**

— Лiтаратура не мае нацыянальных межаў, i асноўным крытэрыем запатрабаванасцi кнiгi застаецца яе цiкавасць, а галоўным “суддзёй” пiсьменнiка — чытач. Напрыклад, творы вядомай пiсьменнiцы Майму Берг, прадстаўнiцы сучаснай эстонскай лiтаратуры, выдадзены ў Расiі не малым тыражом у перакладзе з эстонскай мовы, а таксама — у шматлiкiх еўрапейскiх краiнах на нямецкай, фiнскай, шведскай, англiйскай, галандскай мовах. I не мае значэння, што творы напiсаны на эстонскай мове прадстаўнiцай маленькай краiны i тычацца вельмi складаных сацыяльных пытанняў набываюць душэўнай незалежнасцi. Галоўнае — гэта цiкава, карыстаецца поспехам у чытача, запатрабавана на кнiжным рынку.

Тая шматтэмнасць, якая прадстаўлена сёння ў лiтаратурнай прасторы, падкрэслiвае, што любая з лiнiй — прыманная, калi змястоўна i цiкава прапанавана аўтарам. I наадварот. Звярнiце ўвагу: лiдэрам кнiжных продажаў па-ранейшаму застаецца дэтэктыўная лiтаратура. Але ж, калi хочаш прачытаць дэтэктыў, як кажуць, для душы, здымаеш з палiцы кнiгi Дафны Дзюмар’е, Вiктара Канiнга, Юльяна Сямёнава, як, мiж iншым, пры наяўнасцi на нашых тэлеканалах фiльмаў-клонаў гэтага жанру, у сто пяты раз хочацца паглядзець класiчнае “Месца сустрэчы змянiць нельга”. Мiane вельмi здзiвіла, калi ў водгуках чытачоў, што збiраюцца штотыднёва ў бiблiятэках, у раздзеле “Самая сумная кнiга” трапiліся назвы твораў некаторых “раскручаных” аўтараў-дэтэктыўшчыкаў. Гэта пераконвае: у кожным жанры ёсць шмат кнiг, але ж запатрабаваны заўсёды застаецца талент, якi зразумелы для ўсiх i ва ўсе часы.

Лiтаратура факта АБО “СКАРБОНКА ТЭМ”?

— **Што да гiстарычнай тэмы ў лiтаратуры, дык пра гэты жанр таксама вядзецца шмат спрэчак. У сваiх iнтэрв’ю вы неаднойчы падкрэслiвалi, што гiсторыя — гэта самая канкрэтная навука, дзе ёсць дакладны факт. Некаторыя ж лiтаратары сцвярджаюць, што гiсторыя — “скарбонка тэм” i iдэй, якiя могуць быць усяго толькi “нагодамi” для стварэння ўласных твораў...**

— Гiстарычная тэма заўсёды i ва ўсе часы была цiкавай для пiсьменнiка. У мяне яна таксама выклiкае iнтарэс. I вельмi прыемна, што ў час паездкi, дзе я, у першую чаргу, прэзентавала гiстарычныя творы, яны выклiкалi цiкавасць, асаблiва — кнiга “На раздарожжы двух шляхоў”. У ёй апавядаецца пра рэальных асоб, што ўвайшлi ў гiсторыю, у тым лiку Беларусі i Эстонiі. Напрыклад, Тэадор Нарбут, ураджэнец вёскi Шчара Лiдскага павета, — не толькi блiскучы даследчык гiсторыi лiтоўскага народа, культуры, этнаграфiі, але i выдатны iнжынер-фартыфікатар, якi прымаў удзел у будаўнiцтве першакласных крэпасцяў у Рэвелі (Талiн) i ў Бабруйску напярэдаднi вайны 1812 года...

— **Але ж ставiцца да гiстарычнай тэмы трэба вельмi асцярожна i адказна...**

— Так, безумоўна, перад намi — “скарбонка” тэм i iдэй, якiя падштурхоўваюць аўтара да стварэння таго цi iншага твора. Сюжэт, вобразы, чалавечыя стасункi — усё гэта ствараецца ўяўленнем пiсьменнiка на падставе вивучэння канкрэтных гiстарычных падзей. Але ж калi ён бярэцца за адлюстраванне гэтых самых падзей, вось тут павiнна быць i глыбiна даследаванняў, i iмкненне да максiмальнай аб’ектыўнасцi. Лепш не закранаць тое, у чым няма ўпэўненасцi.

Толькi на нашай з вамi памяцi шмат з’яў, калi, каб дагэдзiць колiшнiм iдэалагiчным канцэпцыям, стваралiся вобразы гiстарычных дзеячаў або пэўных падзей, якiя не адпавядалi сапраўднасцi. Не засталiся ўбаку i лiтаратары. Успомнiм такую тэму, як “Ленiнiяна”, або творы, дзе ўсхваляўся “правадыр усiх часоў i народаў” Сталiн, чый вобраз уславiла нават пэтка Наталля Арсеньева разам з Максiмам Танкам ды Мiхасём Клiмковiчам у 1940 годзе ў “Пэтычным лiсце I.В. Сталiну”. Там ёсць такiя радкi: “Родны Сталiн, ты здаўна жыў у думках, мiж намi, // Ты ў сэрцах нашых прагных словы праўды будзiў, // А сёння ўзяў нас, каб лятаць са-

на Чудскiм возеры. Яе слядоў, якiх-небудзь артэфактаў не знайшлi i археолагi, што вельмi скрупулёзна даследавалi дно возера. Але ж мы на поўным сур’ёзе вивучалi гэты падзеi ў курсе гiсторыi, глядзелi адпаведны фiльм, дзе быў таксама створаны гераiчны вобраз Аляксандра Неўскага — вельмi спрэчнай насамрэч гiстарычнай постацi.

I НАВАТ МАНЕРЫ IМПЕРАТАРА

— **Гэтым тлумачыцца i адказнасць аўтара таго цi iншага твора за стварэнне пэўнага мастацкага вобраза?**

— Адлюстраванне вобраза мiнулага, на мой погляд, павiнна быць найбольш адказным. У нас, на жаль, на памяцi розныя вольныя трактоўкi постацi Еўфрасiнi Полацкай, Барбары Радзiвлi i гэтак далей. У сваёй кнiзе “На раздарожжы двух шляхоў”, дзе прысутнiчаюць гiстарычныя асобы — скажам, ваенны мiнiстр Барклай дэ Толi, расiйскай iмператар Аляксандр I, — я на падставе вивучэння архiўных матэрыялаў пасяджэнняў ваенных саветаў, iншых дакументаў iмкнулася перадаць не толькi агульны настрой таго часу, але ж i манеры, уземаадносiны, мову. Мне хацелася, каб фiгуры мiнулых стагоддзяў гаварылi сваiмi словамi, каб захавалiся дух той эпохi. Пiсьменнiк наогул павiнен памятаць, што нясе адказнасць за сфармiраванае ўяўленне аб гiстарыч-

практыка, з iмi павiнны працаваць падрыхтаваныя даследчыкi. На жаль, мы бачым, як нярэдка з той цi iншай справы выцягваецца адзiн лiст, што змяшчае цiкавую iнфармацыю, i на гэтым робiцца сенсацыя, а ўсё астатняе не бярэцца пад увагу. Але ж падобны падыход небяспечны.

Напрыклад, у свой час было вельмi шмат абмеркаванняў вакол бiтвы пад Оршай (верасень 1514 г.), якая падавалася як вялiкая перамога войска ВКЛ пад кiраўнiцтвам гетмана Канстанцiна Астрожскага над маскоўскiмi палкамi. Але ж у агульным кантэксце гiстарычных падзей яна ўжо нiчога не вырашала. Пасля падзення Смаленска (лiпень — жнiвень 1514 г.) усё больш адчуваецца ўзвышэнне i перавага Масквы. I гэтая адзiная перамога, на жаль, не давала ВКЛ шанцу пазбегнуць гiстарычнага проiгрышу ў супрацьстаяннi з суседняй дзяржавай.

Гiсторыя — нiбы пасьянс, у якiм абавязкова ўсё павiнна сысцiся i апынуцца на сваiх месцах, а тое, што адбывалася ў ёй спрэчнага, павiнна быць “працай над памылкамi” i не з’яўляцца яблыкiм разладу.

Асноўны крытэры: ЦiКАВА АБО НЕ

— **Але ж лiтаратурны працэс — вельмi складаная справа. Ён, як i грамадства, зведаў усе перыпетыi часу, да прыкладу, перажыў**

чымасць заявiць аб сабе, вярнуць аўтарытэт слову, яго традыцыям, якiмi багатае беларускае пiсьменства. Але ж сёння такi час, калi ва ўсiм свеце iснуюць прамыя ўзаемаадносiны памiж выдаўцом i аўтарам. I асноўным крытэрыем у iх — цiкава тое, што ты пiшаш, альбо не.

— **Гэта добра цi дрэнна?**

— Мне асабiста такi падыход iмпануе. Аўтара ён прымушае быць больш адказным за зробленае, спадзяецца толькi на сябе, на ўласны талент i працаздольнасць. Гэта стварае i добрыя ўмовы для канкурэнцыi, якая i вылучае са значнай колькасцi аўтараў тых, хто пiша i сапраўды варты стаць пiсьменнiкам.

Але ж ваша пытанне — глыбейшае. Хочам мы таго цi не, грамадства становiцца больш прагматычным, рацыянальным i будзе рухацца ў бок пашырэння ролi электронных сродкаў iнфармацыi, Iнтэрнета, iнтэлектуалiзацыi грамадства, i лiтаратар павiнен не толькi iсцi ў нагу разам з гэтымi працэсамi. Любы пiсьменнiк — яшчэ i аналітык, якi бачыць далей i глыбей за iншых. I ў выiгрышы апынецца, безумоўна, той, хто зможа адчуць i дух часу, i яго тэндэнцыi. Але ж прысутнiчае i iншы аспект. Сёння трэба даць пiсьменнiку сацыяльныя гаранты, каб лiтаратурная дзейнасць не адбывалася на ўзроўнi заняткаў у вольны ад працы час, патрэбна вельмi шмат укладаць у творчую моладзь, каб не страцiць сувязi пакаленняў.

— **Ведаю, што ў вас яшчэ ёсць i тэлераэкт, таксама пэўным чынам звязаны з лiтаратурай. Гэта таксама аналітыка творчасцi праз “сродкi iнтэлектуалiзацыi грамадства”?**

— Калi мы разам з творчай групай пачыналi працаваць па заказе Мiждзяржаўнай тэлерадыёкампанiі “Мiр” над праектам, што ўключае 24 фiльмы пра славiнскыя выхадцаў з зямель Беларусі, дык часам даводзiлася чуць: “Ну хто там у вас ёсць? Скарына, а яшчэ?..” Але калi мы ў адказ выдалi спіс з шасцi з паловай тысяч iмёнаў нашых суайчыннiкаў, якiя зрабiлі ўнёсак у развiццё сусветнай цывiлiзацыi (сярод iх — не толькi дзеячы культуры, а i стваральнiкi падводных лодак, ракетнага рухавiка, вядомыя навукоўцы, палiтычныя дзеячы), усе былі проста агаломшаны. Уявiце сабе, як складана выбраць усяго толькi 24 персоны!

Адначасова рыхтуецца да выданняў i выдавецтва “Беларуская энцыклапедыя” iмя Пётруся Броўкi кнiга “Беларусь у кантэксце сусветнай цывiлiзацыi. Суайчыннiкi”, дзе таксама зроблена спроба стварыць грунтоўны даведнiк аб нашых талентах розных часоў.

Тацияна КОМАНОВА

Адраджэнне і развіццё сяла: сацыякультурны зрээ

Гэтым разам шлях камандзіроўкі нашага карэспандэнта пралягаў на Брэстчыну. А менавіта — у Камянецкі раён, дзе, згодна з Дзяржаўнай праграмай адраджэння і развіцця сяла, плануецца да канца года ўвесці тры аграгарадкі. І тады іх у раёне будзе ўжо семнаццаць.

Я праехаў па некаторых паселішчах раёна, паглядзеў на адрамантаваныя дамы культуры і сельскія бібліятэкі. Да гонару кіраўніцтва аддзела культуры мушу зазначыць, што пабачыў не “пацёмкінскія” вёскі, а тыя аграгарадкі, маршрут у якія выбіраў самастойна. Таму і змог на свае вочы пабачыць і, наколькі гэта магчыма за час паездкі па раёне, унікнуць у шматлікія праблемы культурнага жыцця.

А хвалююць іх, найперш, як пытанні рамонту некаторых сельскіх дамоў культуры, так і праблемы з належнай матэрыяльна-тэхнічнай базай. Да таго ж, на Камянецчыне востра не стае спецыялістаў і ў клубнай, і ў бібліятэчнай сферы.

Народ пытаецца і прапануе

“Вада ліецца са столі...”

Пад час традыцыйнага сацыялагічнага апытання пераказнаўся, што вясковыя жыхары не горш за мясцовых работнікаў галіны ведаюць і разумеюць праблемы, якія замінаюць сацыякультурнаму развіццю сельскіх паселішчаў.

Школьнікі аграгарадка “Вайская”:

— Бібліятэкар у нас вельмі добрая, заўсёды параіць, якую кніжку ўзяць, праводзіць з намі цікавыя гутаркі аб прачытаных творах... Засмучае адзінае: зламаўся камп’ютэр ва ўстанове. Заўсёды карыстаемся ім для набору тэксту, для выхаду ў Інтэрнет і для камп’ютэрных гульняў. Калі яго адрамантуюць?..

Святлана, жыхарка аграгарадка “Дзмітравічы”:

— У нашым СДК адноўлена толькі адна дыскатэчная зала. У глядзельнай — старыя крэслы, працякае дах, вада літаральна ліецца са столі. Ды і кабінеты ў СДК таксама патрабуюць рамонт. І яшчэ хацела б спытацца: калі ўжо знойдуць дырэктара ў наш Дом культуры? А то ўся праца “вісіць” на адным Аляксандру Кунцу, які тут “і швец, і жнец”...

Сяргей, рабочы аграгарадка “Дзмітравічы”:

— У бібліятэцы нядаўна ўсталявалі камп’ютэр — можна набраць і раздрукаваць тэкст. Шкада, што няма Інтэрнета: ва ўстанове адсутнічае тэлефон, таму немагчыма падключыцца да Сеціва. Ці зменіцца што бліжэйшым часам?..

Марыя, жыхарка вёскі Каралін:

— Добрыя ў нас клуб і бібліятэка, не горшыя, чым у аграгарадках. Але не стае работнікаў у клубе. Ды і ў іншых вёсках, чула, таксама ёсць падобныя праблемы. А кадры, як кажуць, вырашаюць усё...

Юбілей святкуюць, але без СДК

“Агмень культуры” ў аграгарадку “Вайская” (у адным будынку — СДК і бібліятэка) выглядае для прыезджага даволі прывабна: дзякуючы рамонт фасад — як новы. Але рамонт, як аказалася, усіх праблем не вырашыў.

Да прыкладу, аграгарадок здаўся яшчэ два гады таму, а глядзельная зала на сто дваццаць месцаў Дома культуры і па сёння неахайная. Ды і як яе яшчэ ахарактарызаваць, калі трэба рамантаваць столь, замяняць падлогу і вокны? Старая мэбля стаіць у танцавальнай зале. Як каза дырэктар СДК Любоў Міхнавец, рамонт іхняй установе вельмі патрэбны:

— Праводзім усе нашы мерапрыемствы ў танцавальнай зале, — распавяла мне Любоў Іосіфаўна, — але гэта, зразумела, не выйсе: не можам запрасіць да нас выступіць які-небудзь калектыў з раёна, ды і шмат людзей у той зале не змесціш...

На сваёй пасадзе Любоў Міхнавец ужо восем гадоў. Пры ўстанове наладжана дзейнасць гурткаў розных накірункаў, ды і з планам платных паслуг дырэктар СДК спраўляецца. Тутэйшыя культурныя работнікі зарабілі летась больш за чатыры мільёны рублёў.

Асноўны прыбытак установе прыносіць дыскатэка. Праўда, сёння яе наведваюць не так ужо і шмат людзей: 20 — 25 чалавек. А вёска ж немалая: каля тысячы жыхароў. Але, па словах Любові Іосіфаўны, летам сітуацыя кардынальна змяніцца: прыедуць студэнты і школьнікі. Вось тады на дыскатэцы, як кажуць, яблыку не будзе дзе ўпасці. Да таго ж, дырэктар СДК плануе распачаць дыскатэкі для дарослых і спадзяецца такім чынам таксама зарабляць грошы.

Ёсць у ДOME культуры яшчэ дзве платныя паслугі: віншаванні імяніннікаў, юбіляраў. Праўда, яны пакуль не надта карыстаюцца попытам. Калі летась культурныя работнікі чатыры разы віншавалі імяніннікаў, дык за гэты год ніхто з вясцоўцаў падобнай паслугі так яшчэ і не заказаў. Прычыны адсутнасці попыту тут ніхто не высвятляў: усё ж маркетынгавы аналіз, як і прагноз прыбыткаў, у вясковых умовах яшчэ далёкі ад ідэалаў...

І апошні нюанс, на які хацеў бы звярнуць увагу. Любоў Міхнавец у свой час скончыла Ляхавіцкі саўгастэхнікум. Як высветліў потым, шмат дзе ў раёне не хапае спецыялістаў, ёсць вакантныя месцы ў СДК і СК на пасадзі дырэктараў, мастацкіх кіраўнікоў, акампаніятараў...

Бібліятэка без чытальнай залы

Загадчык бібліятэкі аграгарадка “Вайская” Галіна Мазалеўская да пенсіі працавала загадчыкам клуба: па спецыяльнасці яна харавік-дырыжор — скончыла ў свой час культасветвучылішча ў Гродне. Мабыць, таму і план платных паслуг выконвае з лёгкасцю. У гэтым і найноўшая тэхніка дапамагае.

— Таму і перавыканалі летась план. Сёлета мы ўжо зарабілі 400 тысяч рублёў з планавых 800, — распавядае Галіна Сцяпаняўна. — Найбольш запатрабаваны ў наведвальнікаў Інтэрнет і камп’ютэрныя гульні.

Але камп’ютэр у бібліятэцы цяпер стаіць напаяразабраны: без сістэмнага блока, які рамантуецца. Няма ва ўстанове і сканера з ксераксам — толькі прынтэр. Хапае і іншых праблем: малы бібліятэчны пакой не дазваляе размясціць тут сталы для чытання, таму ўсе пасяджэнні сямейнага клуба “Крыніца”, які створаны пры бібліятэцы, ладзяцца ў танцавальнай зале СДК.

Як расказала мне дырэктар ЦБС Ларыса Хухлаева, з якой сустрэўся пасля паездкі па раёне, рамонт сістэмнага блока для камп’ютэра бібліятэкі аграгарадка “Вайская” завершаны, усе работы ўжо аплачаны. А што да адсутнасці чытальнай залы ў тых аграгарадках, дзе мне давялося пабыць цягам камандзіроўкі, дык падобная праблема, па словах дырэктара ЦБС, існуе толькі ў гэтых паселішчах.

Кіраўнік з газонакасілкай

Наступны прыпынак — аграгарадок “Дзмітравічы”. Выйшаў з машыны, а мне насустрач... газонакасільчык. Аказалася, гэта супрацоўнік мясцовага СДК Аляксандр Кунц. Ён з’яўляецца кіраўніком народнай вакальнай студыі “Версія”, на палову стаўкі працуе мастацкім кіраўніком, больш за тое — фактычна з’яўляецца выконваючым абавязкі дырэктара.

— Трэба, каб быў парадак не толькі ўнутры СДК, а і звонку! — аўтарытэтная заявіў мне Аляксандр Аляксандравіч. — Бензакасілка, дарэчы, набыта за сродкі ад платных паслуг. Раней каса толькі была. Вось гэта была яшчэ тая праца!

Але вярнуся да кадравых праблем установы культуры. Акрамя, як ужо згадваў, вакантнай пасады дырэк-

іхні СДК на дыскатэкі прыязджаюць нават з Гродна.

Але не пра гэта зараз гаворка. Засмучае супрацоўніка ўстановы культуры той факт, што застаўся яшчэ ладны кавалак рамонтных работ: трэба давесці да ладу дах у глядзельнай зале, замяніць там падлогу, крэслы, “адзенне” сцэны. Пра тое, што трэба адрамантаваць яшчэ шэраг кабінетаў у СДК, Аляксандр Аляксандравіч і не ўзгадваў: гэта, на яго думку, яшчэ больш аддаленая перспектыва.

Мы гутарылі ў глядзельнай зале, а час ад часу было чуваць, як на падлогу падалі кроплі вады са столі, хоць дажджу ў гэты дзень не было. Аляксандр Аляксандравіч распавёў, як ён “перамяшчаецца” па ўсім памяшканні з вёдрамі і поліэтыленам пад час навальніцы... Да таго ж, са столі небяспечна адвальваецца тынкоўка.

Замест тэлефона — падключэнне мабільнага?

Дзмітравіцкую сельскую бібліятэку ўзначальвае Надзея Данілюк — бібліятэкар з больш чым 20-гадовым стажам: у свой час скончыла Інстытут культуры. Цяпер Надзея Іванаўна ўжо пенсіянерка.

Установа мае неаблігі фонд: каля 8000 экзэмпляраў. А ў сакавіку тут з’явіўся камп’ютэр з прынтэрам, таму

Што найперш: рамонт або бібліобус?

Калі няма ўстаноў,

Райвыканкамаўская “лятушка” з “К”

тара, няма ва ўстанове і мастацкага кіраўніка. Па словах Аляксандра Кунца, ён ужо “перажыў” шэсць дырэктараў Дзмітравіцкага СДК. Паказальны момант.

Слабая і матэрыяльная база. Хоць, нагадаю, Дзмітравічы — аграгарадок мінулага года. Так, СДК выглядае звонкі даволі прыстойна, і замест звычайных вокнаў тут — шклопакеты. Адрамантавана танцавальная зала, дзе ўсталявана доб-

і план платных паслуг павысіўся амаль у два разы: калі летась установа зарабіла 400 тысяч рублёў, дык на гэты год паказчык складзе каля 700 тысяч.

У бібліятэцы, акрамя камерцыйнага фонду, можна ўзяць напрокат DVD, набраць тэкст, а таксама — падключыцца да аднаго з мабільных аператараў. Плата за падключэнне — 10 тысяч, з якіх пяць ідуць у “залік” плана платных паслуг установа. Як раска-

атрымалі толькі 79 кніг), да таго ж, тут таксама працякае дах. Няма Інтэрнета і тэлефона, адсутнічае чытальная зала. Праблема — банальная, як і ў першым аграгарадку: пакой бібліятэкі — невялікі, дзе, як кажуць, не разгарнешся.

Па словах Надзеі Іванаўны, зона яе абслугоўвання — восем вёсак, і, натуральна, не вельмі зручна наведваць іх у любое надвор’е. Як расказала мне пасля Ларыса Хухлаева, паводле абласной праграмы, на гэты год запланавана выдзяленне бібліобуса Камянецкай ЦБС. У раёне — больш за 230 населеных пунктаў, і многім бібліятэкарам аўтаўстанова, натуральна, аблегчыць жыццё.

Усе пытанні, якія з’явіліся ў мяне пасля наведвання аграгарадкаў раёна, агучыў на райвыканкамаўскай “лятушцы”, зынічыяванай “К”. У ёй прынялі ўдзел старшыня Камянецкага раённага выканаўчага камітэта Андрэй ПІСАРЫК, начальнік аддзела культуры Мікалай ГРОМІК, дырэктар раённага метадычнага цэнтру Таццяна КІТАЕЎСКАЯ.

Не магу не адзначыць, што наша размова ў райвыканкаме атрымалася вельмі шчырай і нязмушанай. Андрэй Пісарык працуе на сваёй пасадзе толькі год, але да драбніц ведае ўсе нюансы сацыякультурнага жыцця Камянецчыны.

Сельскі Дом культуры аграгарадка “Дзмітравічы”.

рая апаратура: дынамікі, мікшэрны пульт, дым-машына. На дыскатэку прыходзяць па 120 чалавек кожную суботу! Кантраст з СДК аграгарадка “Вайская” відавочны, а жыве ў Дзмітравічах менш людзей, чым у першым наведаным паселішчы. Як каза Аляксандр Аляксандравіч, у

зала мне пасля дырэктар ЦБС Ларыса Хухлаева, падобнай паслугай можна скарыстацца ў дзесяці сельскіх бібліятэках раёна.

Ёсць у Дзмітравіцкай сельскай бібліятэкі свае “болевыя кропкі”: шмат дублетнай і састарэлай літаратуры, мала новых паступленняў (летась

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:

— Хацеў бы засяродзіць нашу гутарку на кадравых праблемах Камянецчыны. За час паездкі па раёне ў некаторых вёсках сустракаў культурныя работнікі без спецыяльнай адукацыі, ёсць вакантныя месцы ў СДК і СК раёна. А, як ужо даўно вядома, кадрова палітыку немагчыма ўявіць без трох “кітоў”: добрай матэрыяльнай базы ўстанова культуры, узроўню заробку і забеспячэння жыллём. Давайце пачнём з матэрыяльнай базы аграгарадкаў “Вайская” і “Дзмітравічы”, дзе ёсць недаробленыя глядзельныя залы.

Андрэй ПІСАРЫК:

— Праблема сапраўды існуе. Плануем там завяршыць рамонтныя работы толькі ў 2011 годзе, магчыма — на пачатку 2012-га. Чаму такая доўгая перспектыва? Цяпер першарадная задача — давесці да ладу тыя тры аграгарадкі, якія ў нас запланаваны на гэты год. Грошы паступілі, усе сілы накіроўваем на аб’екты сацыяльнай сферы ў дадзеных паселішчах. Будзем рамантаваць, у тым ліку, і тамтэйшыя СДК.

Мікалай ГРОМІК:

— Але дах у Дзмітравічах адновім сёлета. Ужо закуплены матэрыялы на тры мільёны рублёў, і сіламі гаспадарчай групы аддзела культуры праблему закрываем.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:

— Не надта добра і з мэбляй, з камп’ютэрамі ў аграгарадоцкіх біблі-

ятэках. Людзі скардзяцца, што няма добрай апаратуры...

Андрэй ПІСАРЫК:

— Падобная праблема — амаль у кожным СДК, хаця той мінімум, які дазваляе правесці мерапрыемства, ёсць усюды. Мы сёлета не меркавалі набываць тэхніку для аддзела культуры. У той жа час, больш за сто мільёнаў заплавалі на рамонт філіяла ДШМ у вёсцы Пелішча. Можна было б купіць на гэтыя грошы мікшэрныя пульта, калонкі, але прыйшлі да высновы, што філіял для нас больш важны. Часткова праблемы тэхнічнага абсталявання аддзел культуры вырашае з дапамогай пазабюджэтных сродкаў.

Мікалай ГРОМІК:

— Так, выкарыстоўваем усе наяўныя магчымасці. Амаль кожны СДК мае па два комплекты апаратуры, набылі сёлета тры ноўтбукі ў СДК для дыскатэчных мерапрыемстваў.

салоне ноўтбук, капіравальны апарат, рабіць выязныя платныя тэатралізацыі.

Андрэй ПІСАРЫК:

— Усё гэта слушна, але калі я скажу, што ў нас з 16 дзіцячых садкоў у 6 — 7 трэба рамантаваць столь...

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:

— Зразумела, найперш — дзеці. Што ж, няма бібліюса, хоць і плануецца яго набыць, дык мо трэба развіваць камп'ютэрызацыю на сяле? Тады любы жыхар можа прыйсці ў бібліятэку, узяць кнігу, знайсці патрэбную інфармацыю ў Інтэрнеце, раздрукаваць яе або адскеракапіраваць. У Камянецкім раёне, наколькі я ведаю, вельмі шмат бібліятэк: 32 вясковыя плюс чатыры гарадскія ў Камянцы і Высокім.

Андрэй ПІСАРЫК:

— Цалкам падтрымліваю прапанову. Гэта тое, да чаго мы імкнёмся. Трэба, каб у кожнай бібліятэцы быў

Андрэй ПІСАРЫК:

— У Долбізне ў нас таксама ёсць ДК і бібліятэка без доступу да Сеціва. Хочацца падвесці хуткасны Інтэрнет, аднак у раёне мала лічбавых станцый.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:

— Наступны складнік рашэння кадравых праблем: жыллё для культурна-работнікаў. Ці ёсць у аддзела культуры магчымасць выдзелиць на сяле кватэру або домік? Напрыклад, у Дзмітравічах і ў Караліне?

Андрэй ПІСАРЫК:

— І ў Дзмітравічах дадзім, і ў Караліне. Але гэта, шчыра кажучы, адзінкавыя выпадкі, не сістэмныя. Маю на ўвазе, што культурна-работнікі на сяле жыллё атрымліваюць не заўсёды.

Таццяна КІТАЕЎСКАЯ:

— Хаця прыкладаў такіх хапае: у Пелішчах далі кватэру нашаму супрацоўніку; у Хадосах, аграгарадку гэта-

га года, культурна-работніца таксама атрымала двухпакаёвую кватэру...

Андрэй ПІСАРЫК:

— Калі муж працуе ў сельскай гаспадарцы, а жонка — у СДК ці бібліятэцы, абавязкова будзем даваць жыллё.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:

— У горадзе выпадкова сустраўся з двума маладымі бібліятэкарамі — Вольгай і Марынай. Яны адпрацавалі на вёсцы, дзе здымалі для сябе жыллё, цяпер працуюць у горадзе, жывуць у бацькоў. Вось такая сітуацыя...

Мікалай ГРОМІК:

— Ні інтэрната, ні службовага жылля аддзел культуры не мае. Але ж любы ахвотны можа ўступіць у кааператыву і праз два — тры гады пабудаваць сабе кватэру. Іншая справа — што на гэта трэба вялікія грошы.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:

— Вось мы і падабраліся да яшчэ адной тэмы: належны заробак. Ад яго шмат што залежыць. Чым тут можа пахваліцца?

Таццяна КІТАЕЎСКАЯ:

— У Камянецкім раёне сярэднемесячны заробак культурна-работнікаў — даволі неblaгі: больш за 600 тысяч рублёў.

Мікалай ГРОМІК:

— Наша палітыка — наступная: даём магчымасць спецыялістам працаваць на паўтары, нават на дзве стаўкі, загрузаем работай, каб максімальна падтрымаць у фінансавым плане.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:

— У некаторых раёнах, напрыклад, у Слуцкім, як я ведаю, маладому спецыялісту пры паступленні на працу выплачваюць 10 базавых велічынь да заробку. Ці ёсць што-небудзь падобнае на Камянецчыне?

універсітэце культуры і мастацтваў, бачыў шматлікіх начальнікаў аддзелаў культуры. З вашага раёна нікога там не было...

Таццяна КІТАЕЎСКАЯ:

— На размеркаванні прысутнічаў прадстаўнік з упраўлення культуры Брэсцкага аблвыканкама, які адстойваў, у тым ліку, і нашы інтарэсы. І вы сапраўды лічыце, што хтосьці пасля Універсітэта культуры пойдзе да нас у вёску харэаграфію выкладаць? Нават выпускнікі Пінскага вучылішча мастацтваў адчуваюць сябе "зоркамі" і не згаджаюцца працаваць на сяле...

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:

— На размеркаванні ва Універсітэце культуры прысутнічалі прадстаўнікі з усіх абласных упраўленняў культуры. Але ж былі і начальнікі аддзелаў культуры, дырэктары ЦБС... Да таго ж, пры мне сёлета накіравалі і ў Камянецкую бібліятэчную сістэму па размеркаванні выпускніцу, якой прапаноўвалі ўзначаліць Драгічынскую ЦБС, а яна адмовілася: паехала на радзіму.

Таццяна КІТАЕЎСКАЯ:

— Мы бываем на размеркаваннях у нашых абласных навучальных установах: у Брэсце, Пінску, Баранавічах, і нам гэтага дастаткова. Першае ж пытанне, якое мы чуюм ад спецыяліста: колькі я буду атрымліваць? Нашы дзяўчаты, што працуюць у ГДК пасля заканчэння Універсітэта культуры і мастацтваў, маюць заробак да 400 тысяч рублёў. На сяле, праўда, даплачваем 20 працэнтаў да заробку...

Мікалай ГРОМІК:

— Дзесяць гадоў таму, як толькі мы пачыналі працаваць з Таццянай Кітаеўскай (я — на пасадзе начальніка аддзела культуры, а яна — дырэктарам РМЦ), сітуацыя з кадрамі ў нас была самая горшая па Брэсцкай воб-

Пад час райвыканкамаўскай "лятучкі": Андрэй Пісарык, Таццяна Кітаеўская і Мікалай Громік.

або Як заняць 25 ставак

Прыкладна 70 — 80 мільёнаў рублёў з пазабюджэтнага фонду выкарыстоўваем штогод на апаратуру.

Андрэй ПІСАРЫК:

— Канешне, не стае шмат чаго, але трэба, на маю думку, спачатку вырашаць першарадныя задачы: у згаданым Дзмітравіцкім СДК працякае дах — вось што вельмі сур'ёзна. Летась мы аддалі на рамонт гэтай установы прыкладна 220 мільёнаў рублёў. Было б у нас больш фінансавых магчымасцей — аднавілі б дах яшчэ тады. Вырасым надзённыя задачы — прыйдзем і да мэблі, і да камп'ютэраў, і да апаратуры. Недаведзеная да ладу зала — не толькі ў Вайскай: падобная праблема ёсць і ў аграгарадку "Турна".

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:

— Не ўсё добра і з транспартам аддзела культуры. І не таму, што наяўныя "Жыгулі", на якіх збіраліся ездзіць па раёне, на выездзе з горада заглохлі і не завяліся, а таму, што ў раёне — 231 вёска і, як самі культурна-работнікі сцвярджаюць, аўтабібліятэка тут была б вельмі дарэчы.

Андрэй ПІСАРЫК:

— Згодны. Але, лічу, набываць транспарт цяпер немэтазгодна. Мабільная ўстанова культуры ў нас ёсць — аўтаклуб. Ці варта займаць яшчэ адну?

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:

— Але аўтабібліятэка выконвае як інфармацыйную функцыю, так і ідэалагічную. Жыхарам аддаленых і маланаселеных вёсак вельмі патрэбна ўвага з боку ўлады. Да таго ж, можна і зарабляць такім чынам: паставіць у

камп'ютэр, хуткасны правайдэр і электронныя кнігі. Гэта, лічу, будзе нават лепей за бібліюбус.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:

— Але на сёння ў Камянецкім раёне толькі ў 9 аграгарадкаў ёсць камп'ютэры, да таго ж, як распавяла мне дырэктар ЦБС, некаторыя з іх — даволі старых мадэляў. Толькі ў сямі бібліятэках маецца выхад у Інтэрнет... Я ўжо не кажу пра адсутнасць тэлефона ў Дзмітравіцкай бібліятэцы...

Дэталі да агульнай карціны

Але не ўсюды на Камянецчыне праблемы з матэрыяльнай базай. Па дарозе ў аграгарадкі заехаў у вёску Каралін, дзе сіламі як аддзела культуры, так і мясцовай гаспадаркі быў цалкам адрамантаваны былы будынак калгаснага кафэ. Цяпер там — сельскі Цэнтр культуры і дасугу ды бібліятэка.

Каралін — для каралёў?

Шыкоўныя залы, новыя крэслы, якасная апаратура для дыскатэчных мерапрыемстваў і нават чытальня залы ў бібліятэцы — усё гэта можна пабачыць у Караліне. Узорная і, скажам, амаль каралеўская ўстанова для невялікай вёскі ў трыста жыхароў. Дарэчы, дырэктар СЦКІД Таццяна Рамашук вырашыла ўзняць свой кваліфікацыйны ўзровень і цяпер вучыцца на завочным аддзяленні ў Пінскім вучылішчы мастацтваў.

— А які можа быць дырэктар клуба без спецыяльнай адукацыі? — задала мне рытарычнае пытанне Таццяна Міхайлаўна.

Здабытую на занятках інфармацыю Таццяна Рамашук выкарыстоўвае "ў палівах умовах": пад яе кіраўніцтвам — тры гурткі, іх наведвае 30 дзяцей. Такі б імгэт і імкненне да павышэння асабістай адукацыі — ды ўсім клубнікам раёна! Можа, тады і не было б праблем з запаўненнем вольных месцаў у СК і СДК раёна. Ды і загадчык Каралінскай сельскай бібліятэкі Наталля Іванюк даўно мае спецыяльную адукацыю: у свой час скончыла Магілёўскі бібліятэчны тэхнікум.

Так што выдатныя спецыялісты і творчыя людзі ў Караліне ёсць. На жаль, і ў СЦКІД маецца вакантнае месца мастацкага кіраўніка. І апошняга, па словах дырэктара Таццяны Ярашук, вельмі ў вёсцы чакаюць.

У гэтым будынку аграгарадка "Вайская" размешчаны сельская бібліятэка і СДК.

Мікалай ГРОМІК:

— Пакуль не практыкуем. Выплачваем матэрыяльную дапамогу або грашовыя сумы на вяселле, і гэтак далей.

Андрэй ПІСАРЫК:

— Я не думаю, што тое кардынальна вырашыць сітуацыю. Іншага нават два мільёны рублёў заробку не заахвацяць, каб у вёсцы працаваць. Для гэтага трэба быць фанатам справы ў добрым сэнсе слова. Вось такіх асоб у нас бракуе. І не толькі ў культуры — у адукацыі, у медыцыне. На раёне праблема нават з даяркамі і трактарыстамі! А ў іх заробак большы, чым у культурна-работнікаў.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:

— Дык, можа, трэба вяртацца да мэтавых накіраванняў? Або прысутнічаць на размеркаваннях у ВУН і каледжах? Быў на сёлетнім размеркаванні ў Беларускай дзяржаўным

ласці. Так што цяперашнія лічбы — 62 працэнты спецыялістаў па бібліятэках, 65 працэнтаў па клубах — гэта прагрэс. Але прыкладна 25 працэнтаў клубнікаў у раёне не стае: гэта 25 вольных ставак.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:

— І ў чым жа выйсце?

Мікалай ГРОМІК:

— Займацца кадрамі ўшчыльную. У мінулым годзе да нас прыйшло дзевяць чалавек.

Таццяна КІТАЕЎСКАЯ:

— Два з іх пайшлі ў ГДК, адзін — у бібліятэку, а астатнія — у ДШМ і філіялы.

Мікалай ГРОМІК:

— Сёлета чакаем яшчэ 15 чалавек, і ўсе яны пойдучы на сяло. А пасля пачнуць прыходзіць нашы мэтавікі: іх — трыццаць чалавек. У асноўным, гэта — кадры для школ мастацтваў.

Таццяна КІТАЕЎСКАЯ:

— Таксама будзем у абавязковым парадку павышаць кваліфікацыю нашых культурна-работнікаў. Што да аграгарадкоў, дык у "Хадосах" у нас чалавек толькі што скончыў Пінскае вучылішча, у "Агародніках" — вучыцца на першым курсе Універсітэта культуры і мастацтваў, у "Ставах" — атрымлівае адукацыю ў Пінску.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:

— Гучыць усё гэта даволі пераканаўча. Таму пажадаць хачу, каб усе вашы намеры хутчэй здзейсніліся.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ,

наш спецыяльны карэспандэнт Мінск — Камянецкі раён — Мінск Фота аўтара

15 ліпеня спаўняецца 600 гадоў з моманту бітвы пад Грунвальдам. Адзін з трох “рускіх палкоў”, якія на поле бітвы прывёў князь Сямён Лунгвен, на думку некаторых даследчыкаў, быў віцебскі. Як выглядаў на той час гэты горад, чые ваяры мусілі прайсці тысячу кіламетраў, каб адстаяць сваю зямлю — Вялікае княства Літоўскае? Адказаць на гэтыя пытанне дапамагаюць сведчанні пісьмовых крыніц і даныя раскопак.

“Вітбеск” — тры сцяны каменныя...

Напрыканцы XIII ст. Віцебск, як і большасць усходнеславянскіх гарадоў, меў дзяцінец з княжацкім дваром, вакольні горад, неўмацаваны пасад, што месціўся па другі бок ракі Віцьбы ад дзяцінца, сельскую акругу і гарадскі курганны могільнік. Насельніцтва Віцебска ў XIII ст. складала больш за 4,5 тыс. чалавек. Акрамя ўласна славянскага насельніцтва, у горадзе жыла невялікая група немцаў — купцоў, бо пісьмовыя крыніцы гэтага часу фіксуюць у Віцебску нямецкія двары і называюць імяны іх уладальнікаў: Фрыдэрык, Плес...

Віцебск — адзін з нешматлікіх гарадоў на Беларусі, дзе шмат помнікаў эпіграфікі — археалагічных рэчэй з надпісамі або метамі-літарамі. Гэта два шыферныя праселкі, цотка для гульні — з меткаю ў выглядзе літары “А”. Былі надпісы і на сценах храма Звеставання. І менавіта ў Віцебску была знойдзена,

упершыню на Беларусі, берасцяная грамата. Усё гэта сведчыць пра даволі высокі ўзровень пісьменнасці насельніцтва.

На пачатку XIV ст. у Віцебску правіў Яраслаў Васільевіч — апошні прадстаўнік роду ўсходнеславянскіх князёў. У 1318 г. ён выдаў сваю дачку Марыю замуж за крэўскага князя Альгерда Гедымінавіча, які пасля смерці Яраслава Васільевіча ў 1320 г. становіцца віцебскім князем.

У 1335 г., як паведамляе летапіс, у Віцебску здарыўся вялікі пажар, у выніку якога была знішчана значная частка горада. Гэты слой пажарышча, што месцамі меў таўшчыню ад 20 да 40 см, размяжоўвае два перыяды ў стратыграфіі культурных напластаванняў Верхняга за-

мка Віцебска — так званыя старажытнарускі і літоўскі.

З другой паловы XIV ст. Віцебск становіцца аб’ектам жорсткай міжусобнай барацьбы паміж сынамі і сваякамі князя Альгерда за права валодання гэтым важным стратэгічным і гандлёвым пунктам.

аснаванні двух метраў, а агульная даўжыня ўсіх умацаванняў складала 1750 м.

У Наўгародскім летапісе за 30-я гг. XV ст. адзначаецца: “Вітбеск — тры стены каменныя...”. Што летапісец меў на ўвазе? Магчыма, пад першай сцяной разумеліся ўмацаванні Ніжняга замка, пад другой —

У пэўным сэнсе, з гэтым звязаны і асобныя зрухі, што адбыліся за гэты час у матэрыяльнай культуры горада, і найперш — у сістэме абароны Віцебска. Замкавую гару, Верхні і Ніжні замкі ахапіла магутным шчытом мураваная сцяна з вежамі. Будаўніцтва названых умацаванняў доўжылася не менш як тры дзесяцігоддзі і скончылася, як паведамляе мясцовы летапіс, да сярэдзіны XIV ст. У выніку таўшчыня сцен дасягала ў

Верхняга, а трэцяя сцяна праходзіла па краі Замкавай гары з яе напольнага боку. За выключэннем хіба што Гродна, ніводзін з гарадоў Беларусі ў той час не меў падобных магутных умацаванняў.

У астатнім матэрыяльная культура Віцебска ў гэты перыяд захоўвае драўляныя вулічныя маставыя, зрубавыя дамы, хатні, рамесніцкі і прамысловы інвентар. Тыпы яго былі выпрацаваны яшчэ раней.

Вулічныя маставыя, да прыкладу, мелі шырыню каля трох метраў і насціліліся з дошак, аполкаў, бярвення на лагі. Нярэдка адна вуліца спалучала ў сабе ўсе тры даступныя тады віды будаўнічага матэрыялу: дошкі, бярвенні, аполкі. Выцякала такая акалічнасць з таго, што, паводле правілаў таго часу, кожны гаспадар сядзібы павінен быў рамантаваць участак вуліцы насупраць свайго двара. Так, у грамаце вялікага князя літоўскага Аляксандра за 1495 год віцебскаму намесніку Міхаілу Жэслаўскаму гаворыцца: “Також жалавалі нам, што ж здавна мост мошывала, каждый челевек перед своим двором с пяти топоріщ...” А ў напластаваннях першай паловы XV ст. Верхняга замка Віцеб-

ска выяўлена вуліца, цалкам выкладзеная з дубовых плах! Пэўна, нехта з заможных гараджан мог дазволіць сабе такую раскошу. Сядзібы жыхароў Віцебска ўключалі адну-дзве жыллыя і тры-пяць пабудовы гаспадарчага прызначэння, у тым ліку хлэй, свіран, стайню. Жыллыя мелі плошчу ад 36 да 42 кв. м. Падлога ў жыллах і гаспадарчых пабудовах была з дошак, як, дарэчы, і дах.

Тым часам з’яўляюцца і набіраюць моц і заходнееўрапейскія навацыі. Гэта рамавакаркасныя пабудовы гаспадарчага прызначэння, керамічная дахоўка, якой пакрывалі вежы, пачыная кафля, што мела тады сасудападобны выгляд. Магчыма, якраз у гэтыя гады на Замкавай гары будоўца першая камяніца, так бы мовіць, грамадзянскага прызначэння — палац князя Альгерда.

На мяжы XIII — XIV стст. у Віцебску стварылася ўжо свая грашова-вагавая сістэма. Яе аснову складала грыўня, якая ў пісьмовых крыніцах 1298 г., што маюць дачыненне да Віцебска, называлася “ізрой” і раўнялася 30 пражскім грошам. Менавіта яна стала папярэдняй грашовай сістэмай ВКЛ канца XIV — пачатку XV стст. Акрамя гэтага, знач-

ную ролю ў грашовым звароце Віцебска адыгрывалі пражскія грошы. У 1920 г. у Віцебску быў знойдзены самы вялікі, і па сённяшні дзень, скарб з пражскіх грошай: 792 сярэбраныя манеты агульнай вагой у 2052 грамы. Лёс гэтага ўнікальнага скарбу невядомы.

Пасля падзей 1410 г. у XV — XVI стст. Віцебск становіцца буйным гандлёвым і рамесніцкім цэнтрам. З сярэдзіны XV ст. тут паступова павялічваецца колькасць жыхароў. Невыпадкова ў 1444 г. устаўнай граматай вялікага князя ВКЛ Казіміра Ягелончыка гараджанам было дадзена няпоўнае права на самакіраванне. Згодна з гэтай граматай, віцебскі ваявода прызначаўся толькі са згоды жыхароў — “по их воле”, а прыхаўшы ў горад, павінен быў “цалаваць крыж” — на вернасць гораду.

Леанід КАЛЯДЗІНСКІ,
кандыдат гістарычных навук, дацэнт БДПУ імя **Максіма Танка, археолаг**
На здымках: віцебскі Верхні замак XIV стагоддзя (мастак — Ігар Дударыў); ваяр віцебскай дружыны; археалагічныя раскопкі на Верхнім замку Віцебска аўтара і Міхася Ткачова ў 1978 годзе (фота Міхаіла Шмерлінга).

Ядро і харугвы

Праваслаўная Царква выкарыстоўвае ў абрадах шэраг цікавых, але мала вядомых шырокай грамадскасці сімвалічных прадметаў, якія непасрэдна звязаны з глыбокай мінулыяй. На выстаўцы, што адкрылася ў Музеі-сядзібе “Пружанскі палацкік”, прадстаўлены перададзеныя ўстанове святарамі Пружанскага благачыння артэфакты царкоўна-рэлігійнага мінулага раёна: уборы і царкоўныя ўзнагароды, богаслужбовыя кнігі і ноты, крыжы і абразы, плашчаныцы і харугвы, фатаграфіі і дакументы, якія распавядаюць пра царкоўнае жыццё Пружаншчыны ў канцы XIX — пачатку XX ст.

Экспанаты для гэтай выстаўкі збіраліся музеем цягам некалькіх гадоў, а яе аснову склалі прадметы, перададзеныя мітрафорным протаіерэем Іосіфам Балюком (1934 — 2007 гг.). Ягонаю памяці прысвечаны дадзены праект.

Прадметы экспазіцыі з’яўляюцца хрысціянскімі богаслужбовымі сімваламі. Кожны з іх нясе ў сабе глыбокі духоўны змест. Асаблівай увагі заслугоўвае фелонь, што апранаецца святаром зверху іншага адзення. Фелонь у старажытнасці ўяўляла з сябе плашч-накідку з доўгага прамавугольнага адрэзу ваўнянай тканіны і служыла для засцерагі ад холаду і непагадзі. Яна сімвалізуе віфлеемскую пяхору, у якой нарадзіўся Хрыстос, і гефсіманскую пяхору, дзе Збавіцель быў пахаваны. Прадстаўленая на выстаўцы фелонь пашытая з узорнага льянянага палатна, сатканага сляпой жанчынай. На

прадмеце маюцца чатыры атласныя палосы, што азначаюць Чатырохевангелле. Паасобку гэтыя палосы маюць і свае адмысловыя значэнні. Палосы на выразе для галавы і па краі падла сімвалізуюць пумы: імі, згодна з паданнем, быў звязаны Ісус Хрыстос, ідучы на суд. Паласа, якая ідзе па грудзях і спіне, азначае сляды хвастанню — крывавыя язвы на Цэле Госпада. Паласа, што перасякае грудзі і ідзе ўздоўж краёў фелоні, не даходзячы да іх, — гэта знак Чысцюткай Крыві Хрыста, якая выцякала з Яго працятага рабра.

Не можа не зацікавіць і ўнікальны посуд, на чынне са Свята-Аляксандра-Неўскага Сабора, што было выраблена ў сярэдзіне XIX ст. у Маскве пад заказ. Здзіўляе сваёй вытанчанасцю вялікая лампада, выкананая ў выглядзе піялы з ажурным вянецом і ўпрыгожаная праразной чаканкай. Бранзаванае кадзіла нагадвае дах храма з адным купалам, увянчаным крыжом. Пад яго падставай умацаваны званцы — шарыкі з укладзенымі ў іх мета-

лічнымі ядрамі, гатовыя выдаваць пад час кадзэння меладычныя гукі. Бронзавыя вянцы, вырабленыя ў выглядзе імператарскай кароны, што адлюстроўваюць веліч і сэнс хрысціянскага шлюбу, упрыгожаны металічнымі разьбянымі медальёнамі з абразамі Ісуса Хрыста, Багародзіцы і свяціцеля Мікалая. Вянкі сімвалізуюць славу саюза Хрыста з Царквой. А ўскладанне вянкаў уласціва маладых за цноту і захаваную нявіннасць. Вянкі азначаюць вечнасць і непарывнасць саюза.

Уражваюць сваімі памерамі і прыгажосцю акладаў масіўныя напастольныя Евангеллі. Павярхня акладаў упрыгожана чаканкай: біблейскімі відарысамі і разнастайнымі рэльефамі са складаным спалучэннем расліннага і лісцянога арнаменту, акантаў і фестонаў. Скураныя вокладкі старадрукаваных выданняў — розных богаслужбовых кніг і нотных зборнікаў — вылучаюцца дакладнасцю рэльефнага ціснення.

У прыцемку, характэрным для храмавай крыпты, ляжыць плашчаныца, напісаная ў канцы XVIII стагоддзя невядомым майстрам Шарашоўскай ікананічнай школы. Яна ўяўляе з сябе невялікае палатно з іконай Хрыста, які ляжыць у труне. Правоборазам яе паслужыла Плашчаныца Збавіцеля — палатно. У яе Ён быў загорнуты пасля зняцця з крыжа, і на ёй засталіся сляды найвялікшай у гісторыі чалавецтва падзеі — Уваскрэсення Господняга.

Апрача гэтага, асобнай увагі заслугоўваюць медналітыя крыжы і абразы, дэкарыраваныя паліхромнымі эмалямі. Помнікі мастацтва арыентаваны на старажытнарускія, даніканаўскія ўзоры, якія злучылі ў сабе класічныя асновы з элементамі народнай творчасці.

Алена ЗЯЛЕВІЧ,
навуковы супрацоўнік музея-сядзібы “Пружанскі палацкік”

На здымках: фрагмент экспазіцыі; чаша канца XIX — пачатку XX стст.

Полацкія дні

Свой чарговы, 1148 дзень нараджэння старажытны Полацк — сёлетняя Культурная сталіца Беларусі — завяршае святкаваць 30 мая. Паводле задумы арганізатараў свята, мерапрыемствы, якія доўжыліся цягам цэлай дэкады, падзелены на некалькі блокаў. Яны ўключаюць тэатральную, гістарычную і музычную часткі.

У прыватнасці, напярэдадні свята на плошчы Свободы адкрыўся помнік Героям Айчынай вайны 1812 года. Тады ж адбылася стылізаваная гістарычная рэканструкцыя, а таксама асвячэнне кароны, парад воінскіх частак Полацкага гарнізона і плац-парад роты ганаровай варты Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь.

Важнай часткай святачых мерапрыемстваў стала і ўшанаванне памяці слаўтага земляка — кінарэжысёра, стваральніка першага беларускага мастацкага фільма “Лясная быль” Юрыя Тарыча, бюст якога адкрылі на гэтым тыдні. А ў межах турыстычнага праекта “Белая Дзвіна” урачыста стартуваў водны прома-тур, што злучыць Полацк і Даўгаўпілс.

Па традыцыі, канец мая ў Полацку адзначаны канцэртамі “Шэдэўры опернага мастацтва ля сцен Старажытнай Сафіі”. Акрамя гэтага, у праграме запланаваны канцэрт Заслужанага калектыву Рэспублікі Беларусь, Дзяржаўнага ансамбля танца Беларусі і гала-канцэрт “Горад старажытны, горад слаўны, горад вечна малады”.

Дарэчы, сёння святкуе свой дзень нараджэння яшчэ адзін старадаўні горад Віцебшчыны: старажытны Браслаў адзначае 945-годдзе. У межах гістарычнай часткі свята на Замкавай гары пройдуць урачыстасці сярэднявечнай культуры “Меч Брачыслава”.

"Наточаны" мадэрн Дзмітрыя Стэлецкага

Не памылюся, калі скажу, што гэты таленавіты скульптар, графік, жывапісец-ману-менталіст, сцэнограф, майстар прыкладнога мастацтва на сваёй радзіме, у Беларусі, практычна не вядомы. І не згадваецца, наколькі я высветліў, ні ў адной нашай энцыклапедыі, ні ў шасцітомнай "Гісторыі беларускага мастацтва", ні ў іншых кнігах па выяўленчым мастацтве. Інакш кажучы, пра яго ніхто з беларускіх мастацтвазнаўцаў ніколі не пісаў з адной прычыны: гэты творца ў мастацка-эстэтычнай прасторы нашай краіны проста не існаваў. Хаця, па праўдзе кажучы, і ў Расіі, у адрозненне ад Францыі — яго другой радзімы, ён мала каму вядомы.

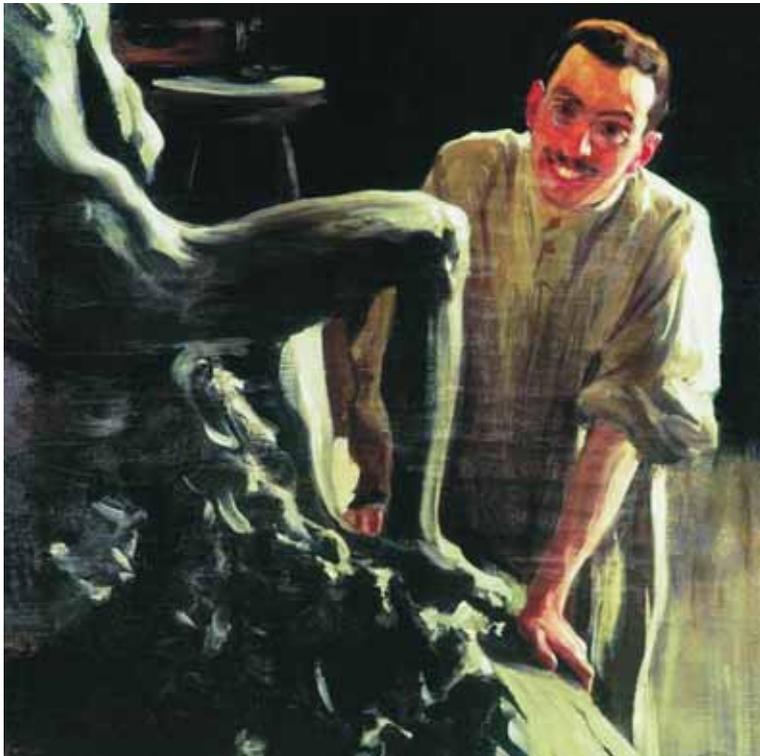
Мяркую, што адна з прычын такога забыцця ў тым, што ён — эмігрант. А тое, што гэты мастак пакінуў сваю радзіму яшчэ за тры гады да Кастрычніцкага перавароту, нікога не хвалявала: мог бы вярнуцца, як, скажам, "чырвоны граф" Аляксей Талстой, Аляксандр Вярцінскі, Аляксандр Купрын або Марына Цвятаяева, але — не вярнуўся, значыць, ён — вораг... Дарэчы, яго блізкі сябра і сааўтар некалькіх твораў граф Уладзімір Камароўскі радзіму не пакінуў ні да, ні пасля рэвалюцыі. Жыў, пакуль у 1937 годзе органы НКВС яго не арыштавалі як "ворага народа" і не расстралялі на падмаскоўным Бутаўскім палігоне разам з яшчэ адным нашым земляком — Раманам Семашкевічам і яшчэ сотняй іншых савецкіх дзеячаў культуры.

Не буду стамляць чытача: гаворка ў сённяшнім артыкуле ідзе пра Дзмітрыя Стэлецкага. Яго радзіма — Беларусь, горад Брэст-Літоўск (цяперашні Брэст). Тут, у сям'і беларускага двараніна, ваеннага інжынер-палкоўніка Сямёна Стэлецкага, 13 студзеня 1875 года нарадзіўся будучы мастак.

Дзяцінства і юнацтва Дзмітрыя прайшлі ў сядзібе бацькі, ля Белавежскай пушчы. У 1896 годзе тату з сям'ёй перавялі ў Санкт-Пецярбург, дзе яны пасяліліся на 9-й лініі Васільеўскага вострава, у доме № 22. У тым жа годзе юнак паступіў у Акадэмію мастацтваў. Спачатку яго залічылі на архітэктурнае аддзяленне, але ён хутка захапіўся скульптурай, і 1 сакавіка 1897 года яго перавялі на адпаведнае аддзяленне, дзе яго настаўнікамі сталі акадэмік Уладзімір Беклямішаў і прафесар Гуго Залеман. Пасля заканчэння навучання ў 1903 годзе Дзмітрый выправіўся ў Парыж, каб папоўніць свае прафесійныя веды ў Акадэміі Р.Жульена. Але хутка вярнуўся ў Пецярбург з намерам менавіта ў Расіі знайсці сябе як мастака.

У вялікае мастацтва творца ўварваўся перш за ўсё як скульптар, які прадставіў на пачатку 1900-х гадоў серыю "імпрэсіяністычных" партрэтаў дзеячаў мастацтва Казьмы Пруткава (зборны вобраз), пээта Б.Анрэпа (улюбёнага аўтара Г.Ахматавай), сцэнографа А.Галавіна, жывапісца В.Сярова, дырыжора і кампазітара Э.Напраўніка.

Паралельна Стэлецкі выпрацоўваў самабытную пластычную манеру ў стылі народнага дэкаратыўнага мастацтва, якая ператварала акадэмічную форму ў яркія абагульнена-сімвалічныя кампазіцыі, блізкія да мадэрна. Імкнучыся адродзіць скульптурную па-

Б.Кустодыеў. "Портрэт скульптара і жывапісца Д.Стэлецкага".

ліхромію Сярэднявечча і Рэнесанса, ён афарбавав з "гранічнай наточанасцю майстэрства" свае творы ў гіпсе або ў дрэве (бюст Леанарда да Вінчы, партрэты "Марфа Пасадніца", "Знатная барыня", "Гусляр"). Яны, на думку мастацкага крытыка, пээта і рэдактара часопіса "Аполлон" Сяргея Макоўскага, вылучаліся "самабытнасцю густу, у той жа час, — хвалючай авеянасцю духам старадаўнасці".

Мастак захапляўся таксама мастацкім фарфорам, стварэннем тыпу "а ля рус" камінаў, распісам дэкаратыўных пано... І нават з паліхромнага гіпсу вырабляў прадметы для сервіроўкі стала "Surtout de table" ў выглядзе фігурак дзячат у рускіх узорыстых сарафанах. У гэтым захапленні няма нічога дзіўнага: Стэлецкі яшчэ ў гады студэнцтва атрымаў практычныя навыкі. Спачатку — у ганчарнай майстэрні знакамітага мецэната і купца Савы Мамантава за Бутырскай заставай, дзе герой нашага расповеду сумесна з М.Урубелем і П.Вауліным вырабляў мастацкую падглазурную кераміку.

Потым Дзмітрый Стэлецкі некаторы час працаваў у маёнтку Талашкіна (пад Смаленскам) знакамітай княгіні Марыі Ценішавай, дзе гэтая цудоўная жанчына — мастак-медальер, калекцыянер, педагог, мецэнат — трымала вялікую мастацка-прамысловую майстэрню. Памятаеце яе шыкоўны партрэт у рост пэндзля І.Рэпіна? Гэта

пра яе Іван Білібін сказаў: "Усё сваё жыццё яна прысвяціла роднаму рускаму мастацтву, для якога зрабіла бясконца шмат". Тут Стэлецкі меў усё: гліну, пластык, палатно, фарбы, асабістую, добра асветленую, майстэрню. Але доўга заставацца "наёмным" мастаком незалежны па натуре Стэ-

Д.Стэлецкі. З серыі "Старажытная Русь".

лецкі не пажадаў. Яму надакучыла ствараць усялякія шырмы, шафы, гаршкі, вазоны, распісаць балалайкі, дэкарыраваць хатнія спектаклі, якія ставіла на сваіх лібрэта княгіня.

Проз год мастак вярнуўся з Талашкіна ў Пецярбург, каб адразу ж сумесна з сябрам Барысам Кустодыевым "магнуць" у Італію, потым — у Францыю. Гэтыя паездкі былі вельмі значнымі для абодвух, таму што менавіта за мя-

жой яны яшчэ больш умацаваліся ў сваіх поглядах на ідэйна-эстэтычныя асновы сучаснага ім рускага мастацтва. Пазней Сяргей Макоўскі адзначаў: "У пачатку 1900-х гадоў і да самай свайго смерці Стэлецкі заставаўся перакананым антызаходнікам, упартым вясчальнікам нашай "самабытнасці", ненавіснікам таго еўрапеізму, якім павяляла напрыканцы мінулага стагоддзя з выставак "Мира искусства".

У прынцыпе, можна пагадзіцца з такой катэгарычнай думкай вядомага мастацтвазнаўцы. Пастаянна звяртаючыся да матываў нацыянальнай даўніны, Стэлецкі ўжо ў маладыя гады стаў яркім прадстаўніком так званага "рускага стылю" як асобнага накірунку мастацтва мадэрна.

Цягам пяці або шасці гадоў (да 1906-га) па парадзе Валянціна Сярова ён перапісаў славянскай вяззю "Слова пра паход Ігаравы", упрыгожваючы тэкст славянскімі арнаметамі і ілюстрацыямі. Яны нагадвалі мініяцюры старажытных рукапісных кніг, дзе нельга не адзначыць цікавасць маладога мастака да візантыйскіх традыцый, старажытнарускага мастацтва. Урэшце, гэтую нястомную цягу да нацыянальнага іканапісу і фрэскі ён захаваў да канца свайго жыцця, і стварыў у гэтым кірунку шмат таленавітых твораў і ў галіне манументальнага храмавага жывапісу, і ў сцэнаграфіі, і ў станковых відах творчасці, і ў кніжнай графіцы. Рэтраматывамі прасякнуты і тонка стылізаваныя жывапісныя пано "Сакалінае паляванне", "Tempi Passati", вялікая гуаш "Бітва", якія навяяны некаторым уплывам "мір-іскусствічства" (удзельнікам аб'яднання "Мир искусства" мастак стаў у 1912 годзе, а да гэтага з'яўляўся членам "Союза русских художников").

(Заканчэнне будзе.)
Барыс КРЭПАК

Падарожжа на Манпарнас

Кароткая выдавецкая анатацыя да кнігі эс старшыні Нацыянальнай Камісіі па справах UNESCO, пасла па асобых даручэннях Уладзіміра Шчаснага "Мастакі Парыжскай школы з Беларусі" апавядае: "Пры апісанні рэалій той эпохі аўтар выкарыстаў храналагічны прынцып. На аснове даследаванняў і публікацый, а таксама парыжскіх уражанняў, ён апавядае пра шляхі, якія прывялі будучых сусветна вядомых майстроў з беларускіх гарадоў і мястэчак у парыжскі "Вулей" — легендарную камуну мастакоў-наватараў. Іх творчыя эксперыменты, як і само іх жыццё, былі часам шакіруючымі. Але тым самым яны ратавалі мастацтва ад руціннага акадэмізму, ад пошласці і саладжавасці".

Гэта сапраўды так. Кніга, выпушчаная выдавецтвам "Чатыры чвэрці", прысвечана яскраваму перыяду мастацкага жыцця Парыжа пачатку XX стагоддзя, у якім асабістую старонку займаюць выдатныя мастакі — выхадцы з Беларусі — Марк Шагал, Хаім Суцін, Павел Крэмень, Міхаіл Кікоін, Осіп Цадкін, Аскар Мешчанінаў, Якаў Балглей, Яўген Зак, Осіп Любіч, Ізраіль Левін, Якаў Мілкін, Сэм Царфін, а таксама іхні выдатны сучаснік — "парыжанін" Леў Бакст... Імёны гэтыя і вядомыя, і не вельмі. Але ўсе яны так ці інакш звязаны з двюма "дзяржавамі-сапернікамі" (А.Маруа) — Манмартрам і Манпарнасам.

Для сучаснага чалавека, які не быў у Парыжы, гэтыя "дзяржавы" — неразрыўныя, як блізныя-браты, хаця і знаходзяцца ў розных канцах горада. І, па праўдзе кажучы, яны ніколі і не сапернічалі між сабой, а проста "рабілі" адну агульную справу: будавалі цудоўны фундамент найноўшага мастацтва XX стагоддзя. І ў гэтым будаўніцтве ролю мастакоў — нашых суайчыннікаў пераацаніць цяжка.

Аб гэтым — кніга, у якой, акрамя ўласна эсэ, прадстаўлены біяграфіі вышэйзгаданых майстроў і даведнік мемарыяльных мясцін, якія непасрэдна звязаны з жыццём і творчасцю герояў кнігі. Аўтар так і назваў гэтую частку: "Падарожжа па слядах вялікай эпохі". Гэта кафа Манпарнаса і "Данцыг". Гэта знакаміты "Вулей", музей Манпарнаса, музеі О.Цадкіна і Бурдэля, цудоўны музей "Аранжарэя", легендарны дом № 3 на вуліцы Жозэф-Бара, Люксембургскі сад і г. д.

Уладзімір Шчасны ведае ўсё гэта не па чутках, не па альбомах і Інтэрнеце: ён ведае мастацкі Парыж, як сваю радзіму — Беларусь; ён мог непасрэдна бачыць і арыгіналы твораў сваіх "персанажаў" (у Беларусі, на жаль, акрамя тыражнай графікі Шагала, няма работ нашых землякоў), і сустрэцца з людзьмі, якія ведалі тых мастакоў, не кажучы пра архівы і музеі, што наведваў. Да таго ж, літаратурнага вопыту аўтара не займаць.

Акрамя таго, што У.Шчасны воль ужо 27 гадоў — на дыпламатычнай працы, ён з'яўляецца аўтарам шэрагу артыкулаў па пытаннях культуры, п'ес пра Х.Суціна і А.Мадзільяні, Ю.Пэна і М.К. Агінскага, якія былі пастаўлены ў беларускіх тэатрах; ён таксама быў адным з галоўных ініцыятараў арганізацыі Музея Х.Суціна на яго радзіме — у Смілавічах.

Кніга "Мастакі Парыжскай школы з Беларусі", безумоўна, стане цудоўным падарункам не толькі для мастацтвазнаўцаў, мастакоў і культуролагаў, але для ўсіх тых, хто цікавіцца тым вялікім "залатым" перыядам "буры і націску" ў мастацкім жыцці Еўропы, у якой самы непасрэдны ўдзел у першай чвэрці XX ст. прымалі нашы землякі. Прышоў час вяртаць іх імёны на радзіму...

Думаю, што гэтае выданне, добра ілюстраванае каляровымі рэпрадукцыямі (іх каля 40) і чорна-белымі дакументальнымі фотаздымкамі тых часоў (да 100), хутка стане бібліяграфічнай рэдкасцю, бо тыраж у 1000 экзэмпляраў, на мой погляд, вельмі сціплы.

Б.К.

Д.Стэлецкі. Дэкаратыўнае пано.

МУЗЕІ *

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20. Тэл.: 227 45 62.

- Мастацтва Беларусі XII — XIX стст.
- Мастацтва Беларусі канца XIX — пач. XXI стст.
- Мастацтва Расіі XVIII — пачатку XX стст.
- Мастацтва краін Усходу XV — XX стст.
- Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.
- Экспазіцыя жывапісу, скульптуры, графікі мастакоў 1940-х — 1980-х гг.

Выстаўкі:

- "Вясновая мелодыя" Малкі Цэнцыпер (копіі жылкі на палатне).
- "Мая Францыя" Ілоны Касабука (жывапіс).
- "Вялікай Перамозе 65 гадоў" (жывапіс, графіка, скульптура).
- "Святыя заступнікі ў праваслаўным ікананісе XVI — XIX стст."

Рускі жывапіс XIX — пачатку XX стст."

МУЗЕІ *

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 227 43 22.

Экспазіцыі:

- "Мастацтва ў гарадской культуры XIX — пачатку XX стст."
- "Старажытная Беларусь"
- "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы"
- "3 крыніцы адвечнай прыгажосці"
- "Водбліскі ваеннай славы" (еўрапейская зброя і вайсковае

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96.

- Пастаянная літаратурна-мемарыяльная экспазіцыя "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
- Тэатралізаваная экскурсія паводле казак Якуба Коласа.

Выстаўкі:

- "Зямля мая мяне заве" (да 65-годдзя Перамогі).

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 227 78 66.

- Пастаянная экспазіцыя "Жыццё

Выстаўкі:

- "Святло стагоддзяў".
- "Асабістая справа".
- "Васіль Быкаў. Шлях, вызначаны лёсам".
- "Спадарожнікі дзяцінства".
- "Дарогамі жыцця".
- "Беларускія пісьменнікі XX стагоддзя ў творах выяўленчага мастацтва".

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 25а. Тэл.: 226 03 98.

Экспазіцыі:

- Пастаянная экспазіцыя.

Выстаўкі:

- "Халодная зброя. Традыцыі і сучаснасць".

Выстаўкі:

- "Таямніца высокай моды" (выстаўка расійскага куцюр'е В.Юдашкіна).
 - "Гіганты ледавіковага перыяду" (канструкцыі дагістарычных жывёл, якія рухаюцца).
- Экспазіцыі:**
- "Культавыя прадметы".
 - "Загадкавыя фантазіі мора" (грот палаца).
- Экспазіцыя, прысвечаная дзяржаўнаму дзеячу СССР А.Грамыку.
- "Чырвоная гасцеўня".
 - "Зала ўрачыстых прыёмаў".
- Экспазіцыя адкрытага захавання археалагічнай калекцыі музея.
- Вежа палаца Румянцавых і Паскевічаў

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ

г. Гомель, вул. Пушкіна, 5. Тэл.: (8-0232) 77 60 60.

- Ваенна-гістарычная экспазіцыя, прысвечаная гісторыі Гомельшчыны.
- Лакальныя экспазіцыі ў санітарным вагоне; у партызанскай зямлянцы.
- На тэрыторыі музея працуе пневматычны цір.

Выстаўкі:

- "Айчынная вайна 1812 года" (з фонду Кобрынскага ваенна-гістарычнага музея імя А.В. Суворова).
- "Музей крыміналістыкі".
- Ваенная тэхніка на адкрытай пляцоўцы.

ГАЛЕРЭІ*

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА

г. Мінск, вул. Казлова, 3. Тэл./факс.: 290 60 10.

- Юбілейная выстаўка Міхаіла Карпука.
- Выстаўка "Маладзёжная-2010" (жывапіс, скульптура).

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ "УНІВЕРСИТЭТ КУЛЬТУРЫ"

г. Мінск, Кастрычніцкая плошча, 1 (Палац Рэспублікі). Тэл.: 227 26 12.

- "Энергія колеру" (работы рэабілітацыйнай студыі "Палітра").
- "Біясфера-2010" (прысвечана Году біялагічнай разнастайнасці).

ГАЛЕРЭЯ ТЫЗЕНГАУЗА

г. Гродна, пл. Тызенгауза, 4. Тэл./факс.: (8-0152) 72 27 57.

- Выстаўка работ беларускіх мастакоў.
- Выстаўка жывапісу Сяргея Уткіна "Шчасце ёсць".

КАРШІННАЯ ГАЛЕРЭЯ Г.ВАШЧАНКІ

г. Гомель, вул. Карповіча, 4. Тэл.: (8-0232) 77 75 20.

Выстаўкі:

- "Па гарадах і краінах" (кнігі аб геаграфічных асаблівасцях і звычаях краін свету).
- "Святыя мясціны зямлі рускай" (культавыя прадметы Андрэя Панкаўца).
- Паўночная крыло палаца

Выстаўкі:

- "Свет звяроў Гомельшчыны".
- Працуе куток жывых экзатычных рэптылій.
- Зімовы сад Свет субтрапічных раслін і жывёл.

УВАГА!

на газету "Культура" падпісныя індэксы: індывідуальная падпіска — 63875, ведамасная падпіска — 638752;

Паважаныя чытачы! ПАЧАЛАСЯ ПАДПІСКА

на часопіс "Мастацтва" падпісныя індэксы: індывідуальная падпіска — 74958, ведамасная падпіска — 749582.

НА ДРУГОЕ ПАЎГОДДЗЕ 2010 ГОДА!

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея РБ:

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА ПЕРШАЙ ПАЛОВЫ XIX ст."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 227 87 96.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка "Евангельскія і біблейскія сюжеты ў італьянскай гравюры XVIII ст."

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, Карэліцкі р-н, Гродзенская вобл. Тэл.: (8-01596) 2 30 35.

- Пастаянная экспазіцыя.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў в. Раўбічы

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі р-н. Тэл.: 507 44 68.

- Выстаўка "Незвычайнае ў звычайным" Г.Малочнікава.
- "Ваўкавыск стары і новы".

МУЗЕЙ В.К. БЯЛЫНЦАГА-БІРУЛІ ў г. МАГІЛЁВЕ

г. Магілёў, вул. Ленінская, 37. Тэл.: (8-0222) 22 48 87.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка "Свет дзяцінства".

абмундзіраванне XIX — 1-й пал. XX стст.).

Выстаўкі:

- "Вобразы Мінуўшчыны" (да 600-годдзя Грунвальдскай бітвы).
- "Музей сучаснай моды".
- "Прылады пакарання Сярэднявечча" (з фондаў Дзяржаўнага музея гісторыі Санкт-Пецярбурга "Петрапаўлаўская крэпасць").

Дом-музей ІЗ'езда РСДРП г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.

- Пастаянная экспазіцыя "Гісторыя ІЗ'езда РСДРП".
- Выстаўка "Плакат Перамогі".

і творчасць Янкі Купалы".

- Цыкл музейна-педагагічных заняткаў "Дзядзька Янка, добры дзень!".

Выстаўкі:

- "Курганы шмат чаго нам гавораць" (да 100-годдзя з моманту напісання паэмы "Курган").
- "Кветкі — Янку Купалу" (нацюрморты Наталлі Табушавай).

ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

г. Мінск, вул. М.Багдановіча, 15. Тэл.: 334 72 61.

- "Нашчадкі Вялікай Перамогі..."
- "Как молоды мы были... Семейный альбом".

Выстаўкі праекта "У пошуках страчанага" У.Ліхадзедава:

- "Беларусь. Рэха вайны ў памяці пакаленняў".
- "Беларусь на старых паштоўках канца XIX — пачатку XX стст."
- "Мінск: падарожжа ў часе".

ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-ПАРКАВЫ АНСАМБЛЬ

г. Гомель, пл. Леніна, 4. Тэл.: (8-0232) 74 19 11.

Цэнтральная частка палаца

Гісторыка-мемарыяльная экспазіцыя "Уладальнікі Гомельскага маёнтка Румянцавы і Паскевічы".

Выстаўкі:

- "Па гарадах і краінах" (кнігі аб геаграфічных асаблівасцях і звычаях краін свету).
- "Святыя мясціны зямлі рускай" (культавыя прадметы Андрэя Панкаўца).
- Паўночная крыло палаца

Выстаўкі:

- "Свет звяроў Гомельшчыны".
- Працуе куток жывых экзатычных рэптылій.
- Зімовы сад Свет субтрапічных раслін і жывёл.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс.: 334 11 56.

- 3 чэрвеня — "Хаваншчына" М.Мусаргскага.

■ 4 — "Бахчысарайскі фантан" Б.Асаф'ева.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ АКАДЭМІЧНЫ МУЗЫЧНЫ ТЭАТР

г. Мінск, вул. Мяснікова, 44. Тэл.: 200 81 26.

- 29 мая — "Музычны калейдаскоп" (канцэрт).

■ 30 мая — вечар балета: "Шахразода" М.Рымскага-Корсакава; "Істанскія мініяцюры".

- 1 чэрвеня — "Чырвоны Каптурок. Пакаленне Next" А.Рыбнікава.
- 2 — "Бураціна.by" А.Рыбнікава.
- 2 — "Энцін-шоу".
- 3 — "Ноч у Венецыі" І.Штрауса.
- 4 — "Юнона" і "Авось"

А.Рыбнікава.

- 5 — "Бабін бунт" Я.Піцкіна.

РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ

г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс.: 334 60 08.

- 31 мая — "Сталіца Эраунд"

(парадаксальная камедыя) С.Гіргеля.

- 29 мая, 1 чэрвеня — "Нязваны госць" (сямейная меладрама) С.Бартохавай.
- 2 чэрвеня — "Хто пакахае мадам?" (спектакль-гратэск) А.Шурпіна.
- 3 — "Белы анёл з чорнымі крыламі" (сучасная драма) Д.Балыка.

Выдаецца з кастрычніка 1991 года
Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637
Галоўны рэдактар — Людміла КРУШЫНСКАЯ

Рэдакцыйная калегія:
Лілія АНАНІЧ, Уладзімір АРЛОЎ, Уладзімір ГІЛЕП, Ірына ДРЫГА, Аляксей ДУДАРАЎ, Уладзімір ЗАМЯТАЛІН, Валянцін ЕЛІЗАР'ЕЎ, Міхаіл КАЗІНЕЦ, Віктар КУРАШ, Аляксандр РАШЧУПКІН, Барыс СВЯТЛОЎ, Рычард СМОЛЬСКІ, Святлана СУХАВЕЙ, Міхаіл ФІНБЕРГ, Леанід ШЧАМЯЛЁЎ, Уладзімір ШЧАСНЫ.

Рэдакцыя:
Сяргей ТРАФІЛАЎ (намеснік галоўнага рэдактара), Пётр ОВАД (адказны сакратар).

Рэдактары аддзелаў:
Канстанцін АНТАНОВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ, Таццяна КОМАНОВА, Барыс КРЭПАК, Яўген РАГІН, Ілья СВІРЫН, Антон СІДАРЭНКА.

Спецкарэспандэнты:
Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ, Алена САБАЛЕУСКАЯ, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ.

Загадчык аддзела фотайлюстрацыі —
Юрый ІВАНОЎ
Карэктар —
Інга ЗЕЛЬГІС
Мастацкі рэдактар —
Наталля ОВАД

Адрас рэдакцыі:
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77.
Тэлефон:
(017) 289-34-66 (прыёмная)
(017) 286-07-97,
(017) 334-57-23
Тэлефон/факс:
(017) 334-57-35
Рэкламны аддзел:
тэл. (017) 334-57-41
www.kimpress.by
E-MAIL: kultura@tut.by

Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Культура і мастацтва" Ліцэнзія на выдавецкую дзейнасць ЛВ №02330/0494414 ад 17 красавіка 2009 г.

220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Тэл. (017) 289-34-66.
Бухгалтэрыя: тэл. (017) 334-57-35
Аўтарскія рукапісы не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.
Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнаснае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца работы, зваротны адрас.
Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі.
Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.

© "Культура", 2010.
Індэкс 63875
Наклад 8683
Падпісана ў свет 27.05.2010 у 18.30
Замова 2500
РУП "Выдавецтва "Беларускі Дом друку".
ЛП № 02330/0494179 ад 03.04.2009.
Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

